

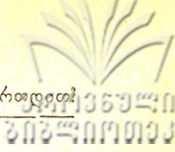
178
1959/3

საქართველოს
ბიბლიოთეკა

საბჭოთა სამართალი

3

1959

საბჭოთა სამართალი

№ 3

მაისი—ივნისი
1959 წელი

საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს, პროკურატურისა და საქართველოს
სსრ მინისტრთა საბჭოსთან არსებული იურიდიული კომისიის ორგანო
ორთვიური ჟურნალი

შინაარსი

7835

მ. წინავე—მშრომელთა დეპუტატების საბჭოები ახალი დიდი ამოცანების წინაშე	83-3
სარესპუბლიკათაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია კანონმდებლობის კოდიფიკაციის საკითხებზე	10
ა. ლ. ვაჩეიშვილი—სასჯელი და სოციალური დაცვის ღონისძიებანი	19
გ. ბანძელაძე—სამართლისა და ზნეობის ურთიერთობის საკითხისათვის	25
ს. ჯორბენაძე—მოუვლელი ქონების ცნებისათვის სამოქალაქო სამართლის მომავალ კოდექსში	34
ა. პაიჭაძე—აუცილებელი მოგერიებისა და მოგერიების საზღვრის გადაცილების საკით- ხის შესახებ	41
გ. ასიეშვილი—პროკურორის მონაწილეობა სამოქალაქო სამართლის პროცესში	45

ქართული სამართლის ისტორიიდან

ი. სურგულაძე—საქართველოს ფეოდალური სახელმწიფო წყობილების ფორმის სა- კითხი „ხელმწიფის კარის გარიგების“ მიხედვით	49
---	----

წინადადებანი ახალი კანონმდებლობისათვის

ბ. ფურცხვანიძე—ზოგიერთი პროცესუალური საკითხი, დაკავშირებული კერძო ბრალდების საქმეების განხილვასთან	54
ი. ლორთლიშვილი—ერთი მნიშვნელოვანი საკითხის შესახებ	59

ბურჟუაზიულ ქვეყნებში

ზ. მესენგისერი—ბურჟუაზიული კულტურა დანაშაულობათა სათავეა	61
--	----

იურიდიული კონსულტაცია მოსახლეობას	65
ინფორმაცია	68
სასამართლო პრაქტიკა	74

СО Д Е Р Ж А Н И Е

Передовая—Советы депутатов трудящихся перед новыми задачами	3
Межреспубликанская научная конференция по вопросам кодификации законодательства	10
А. Вачешвили—Наказание и меры социальной защиты	19
Г. Бандзеладзе—К вопросу о взаимоотношении права и нравственности	25
С. Джорбенадзе—К понятию безхозяйного имущества в будущем гражданском кодексе	34
А. Пачадзе—О вопросе необходимой обороны и ее превышения	41
В. Аснешвили—Участие прокурора в гражданском процессе	45

ИЗ ИСТОРИИ ПРАВА ГРУЗИИ

И. Сургуладзе—Вопрос формы грузинского феодального государственного устройства по „Распорядку царского двора“	49
---	----

ПРЕДЛОЖЕНИЯ К НОВОМУ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ

Б. Пурцхвандзе—Некоторые процессуальные вопросы, связанные с рассмотрением дел о частных обвинениях	54
И. Гортлишвили—Об одном важном вопросе	59

В БУРЖУАЗНЫХ СТРАНАХ

З. Месегицер—Буржуазная культура игонник преступлений	61
Юридическая консультация населению	65
Информация	68
Судебная практика	74

მშრომელთა დეპუტატების საბჭოები ახალი დიდი ამოცანების წინაშე

მარქსიზმის კლასიკოსებმა მეცნიერულად დაასაბუთეს, რომ კაპიტალისტურსა და კომუნისტურ საზოგადოებას შორის აუცილებელია ერთგვარი გარდამავალი პერიოდი, რომლის პოლიტიკური გამოხატულება პროლეტარიატის დიქტატურაა. პროლეტარიატის დიქტატურა სახელმწიფოს სავესებით ახალი ტიპის, სავესებით ახალი შინაარსის პოლიტიკური ორგანიზაციაა, რომელსაც სახელმწიფოებრიობის განსაზღვრული ფორმა შეესაბამება.

პროლეტარიატის დიქტატურის სახელმწიფოებრივი ფორმა სხვადასხვა ქვეყანაში, მისი შინაგანი თუ საგარეო პირობების შესაბამისად სხვადასხვა შეიძლება იყოს. ჩვენს სინამდვილეში პროლეტარიატის (მუშათა კლასის) დიქტატურა საბჭოების ფორმაში ვლინდება.

საბჭოთა სახელმწიფოს განვითარების პირველი ფაზის შესაბამისი მუშათა, გლეხთა და წითელარმიელთა დეპუტატების საბჭოების ფორმიდან მისი განვითარების მეორე ფაზაში — მშრომელთა დეპუტატების საბჭოების ფორმაზე გადავდით, რომელიც უფრო სრულყოფილია და დემოკრატიულობის უფრო მეტი სიფართოვით შეესაბამება სოციალიზმიდან კომუნიზმში თანდათანობით გადასვლის პერიოდს.

ამრიგად, მშრომელთა დეპუტატების საბჭოების სისტემა, ჩამოყალიბებული საბჭოთა რესპუბლიკის ფორმით, ჩვენს სინამდვილეში ახორციელებს მუშათა კლასის დიქტატურას. საბჭოები სსრ კავშირის პოლიტიკურ საფუძველს წარმოადგენენ, რაც იმას ნიშნავს, რომ ჩვენს ქვეყანაში მუშათა კლასს კომუნისტური პარტიის მეთაურობით მხოლოდ ამ ფორმის ფარგლებში შეუძლია განახორციელოს გლეხობისა და ყველა სხვა მშრომელისადმი სახელმწიფოებრივი ხელმძღვანელობა.

ჩვენ ავადგეთ კომუნისტური საზოგადოების პირველი საფეხური — სოციალიზმი. ამასთან დაკავშირებით საბჭოებმა შეასრულეს თავიანთი მისია სახელმწიფოს ფუნქციათა განხორციელებაში. ახლა შევედით განვითარების ახალ, გაშლილი კომუნისტური მშენებლობის პერიოდში. ამიტომ საბჭოების წინაშეც დაისახა ახალი დიდი ამოცანები. „ჩვენი საზოგადოების განვითარების ახალ ეტაპზე, — თქვა ამხანაგმა ნ. ს. ხრუშჩოვმა პარტიის XXI ყრილობაზე გაკეთებულ მოხსენებაში, — კიდევ უფრო იზრდება მშრომელთა დეპუტატების საბჭოების, როგორც სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების როლი, რომლებმაც მთელი თავიანთი მუშაობა უნდა ააგონ მასების აქტივობაზე დაყრდნობით, სოციალისტური დემოკრატიის შემდგომი გაფართოების, მუშათა კლასისა და

გლახობის კავშირისა და ჩვენი ქვეყნის ხალხთა მეგობრობის კიდევ უფრო განმტკიცების საფუძველზე“.

უკანასკნელ წლებში ჩვენს ქვეყანაში განხორციელებულია სამეურნეო, კულტურის, საკანონმდებლო, საბიუჯეტო და სხვა საკითხებში მოკავშირე რესპუბლიკების სუვერენული უფლებების ზრდის კურსი. ამასთან, რესპუბლიკის ფარგლებში იზრდება ავტონომიური ერთეულებისა და მშრომელთა დეპუტატების ადგილობრივი საბჭოების ფუნქციებიც.

მშრომელთა დეპუტატების საბჭოების უფლებების გაფართოება გამომდინარეობს ადგილების ინიციატივის გაფართოების ლენინური პრინციპებიდან. ვ. ი. ლენინი წერდა, რომ „საბჭოთა ხელისუფლებას სრულიად არა აქვს განზრახვა დაამციროს ადგილობრივი ხელისუფლების მნიშვნელობა და ჩაკლას მისი დამოუკიდებლობა და ინიციატივა“¹, რომ „...კი არ უნდა შეიკვეცოს, არამედ აუცილებლად უნდა გაფართოვდეს საერთოდ „ადგილების“, განსაკუთრებით კი ქვედა უჯრედების დამოუკიდებლობის თაოსნობა“². ამიტომ საესეებით გამართლებულია პარტიის მიერ გადადგმული ნაბიჯები სსრ კავშირის შიგნით მოკავშირე რესპუბლიკებისა. ხოლო რესპუბლიკის შიგნით ადგილობრივი ორგანოების უფლებების შემდგომი გაზრდისათვის.

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის XXI ყრილობამ დიდი ამოცანები დასახა გაშლილი კომუნისტური მშენებლობის ამ გადაწყვეტ ეტაპზე. ჩვენ უნდა შევქმნათ კომუნისმის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა, აღვზარდოთ კომუნისმის შესაბამისი ადამიანები, მოვამზადოთ საზოგადოებრივი მნიშვნელობის საქმიანობის უსახელმწიფოდ, შეგნებულად და ნებაყოფლობითი განხორციელების პირობები.

კომუნისმის მშენებლობის პროგრამის მნიშვნელოვანი ნაწილია შვიდწლიანი გეგმა, რომლის შესრულებისთვისაც ზრუნავს საბჭოთა სახელმწიფოს ყოველი ორგანო, საზოგადოებრივი ორგანიზაცია, თვითეული მოქალაქე. განსაკუთრებით დიდია ამ საქმეში მშრომელთა დეპუტატების საბჭოების როლი.

როგორც ცნობილია, თვითეულ საბჭოს აქვს თავისი სამეურნეო გეგმა და განსაზღვრული ბიუჯეტი. გეგმა, დარგობრივი ხასიათის იქნება იგი თუ ტერიტორიული, წლიური თუ კვარტალური, ერთიანი სახელმწიფო სახალხო-სამეურნეო გეგმის ნაწილია.

მშრომელთა დეპუტატების საბჭოები კომუნისტური პარტიისა და საბჭოთა მთავრობის პოლიტიკის უშუალო განმხორციელებელია. ისინი ყველაზე მასობრივი, სახალხო თვითმმართველობის, სახალხო წარმომადგენლობითი ორგანოებია და სწორედ ამაშია მათი ძალა.

მშრომელთა დეპუტატების საბჭოების უკანასკნელი არჩევნები ცხადყოფენ იმ ფაქტს, რომ ამჟამად ეს ორგანოები კიდევ უფრო მასობრივი გახდნენ. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის 1958 წლის 31 დეკემბრის ბრძანებულებით „საქართველოს სსრ მშრომელთა დეპუტატების საოლქო, რაიონული, საქალაქო, სასოფლო და სადაბო საბჭოების არჩევნების დებულებაში

1). ვ. ი. ლენინი, თხზ. ტ. 28, გვ. 25.

2). ვ. ი. ლენინი, თხზ. ტ. 32, გვ. 483.

ნაწილობრივი ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის შესახებ“, გაიზარდა მშრომელთა დეპუტატების საბჭოების შემადგენლობა. ბრძანებულებაში მითითებულია, რომ „საბჭოთა დემოკრატიის შემდგომი განვითარებისა და მშრომელთა დეპუტატების საბჭოების პრაქტიკულ საქმიანობაში მშრომელთა ფართო მასების უფრო მეტად ჩაბმის მიზნით მიზანშეწონილად ჩაითვალოს მშრომელთა დეპუტატების ადგილობრივი საბჭოების შემადგენლობაში დეპუტატთა რიცხვის ერთგვარი გადიდება“.

საქართველოს სს რესპუბლიკის სინამდვილეში მეექვსე მოწვევის მშრომელთა დეპუტატების ადგილობრივი საბჭოების შემადგენლობაში არჩეული იყო 30.104 დეპუტატი, მიმდინარე წელს კი, დასახელებული ბრძანებულების საფუძველზე, წარმომადგენლობითი ნორმების შეცვლის შედეგად 1.084 ადგილობრივ საბჭოში ავირჩიეთ 40.427 დეპუტატი. საერთოდ, მთელი კავშირის შასშტაბით, თხუთმეტივე სოციალისტურ რესპუბლიკაში ადგილობრივი საბჭოების შემადგენლობა გაიზარდა დაახლოებით 350.000 დეპუტატით და ყველა 59.131 ადგილობრივ საბჭოში ითვლის 1.800 ათას დეპუტატზე მეტს.

დღეისათვის უკვე ყველა სასოფლო საბჭოს ჰყავს თავისი აღმასკომი, ყველა რგოლის საბჭოსთან არსებობს 5-6 და მეტი მუდმივი კომისია. სწორედ ამ გზით შეიძლება დეპუტატებისა და მათთან ერთად არადეპუტატების ჩაბმა სახელმწიფოებრივ საქმიანობაში, საბჭოების უფრო გააქტიურება.

პროლეტარიატის დიქტატურის მამოძრავებელ ღვედთა შორის საბჭოები ყველაზე მასობრივია. მართალია, პროფკავშირები სსრ კავშირში 53 მილიონ წევრს აერთიანებენ, კომკავშირი 18 მილიონს, კოოპერაცია ათეულ მილიონებს, საბჭოები კი 1.800 ათას დეპუტატს, მაგრამ ისინი უფრო მასობრივია თავისი ხასიათით.

პროფკავშირი, კომკავშირი, კოოპერაციული გაერთიანებანი ერთგვარად ცალმხრივი არიან. პროფკავშირში მხოლოდ მუშა-მოსამსახურენი ერთიანდებიან, კომკავშირში ახალგაზრდობა, კოოპერაციაში ძირითადად გლეხობა. საბჭოებში კი გაერთიანებული არიან მუშები, მოსამსახურეები, გლეხები, ახალგაზრდობა, პარტიის წევრები, უპარტიოები, სამხედრო პირნი, დიასახლისები და ბევრი სხვა.

გარდა ამისა, საბჭოების მასობრივი ხასიათი იმაშიც მდგომარეობს, რომ მის საქმიანობაში, გარდა დეპუტატებისა, მონაწილეობს მილიონობით არადეპუტატიც. ამას ადასტურებს საბჭოების ორგანიზაციული მუშაობის ისეთი ფორმები, როგორიცაა საბჭოების სესია, საბჭოს მუდმივი და დროებითი კომისიები, აღმასკომის კომისიები და ა. შ.

საბჭოები თავიანთ მრავალმხრივ მუშაობაში მასებს ემყარებიან ისეთი მნიშვნელოვანი საშუალებებით, როგორიც არის ქუჩის, კვარტალისა და ეზოს კომიტეტები, მშობელთა კომიტეტი, საცხოვრებელი ფონდის ექსპლოატაციის დამხმარე კომისია, საბავშვო სახლებისა და მოხუცთა სახლების საბჭოები, სამეცნიერო-ტექნიკური, სასპორტო და კულტურულ-საგანმანათლებლო საზოგადოებანი, საამხანაგო სსამართლოები, სახალხო მილიცია, კულტურის სახლები, ბიბლიოთეკები, სოფლის კლუბები, მხატვრული თვითმოქმედების კოლექტივები, პოლიტიკური და მეცნიერული ცოდნის გამავრცელებელი საზოგადოე-

ბის ადგილობრივი განყოფილებანი, ადგილობრივი გაზეთების რედაქციები, დეპუტატის ოთახი, სპეციალისტთა თათბირები, აქტივის კრებები, საზოგადოებრივი ორგანიზაციები და ა. შ. ყოველივე ეს მასებთან საბჭოების დაახლოების მნიშვნელოვანი ფორმებია. იქ, სადაც საბჭოები მასობრივი მუშაობის ასეთ მდიდარ საშუალებებს იყენებენ, მუშაობის შედეგიც გაცილებით მეტია.

საბჭოებმა და აღმასკომებმა უნდა გამოიყენონ ადგილობრივი რეზერვები და შესაძლებლობანი, დარაზმონ მასები და მათი ძალებით გაიყვანონ ან შეაკეთონ ადგილობრივი მნიშვნელობის გზები, აავიან ან შეაკეთონ ხიდები, ელექტროსადგურები, საავადმყოფოები, სკოლები, სამკითხველოები, კულტურის სახლები, კინოთეატრები, სტადიონები და სხვ. ეს იქნებოდა კომუნისტური, საზოგადოების სასარგებლო უფასო შრომა, შესრულებული „არა განსაზღვრული ბეგარის მოსახდელად, არა გარკვეულ პროდუქტებზე უფლების მისაღებად, არა წინასწარ დადგენილი და დაკანონებული ნორმების მიხედვით, არამედ ნებაყოფლობითი შრომა, შრომა ნორმის გარეშე, შრომა გაწეული არა ანაზღაურების ანგარიშით, ანაზღაურების პირობის გარეშე, შრომა, გაწეული საერთო სარგებლიანობისათვის“¹.

მასებთან დაახლოების მნიშვნელოვანი საშუალებაა აგრეთვე დეპუტატის ანგარიშგება ამომრჩეველთა წინაშე თავისი და საბჭოს მუშაობის შესახებ. უკანასკნელ დროს პრაქტიკამ გაამართლა და ამიტომ საჭიროცაა დაინერგოს მასებთან ურთიერთობის ისეთი მნიშვნელოვანი ფორმა, როგორც არის აღმასკომისა და მისი განყოფილებების, ცალკე დაწესებულებების ხელმძღვანელთა — სკოლის ან საავადმყოფოს დირექტორის, მალაზიის ან ბიბლიოთეკის გამგისა და სხვათა პერიოდული ანგარიშგება არა მარტო საბჭოს, არამედ თვით ამომრჩეველთა წინაშეც. მნიშვნელოვანია აგრეთვე საბჭოების გამსვლელი სესიების, აღმასკომებისა და საბჭოს მუდმივი კომისიების გამსვლელი სხდომების მოწეობა. „საბჭოთა ორგანოების მუშაობა, — აღნიშნულია პარტიის XXI ყრილობის რეზოლუციაში ცენტრალური კომიტეტის საანგარიშო მოხსენების გამო, — მით უფრო ნაყოფიერი იქნება, რაც უფრო დაეყრდნობიან ისინი მასების აქტივობას, ეცდებიან სოციალისტური დემოკრატიის შემდგომ გაფართოებას“.

საბჭოთა დემოკრატიის შემდგომი გაფართოება საშუალებას მოგვცემს მივაჩვიოთ მასები სახელმწიფოებრივ საქმიანობას, შევქმნათ სახელმწიფოს ცალკეული ფუნქციების საზოგადოებრივი ორგანიზაციებისათვის გადაცემის პირობები, გავამარტივოთ და ამასთან განვამტკიცოთ სახელმწიფო აპარატი და ამ გზით ავმაღლდეთ უსახელმწიფო საზოგადოებამდე.

კომუნისმის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის შექმნა საწარმოო ძალთა შემდგომ განვითარებას, შრომის ნაყოფიერების შემდგომ ზრდას მოითხოვს. ამ ამოცანის განხორციელებას ხელი უნდა შეუწყონ მშრომელთა დეპუტატების საბჭოებმა. მრეწველობის დარგში რეორგანიზაცია და ადმინისტრაციულ-ეკონომიური რაიონის შექმნა, დარგობრივი ხელმძღვანელობიდან ტერიტორიულ ხელმძღვანელობაზე გადასვლა საბჭოებს ავალებს ადგილობრივ ყოველმხრივი დახმარება გაუწიონ საწარმოთა ადმინისტრაციას კადრებით, კულტურული მომსახურებით, ნედლი მასალით, მუშა-მოსამსახურეთა მომარაგებით და ა. შ.

მართალია, ასეთი საწარმონი რესპუბლიკური მნიშვნელობისანი არიან, მაგრამ მიუხედავად ამისა, საბჭოები ერთგვარად მაინც პასუხისმგებელნი არიან მათი გეგმების შესრულებაზე.

მშრომელთა დეპუტატების საბჭოები მეთვალყურეობენ ადგილობრივ მრეწველობასა და კომუნალურ მეურნეობას, ვაჭრობას, განათლებას, ჯანმრთელობის დაცვას, ადგილობრივი ტრანსპორტის მუშაობას და სხვა საქმიანობას, აბანოების, სამრეცხაოებისა და საპარიკმახეროების მოწყობას, ადგილობრივი მნიშვნელობის მშენებლობებს. მათ დიდი პასუხისმგებლობა ეკისრებათ თვითნებური მშენებლობის წინააღმდეგ ბრძოლის გაძლიერებისა და ინდივიდუალური საბინაო და სააგარაკო მშენებლობისათვის მიწის ნაკვეთის გამოყოფის მოწესრიგების საქმეშიც.

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მშრომელთა დეპუტატების საბჭოების კოლმეურნეობებისადმი სახელმწიფოებრივი ხელმძღვანელობა. სამანქანოსატრაქტორო სადგურების რეორგანიზაცია არ ნიშნავს კოლმეურნეობებისადმი სახელმწიფოს ზრუნვისა და ხელმძღვანელობის შესუსტებას. პირიქით, კოლმეურნეობათა საერთო კრებების უფლებრივი მდგომარეობის გაზრდასთან ერთად გაიზარდა ადგილობრივი საბჭოების პასუხისმგებლობაც. საბჭოები უფრო კონკრეტულად უნდა ხელმძღვანელობდნენ კოლმეურნეობების სამეურნეო ცხოვრების დაგეგმვის ახალი წესის სწორად გატარებას, ტექნიკის ათვისებას, აგრონომიული და ტექნიკური კადრებით მათ უზრუნველყოფას და ა. შ. საბჭოებმა უნდა უხელმძღვანელონ გამსხვილებულ კოლმეურნეობებს სოფლის კეთილმოწყობის საქმეშიც — კლუბების, სამკითხველოების, საავადმყოფოების, საბავშვო ბაგების, ბაღებისა და სხვათა მოწყობაში, კოლმეურნეობათა ელექტროფიცირება — რადიოფიცირების საქმეში და სხვ.

დასახულ ამოცანათა განხორციელების მიზნით საბჭოები თავიანთ მუშაობაში უნდა იყენებდნენ ისეთ ნაცად მეთოდს, როგორცაა სოციალისტური შეჯიბრება. სასურველია, სოციალისტური შეჯიბრების ხელშეკრულებაში შემოწმდეს ნ თვეში ერთხელ. ასევე საბჭოების მუშაობაში გამოყენებულ უნდა იქნეს მასების ინიციატივის გამოვლინებისა და ქვემოდან კრიტიკის ყოველგვარი ფორმა.

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის XXI ყრილობის რეზოლუციაში მითითებულია, რომ „საზოგადოების განვითარების ახლანდელ ეტაპზე კიდევ უფრო იზრდება მშრომელთა დეპუტატების საბჭოების როლი. რესპუბლიკურმა, სამხარეო, საოლქო, საქალაქო, რაიონულმა და სასოფლო საბჭოებმა ყოველდღიურად უნდა იმუშაონ სამრეწველო საწარმოებისა და მშენებლობების, კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობების მუშაობის უმნიშვნელოვანეს საკითხებზე შეიღწილიანი გეგმის დავალებათა შესასრულებლად, იზრუნონ მშრომელთა კეთილდღეობისა და კულტურის ამაღლებისათვის“.

რამდენადაც კაპიტალიზმის გადმონაშთები თავისი შედეგებით ზიანს აყენებენ სახელმწიფოებრივ საქმიანობას, იმდენად მათ წინააღმდეგ ბრძოლაში

ვიყენებთ აგრეთვე საბჭოებსა და მათ განშტოებებს. ამ მხრივ მნიშვნელოვანია საბჭოების ბრძოლა საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვისათვის, განსაკუთრებით ლოთობისა და მისი შედეგების წინააღმდეგ.

კაპიტალიზმის ნაშთების წინააღმდეგ ბრძოლას ჩვენ ვაწარმოებთ როგორც დაჯერება-დარწმუნების, ისე სასჯელის განსაზღვრული ზომებითაც.

ამჟამად მილიციის სარაიონო და საქალაქო განყოფილებანი უშუალოდ ექვემდებარებიან ადგილობრივ საბჭოებს, ამით კიდევ უფრო გაიზარდა საბჭოების ადმინისტრაციული ზემოქმედებითი როლი სოციალისტური კანონების დამრღვევთა მიმართ.

როგორც ცნობილია, ამჟამად ყალიბდებიან ისეთი ნებაყოფლობითი ორგანოები, როგორცაა სახალხო მილიცია. ამხანაგმა ნ. ს. ხრუშჩოვმა პარტიის XXI ყრილობაზე აღნიშნა: „სახალხო მილიციის ნებაყოფლობითმა რაზმებმა უნდა იკისრონ საზოგადოებრივი წესრიგის უზრუნველყოფა თავიანთ დასახლებულ პუნქტებში, თვალყური ადევნონ იმას, რომ დაცულ და შენარჩუნებულ იქნას ყველა მოქალაქის უფლებანი და ინტერესები“.

უკანასკნელ პერიოდში შექმნილია აგრეთვე საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვის მუდმივი კომისიებიც, რომლებშიც საბჭოს დებუტატებთან ერთად მონაწილეობენ არადებუტატებიც. ამით კიდევ უფრო ძლიერდება საზოგადოებრიობის ზემოქმედება სამართლებრივი ნორმების დამრღვევთა მიმართ.

მნიშვნელოვან საქმიანობას ეწევა საბჭოს აღმასკომთან არსებული ადმინისტრაციული კომისია. იგი აღმასკომის მუდმივი კომისიაა და ზომებს იღებს ისეთ პირთა მიმართ, რომელნიც არღვევენ ადგილობრივი ორგანოების სავალდებულო გადაწყვეტილებებს.

სახელმწიფო ორგანოებთან ერთად საზოგადოებრივი წესრიგი უშუალოდ ხალხმაც უნდა დაიცვას. ეს ამოცანა დასახულია საბჭოთა კავშირის კომუნისტურ პარტიისა და სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს 1959 წლის 10 მარტის გადაგენილებაში „საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვაში მშრომელთა მონაწილეობის შესახებ“. ადგილობრივი საბჭოები მოწოდებული არიან იმისათვის, რომ უხელმძღვანელონ სახალხო რაზმებს თავიანთ ტერიტორიაზე საზოგადოებრივი წესრიგის უკეთ დაცვისათვის.

კაპიტალიზმის ნაშთების წინააღმდეგ ბრძოლაში ყველაზე ძლიერი ფაქტორია საზოგადოებრიობის მონაწილეობა.

ახალი ადამიანის ფორმირების საქმეში დიდი მნიშვნელობა აქვს სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს მიერ მიღებული კანონის „ცხოვრებასთან სკოლის კავშირის განმტკიცებისა და ჩვენს ქვეყანაში სახალხო განათლების სისტემის შემდგომი განვითარების შესახებ“ საფუძველზე საბჭოთა სკოლების რეორგანიზაციას. როგორც ცნობილია, სკოლების ეს რეორგანიზაცია არ მთავრდება ერთ სასწავლო წელს. სწორედ ამიტომ ამ ამოცანის გადაჭრა მშრომელთა დებუტატების საბჭოების დიდ მზრუნველობას მოითხოვს.

საბჭოებმა შემდგომაც უნდა უზრუნველყონ ხალხთა შორის მეგობრობის განმტკიცება, ეროვნებათა ლენინური თანამშრომლობა, ისინი კვლავაც ხელს უნდა უწყობდნენ ჩვენი ქვეყნის თავდაცვისუნარიანობის განმტკიცებას და ამავე დროს ნერგავდნენ მასებში მშვიდობის იდეას.

როგორც ვხედავთ, პარტიის XXI ყრილობის გადაწყვეტილებათა შესაბამისად მშრომელთა დეპუტატების საბჭოების წინაშე დიდი ამოცანებია დასახული. ისინი პრაქტიკულად იბრძვიან სრული კომუნისტური საზოგადოების აგებისათვის. პროგრესული კაცობრიობის ეს სანუკვარი ოცნება ჩვენს ქვეყანაში ზორცს ისხამს საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ხელმძღვანელობით, ამიტომ საბჭოებიც მოწოდებული არიან დროულად და ზუსტად განახორციელონ პარტიული დირექტივები.

საჩინო სახელმწიფო საკანონმდებლო კომისიის კანონმდებლობის კოდიფიკაციის საკითხებზე

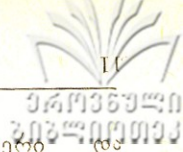
ამა წლის 23-25 აპრილს თბილისში შესდგა საჩინო სახელმწიფო საკანონმდებლო კომისიის კონფერენცია, მიძღვნილი საქართველოს, აზერბაიჯანისა და სომხეთის კანონმდებლობის კოდიფიკაციის საკითხებისადმი. კონფერენციის მუშაობაში მონაწილეობდნენ აგრეთვე მოსკოვისა და საბჭოთა კავშირის სხვა ქალაქების მეცნიერები და მართლმსაჯულების დარგის პრაქტიკული მუშაკები. კონფერენციის პლენარულ სხდომაზე მოხსენებით „მოკავშირე რესპუბლიკების კანონმდებლობის მეცნიერული საფუძვლების შესახებ“ გამოვიდა სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი, პროფესორი პ. ს. რომაშკინი. საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოსთან არსებული იურიდიული კომისიის თავმჯდომარე მ. ყ. ლომიძე, აზერბაიჯანის სსრ იუსტიციის მინისტრი ი. მ. გულამაძე და სომხეთის სსრ კოდექსების შემუშავებელი კომისიის თავმჯდომარე ა. ვ. კარაპეტიანი თავის მოხსენებებში შეჩერდნენ რესპუბლიკის კანონმდებლობის კოდიფიკაციის ძირითად საკითხებზე.

პლენარულ სხდომებზე გამოვიდნენ ასევე სსრკ მინისტრთა საბჭოსთან არსებული იურიდიული კომისიის თავმჯდომარის პირველი მოადგილე პ. ვ. ბა-

რანოვი, სსრკ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის იურიდიული განყოფილების გამგე ფ. ი. კალინიჩევი.

მოხსენებებში აღინიშნა, რომ ამიერკავკასიის რესპუბლიკებში დიდი მუშაობაა ჩატარებული კანონმდებლობის კოდიფიკაციის დარგში. ჩვენი დიადი სამშობლოს მრავალეროვან ოჯახში სხვა რესპუბლიკებთან ერთად საქართველომ, აზერბაიჯანმა და სომხეთმა უდიდესი ეკონომიური, პოლიტიკური და კულტურული აღორძინება განიცადეს. ამიტომ მოქმედი კანონმდებლობა, შემუშავებული მრავალი წლის წინად მნიშვნელოვნად მოძველდა და ვეღარ პასუხობს თანამედროვე ეტაპის გრანდიოზულ ამოცანებს, რომლებიც კომუნისტურმა პარტიამ და საბჭოთა მთავრობამ დააყენეს შესასრულებლად საბჭოთა ხალხის წინაშე.

საქართველოს, აზერბაიჯანსა და სომხეთში შექმნილია სისხლის სამართლის, სისხლის სამართლის პროცესის კოდექსების პროექტები და პროექტი სასამართლო წყობილების კანონის შესახებ. ამავე დროს მიმდინარეობს ინტენსიური საკოდიფიკაციო მუშაობა სამოქალაქო სამართლის, სამოქალაქო სამართლის პროცესის, შრომის სამართლის, საოჯახო-საქორწინო სამართლის კოდექსების შემუშავების დარგში.

მომხსენებლებმა გადმოსცეს კანონების პროექტების ძირითადი დებულებები, რომლებიც ერთხელ კიდევ გადასინჯული იყო საბჭოთა კანონმდებლობის განვითარების შესახებ საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ოცდამეერთე ყრილობის დადგენილებათა შესაბამისად.

წარმოდგენილ პროექტებში აღბეჭდილია ყველა ძირითადი დებულება, მოცემული სსრკ და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კანონმდებლობის საფუძვლებში. ეს დებულებები კონკრეტიზებული და შემდგომ განვითარებულია; დამოუკიდებლად არის შექმნილი სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილი.

ბ. ვ. ბარანოვი თავის გამოსვლაში დაახასიათა სსრკ მინისტრთა საბჭოსთან არსებული იურიდიული კომისიის მუშაობა კანონმდებლობის სრულყოფისათვის. სწარმოებს მუშაობა საერთოსაკავშირო კანონების: სამოქალაქო კანონმდებლობის, სამოქალაქო სამართლის სასამართლო წარმოების, შრომის კანონმდებლობის, საოჯახო-საქორწინო კანონმდებლობის საფუძვლების შესაქმნელად, აგრეთვე ინტენსიური მუშაობა მოქმედი კანონმდებლობის სისტემატიზაციისა და მოწესრიგებისათვის.

ფ. ი. კალინიჩევი შეეხო მეცნიერებისა და პრაქტიკული მუშაკების მუშაობის კოორდინაციის საკითხებს, ცენტრში რესპუბლიკური მუშაკებისათვის კოდექსების შექმნისას დახმარების გაწევის საკითხს და სხვ.

პლენარულ სხდომებზე მოსმენილი მოხსენებების განსახილველად შექმნილი იყო სამი სექცია: სისხლის სამართლის, სასამართლო წყობილებისა და სისხლის სამართლის სასამართლო წარმოების და შრომის სამართლის, ასევე ჯგუფი, რომელიც მუშაობდა საოჯახო სამართლის საკითხებზე.

სისხლის სამართლის სექციის მუშა-

ობაში ამიერკავკასიის მეცნიერი პრაქტიკული მუშაკების გარდა მონაწილეობა მიიღეს მოსკოვის, უკრაინის, ლიტვის, ესტონეთის, უზბეკეთის წარმომადგენლებმა, მათ შორის: სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტმა პროფესორმა რომაშკინმა, პროფესორებმა თადევოსიანმა, მოკიჩევა, მანკოვსკიმ, წერეთელმა, ვაჩიშვილმა, მიხაილენკომ, საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოსთან არსებული იურიდიული კომისიის თავმჯდომარემ ლომიძემ, აზერბაიჯანის უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარე მუსაევა და სხვ.

სექციის სხდომაზე გამოსულმა 24 ამხანაგმა შემოიტანა ბევრი საქმიანი, საინტერესო წინადადება.

გამოსვლებში მთავარი ყურადღება ექცეოდა საკავშირო და რესპუბლიკური კანონმდებლობის თანაფარდობის საკითხს, სისხლის სამართლის კოდექსის პროექტის ცალკეული ნორმების კონკრეტიზაციასა და დამატებებს. აღინიშნა კოდექსებში რესპუბლიკების ეროვნულ თავისებურებათა ასახვის აუცილებლობა.

პროფ. თ. წერეთლის, ვ. მაყაშვილის, დოც. კირიჩენკოს (მოსკოვი), საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს თბილისის მილიციის სკოლის მასწავლებლის გ. სოლორაშვილის, ადვოკატ საგინაშვილის, ანზ. რახმანოვის (აზერბაიჯანი) აზრით რესპუბლიკურ კანონმდებლობაში დაუშვებელია საფუძვლების საწინააღმდეგო რაიმე დებულების არსებობა. მაგრამ ამავე დროს დასაშვებია საფუძვლებში მოცემული დებულებების განვითარება. სახელდობრ, პროფ. თ. წერეთლის აზრით, მოკავშირე რესპუბლიკის კანონმდებლობას შეუძლია განავითაროს საფუძვლებში მოცემული დებულებანი არა მარტო იმ შემთხვევაში, როდესაც ასეთი უფლება პირდაპირ არის გათვალისწი-

ნებული საფუძვლების რომელიმე მუხლით, არამედ იმ შემთხვევაშიც, როდესაც საფუძვლები ახსენებენ რომელიმე ცნებას და მის განმარტებას არ იძლევიან. მოკავშირე რესპუბლიკის კანონმდებლობას შეუძლია აგრეთვე შეიტანოს ახალი ნორმები, რომლებიც საფუძვლებში გათვალისწინებული არ არის, მაგრამ თავისი შინაარსით საფუძვლებში გამოთქმულ დებულებების განვითარებას წარმოადგენენ. პროფ. წერეთელმა მოიყვანა ამ აზრის საილუსტრაციოდ მაგალითები საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის პროექტიდან. დაბოლოს, ზემოდდააახელებული ამხანაგების აზრით, მოკავშირე რესპუბლიკის კოდექსებში შესაძლებელია შეტანილი იქნეს რედაქციული ხასიათის შესწორებანი და დაზუსტებანი, როდესაც ეს საჭიროა საფუძვლების დებულებათა უფრო სწორად გაგებისათვის. პროფ. წერეთელმა, ვ. მაყაშვილმა და გ. სოლორაშვილმა მიუთითეს საფუძვლების ზოგიერთ ნორმებზე, რომლებიც ასეთ რედაქციულ დაზუსტებას საჭიროებენ.

ამ აზრს არ დაეთანხმნენ პროფ. მოკიჩევი, პროფ. მიხაილენკო (კიევი), ამხ. სულთანოვი (აზერბაიჯანი), პროფ. კავრამანოვი (აზერბაიჯანი) და სხვ., რომელთაც უფრო მიზანშეწონილად მიაჩნიათ საფუძვლების ნორმების ტექსტუალურად, სიტყვა-სიტყვით შეტანა მოკავშირე რესპუბლიკების პროექტებში.

ამას ასაბუთებენ პრაქტიკაში ერთიდაიმავე ნორმების გაგებისა და განმარტების შესაძლო სხვადასხვაობით. პროფ. რომაშკინის აზრით მოკავშირე რესპუბლიკებმა არ უნდა შეიტანონ რაიმე ცვლილება საფუძვლების ნორმებში თუ არ არის ამისი საჭიროება.

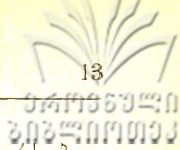
სისხლის სამართლის კოდექსის პროექტის განსაკუთრებული ნაწილის სისტემის საკითხზე გამოთქმული იყო სხვადასხვა შეხედულება. პროფესორების მანკოვსკის, მოკიჩევის და სხვათა აზრით

სოციალისტური საკუთრების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული არა მართო უნდა გამოიყოს ცალკე თავად, არამედ უნდა მოთავსდეს სახელმწიფო დანაშაულის შემდეგ, მაშინ, როდესაც სამივე წარმოდგენილ პროექტში სახელმწიფო დანაშაულის შემდეგ ადგილი აქვს დათმობილი ადამიანის პიროვნების დაცვას.

მაგრამ გამოსულთა უმრავლესობამ, მათ შორის პროფესორებმა რომაშკინმა, მიხაილენკომ, კავრამანოვმა, დოც. სტრუჩკოვმა დაიცვეს შეხედულება ადამიანის პიროვნების, როგორც კომუნისტური საზოგადოების მშენებლის ინტერესების სახელმწიფო დანაშაულის შემდეგ პირველ რიგში დაცვის შესახებ.

ამას გარდა, აზერბაიჯანის კოდექსის პროექტში ერთსადაიმავე თავსა და მუხლში ქონებრივი დანაშაულის შესახებ განხილულია ხელყოფა როგორც სოციალისტური საკუთრების წინააღმდეგ, ისე პირადი საკუთრების წინააღმდეგაც. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის პროექტში ქონებრივი დანაშაულის თავი მოიცავს ორ დამოუკიდებელ განყოფილებას: I — დანაშაული სოციალისტური საკუთრების წინააღმდეგ და II — პირადი საკუთრების წინააღმდეგ.

ვ. მაყაშვილის აზრით საქართველოს კოდექსის პროექტის ვარიანტი უფრო მისაღებია, ვინაიდან იგი, ერთის მხრივ ატარებს პრინციპიალურ განსხვავებას საკუთრების ორი ფორმის სისხლისსამართლებრივ დაცვაში, ხოლო მეორეს მხრივ, ამ ვარიანტით ხელყოფათა ორივე ჯგუფი გაერთიანებულია ერთ თავში, რაც ხაზს უსვამს მათ ნათესაობასა და სიახლოვეს. იურიდიულ მეცნიერებათა კანდიდატი ვ. ფ. კირიჩენკო სთვლის, რომ სოციალისტური საკუთრებისა და პირადი საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა ცალკეულ თავებად გამოყოფა უფრო მიზანშეწონილი იქნება.

შემდეგი საკითხი, რომელზედაც განსაკუთრებით იყო გამახვილებული კონფერენციის მონაწილეთა ყურადღება, შეეხებოდა სკკპ ოცდამეერთე ყრილობის დადგენილებათა შესაბამისად რიგ დანაშაულობათა ამოღებას სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის სფეროდან და მათ გადაცემას საზოგადოებრიობის განსახილველად. ამგვარ შეხედულებას გამოთქვამდნენ პროფესორები რომაშკინი, მანკოვსკი, მოკიჩევი, თადევოსიანი, მიხაილენკო, შინაგან საქმეთა სამინისტროს განყოფილების გამგე კალინინი და სხვები. პროფესორები რომაშკინი და მოკიჩევი აღნიშნავენ, რომ სისხლის სამართლის კოდექსის წარმოდგენილ პროექტებში იმ მოტივით, რომ რაც შეიძლება სრულყოფილად აისახოს ეროვნული სპეციფიკა, ხელოვნურად არის გაზრდილი დანაშაულთა შემადგენლობების რაოდენობა.

აზერბაიჯანის უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარე მუსაევიც ხაზს უსვამს სასამართლოს აღმზრდელი როლის გაძლიერებას, მოითხოვს სასჯელთა ისეთი სახეების ფართოდ გამოყენებას, რომელიც არ არის დაკავშირებული თავისუფლების აღკვეთასთან, მაგრამ, ამავე დროს, რომაშკინისა და მოკიჩევის შეხედულების საწინააღმდეგოდ აცხადებს, რომ რესპუბლიკურ კანონმდებლობაში უნდა შენარჩუნებული იქნას მთელი რიგი მუხლები, რომლებიც ეროვნულ სპეციფიკას ასახავენ.

გამოთქმული იყო საერთო აზრი გაძლიერებული სანქციების შერბილების შესახებ, სასჯელის ქვედა ზღვრების შემცირების მიზანშეწონილებაზე, პროფილაქტიკური მუშაობის გაძლიერებაზე და სხვ.

აზრთა სხვადასხვაობას იწვევს სისხლის სამართლის კოდექსების პროექტებში საკითხი გაძარცვის ცნების შესახებ. რიგი ავტორებისა ამტკიცებს, რომ გაძარცვის ცნება აღდგენილი უნდა იქ-

ნას, მეორენი უარყოფენ მისი არსებობის მიზანშეწონილებას.

ვ. მაყაშვილის აზრით, ფარული და აშკარა გატაცება ძალადობის გარეშე ერთნაირი საზოგადოებრივი საშიშროების მატარებელია და ამიტომ არ არის საჭირო მათი გამოყოფა ცალკე შემადგენლობებად. გარდა ამისა, ფარული და აშკარა გატაცების გამიჯვნა პრაქტიკულად მეტად ძნელია, მათ შორის ზღვარი პირობითი და ცვალებადია.

გაძარცვის ცნების გამოყოფა და ამ ცნებისათვის ქონების აშკარა უძალადო გატაცების მიკუთვნება, მისი აზრით, უფრო ტრადიციით აიხსნება, ვიდრე პრაქტიკული მიზანშეწონილებით.

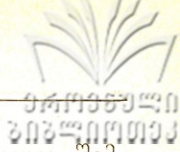
ამავე შეხედულების მომხრედ გამოვიდნენ მუსაევი, ადვოკატი საგინაშვილი და სხვები.

პროფ. კაგრაშვილი არ დაეთანხმა ვ. მაყაშვილს. იგი ფიქრობს, რომ ძარცვის ცნება საჭიროა დატოვებულ იქნას კოდექსში, ვინაიდან ყველა იმ მოქმედების, რომელიც რაიმე ძალის გამოყენებით არის ჩადენილი, მიკუთვნება მძიმე დანაშაულის — ყაჩაღური თავდასხმისადმი საესებით გამართლებული არ იქნებოდა.

აზრთა სხვადასხვაობა გამოიწვია საქართველოს სსკ პროექტის მე-12 მუხლმა, რომელშიც გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა მძიმე შედეგით კვალიფიცირებული დანაშაულისათვის. სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში ასეთი ნორმის არსებობის საჭიროებას ასაბუთებდა ამხ. ვ. მაყაშვილი.

აღნიშნული ნორმის წინააღმდეგ გამოვიდნენ დოც. უზუნიანი და პროფ. რომაშკინი. პროფ. რომაშკინის აზრით მე-12 მუხლში მოცემული დებულება თეორიული თვალსაზრისით სწორია, მაგრამ პრაქტიკულად მისი შეტანა სისხლის სამართლის კოდექსში ზედმეტია.

პროფ. თადევოსიანმა, პროფ. კაგრაშვილმა და ადვოკატმა საგინაშვილმა

აღნიშნეს საქართველოს და ამიერკავკასიის სხვა რესპუბლიკებში შინაური წესით არყის გამოხდის სისხლის სამართლის წესით დასჯის მიზანშეუწონელობის შესახებ.

პროფ. წერეთელმა აღნიშნა, რომ სისხლის სამართლის კოდექსში უნდა იყოს მოცემული სასჯელის მიზნების ზუსტი განსაზღვრა და სასჯელის მიზნები არ უნდა იქნას შერეული სასჯელის შინაარსთან. საფუძვლების მე-20 მუხლის ფორმულა „არამართო დასჯა (კაპა) ჩადენილი დანაშაულისათვის, არამედ მას აგრეთვე მიზნად აქვს აიცილინოს ახალ დანაშაულთა ჩადენა...“ საფუძველს იძლევა ვიფიქროთ, თითქოს საფუძვლები დასჯას (კაპა) სთვლიან სასჯელის ერთერთ მიზნად. სინამდვილეში, დასჯა (კაპა) სასჯელის შინაარსს წარმოადგენს და არა მის მიზანს, ამიტომ უმჯობესია მუხლი სასჯელის შესახებ ფორმულირებული იქნას ასე: „სასჯელი წარმოადგენს რა დასჯას ჩადენილი დანაშაულისათვის, მიზნად ისახავს...“

პროფ. ვაჩიშვილი თავის გამოსვლაში შეხერდა სასჯელის მიზნებსა და ამოცანებზე. საბჭოთა სისხლის სამართლის კანონმდებლობამ თავიდანვე უარყო სამაგიეროს მიზლის პრინციპი, მაგრამ საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის კოდექსის პროექტში, როდესაც ლაპარაკია სასჯელის მიზნებზე, ვხვდებით ტერმინს „კაპა“, რომელიც შეიძლება გაგებული იქნას, როგორც სამაგიეროს მიზლვა, რაც, რა თქმა უნდა არასწორია.

თბილისის სტალინის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ლაბორანტი გ. ტყემელიაძე შეეხა დამამძიმებელ გარემოებათა საკითხს, კერძოდ რეციდივს. მისი აზრით, საქართველოს კოდექსის პროექტის ის დებულება, რომელიც განსაკუთრებით საშიშ რეციდივად არ სთვლის განსაკუთრებით საშიშ სახელმწიფო დანაშაულთა ჩადენას, გა-

მართლებული არ არის. მართალია, შემთხვევები, როდესაც განსაკუთრებით საშიში სახელმწიფო დანაშაულის ჩამდენი პირი ასეთივე ან სხვა სახის დანაშაულს იდენს, ტიპიური არ არის, მაგრამ ანალოგიის პრინციპის უარყოფასთან დაკავშირებით მისი გაუთვალისწინებლობა პოლიტიკურ დანაშაულს სხვა დანაშაულებთან შედარებით დაუმსახურებელ პატივს მიაჩნებდა.

ამხ. კალინინის (მოსკოვი) აზრით, სწორად უნდა ჩაითვალოს განსაკუთრებით საშიში რეციდივისტის ის განმარტება, რომელიც მოცემულია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის პროექტის პირველ ვარიანტში, რომელიც მოითხოვს დანაშაულის მეორედ ჩადენას მას შემდეგ, რაც პირმა უკვე მოიხადა სასჯელი ან იხდის სასჯელს პირველი დანაშაულისათვის. გარდა ამისა, კალინინს საჭიროდ მიაჩნია მოსამართლეს უფლება მიეცეს არ სცნოს რეციდივისტად პირი, რომელმაც ორჯერ ჩაიდინა დანაშაული.

დოც. უზუნიაანს სწორად მიაჩნია საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის კოდექსის პროექტის მეორე ვარიანტი მძიმე დანაშაულის შესახებ, ამ ვარიანტით მძიმე დანაშაულად ითვლება ისეთი დანაშაული, რომლისთვისაც პირს მიესაჯა თავისუფლების აღკვეთა მ წლით ან მეტი ვადით.

დოც. კალინინი, პირიქით, არ ეთანხმება ამ ვარიანტს, იგი აღნიშნავს, რომ ასეთი განმარტება მეტად აფართოებს მძიმე დანაშაულის ცნებას. მისი აზრით, უმჯობესია ჩამოთვლის სისტემა.

ამას გარდა, სექციის სხდომებზე გამოთქმული იყო მთელი რიგი კონკრეტული შენიშვნებისა და წინადადებანი სისხლის სამართლის კოდექსის პროექტის ცალკეულ მუხლებზე.

სასამართლო წყობილებისა და სისხლის სამართლის სასამართლო წარმოების სექციის მუშაობაში მონაწილეობ-

და 100 კაცამდე. სექციის სხდომებზე გამოვიდა 22 კაცი, მათ შორის: სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი პროფ. მ. ს. სტროგოვიჩი, იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი მ. ა. ჩელცოვი, სსრკ მინისტრთა საბჭოსთან არსებული იურიდიული კომისიის თავმჯდომარის მოადგილე პ. ვ. ბარანოვი, იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი რ. დ. რახუნოვი და სხვ.

სამი მოკავშირე რესპუბლიკის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსების პროექტები და კანონი სასამართლო წყობილების შესახებ კრიტიკულად და ყოველმხრივ იქნა განხილული კონფერენციის მონაწილე მეცნიერებისა და პრაქტიკული მუშაკების მიერ.

სექციის მუშაობაში განსაკუთრებული ადგილი დაეთმო მოკვლევისა და წინასწარი გამოძიების ორგანოთა ურთიერთდამოკიდებულებისა და კომპეტენციის საკითხს.

გამოსული ამხანაგების უმრავლესობის აზრით სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსების პროექტების ის ნორმები, რომლებიც მოკვლევისა და წინასწარი გამოძიების ორგანოთა უფლებებსა და მოვალეობებს აწესრიგებენ სათანადოდ არ არიან დამუშავებული და დაუსტებელი. ამის შესახებ ლაპარაკობდნენ თავიანთ გამოსვლებში პროფესორები სტროგოვიჩი, რახუნოვი, სსრკ პროკურატურის წარმომადგენელი გოლსტი, ბარანოვი და სხვ.

იურიდიულ მეცნიერებათა კანდიდატებმა სავიციო და მუსაევმა მიუთითეს საქართველოსა და აზერბაიჯანის კოდექსების პროექტებში არსებულ ნაკლოვანებებზე; კერძოდ, პროექტებში არ არსებობს მოკვლევის ორგანოთა ზუსტი განსაზღვრა.

მოკვლევისა და წინასწარი გამოძიების ორგანოთა კომპეტენციის განსაზღვრისას სტროგოვიჩმა და რახუნოვმა გამოთქვეს შეხედულება მოკვლევის ორგანოთა კომპეტენციისათვის ისეთი სა-

ქმეების მიკუთვნების შესახებ, რომელთათვისაც სანქცია არ ითვალისწინებს ერთ წელზე მეტი ხნით თავისუფლების აღკვეთას, დანაშაულის ხასიათისაგან დამოუკიდებლად.

სტროგოვიჩმა აღნიშნა, რომ საქართველოს და სომხეთის კოდექსების პროექტები არასწორად აკუთვნებენ მოკვლევის ორგანოთა კომპეტენციას მრავალი დანაშაულის გამოძიებას.

ბარანოვის, გოლსტისა და სხვების აზრით საჭიროა შევიწროვდეს მოკვლევის ორგანოთა ფუნქციები, მაგრამ სტროგოვიჩისა და რახუნოვის თვალსაზრისის საწინააღმდეგოდ, ამა თუ იმ კატეგორიის საქმეთა მოკვლევის ორგანოსათვის გადაცემისას მთავარ კრიტერიუმად სასჯელის ზომა კი არ უნდა იყოს მიჩნეული, არამედ დანაშაულის ხასიათი.

საილუსტრაციოდ მოყვანილი იქნა მაგალითები: საავტორო უფლების დარღვევისათვის სანქცია არ ითვალისწინებს ერთ წელზე ზევით თავისუფლების აღკვეთას, მაგრამ თავისი ხასიათით ამ დანაშაულის გამოძიება არ შეიძლება მიეკუთვნოს მოკვლევის ორგანოთა კომპეტენციას, და პირიქით, ხულიგნობა, რომლისათვისაც სასჯელის ზომა ერთ წელზე მეტია, მოკვლევის ორგანოებმა უნდა გამოძიონ.

ზოგიერთმა გამოსულმა ამხანაგმა მიზანშეწონილად სცნო მოკვლევის ორგანოებისათვის უფრო მარტივი საპროცესო მოქმედებათა წესის შემოღება. კერძოდ, არ არის აუცილებელი გამოტანილი იქნას დადგენილებები ბრალდების წარდგენაზე, მოკვლევის დამთავრებაზე, მოკვლევის მასალების გაცნობაზე და სხვ.

იურიდიულ მეცნიერებათა კანდიდატი ბ. ზ. ფურცხვანიძე და ზოგიერთი სხვა ამხანაგი არ დაეთანხმა ამგვარ გამარტივებას და აუცილებლად მიიჩნია მოკვლევის ჩატარებისას ყველა საპროცესო ნორმის ზუსტი დაცვა. ბარა-

ქართული
საზოგადოებრივი
მეცნიერებათა
აკადემია

ნოვი საჭიროდ სთვლის საპროცესო ნორმების დაცვას ბრალდების წარდგენისა და მოკვლევის მასალების გაცნობის ნაწილში.

სექციის სხდომაზე გამოითქვა აზრი, რომ სისხლის სამართლის სასამართლო წარმოების საფუძვლებში ექვემდებარების ინსტიტუტის განსაზღვრამ ვერ ნახა თავისი შემდგომი განვითარება და დეტალიზაცია რესპუბლიკების სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსების პროექტებში.

მოსკოვის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოცენტმა კალაშნიკოვამ და სხვებმა გამოთქვეს მთელი რიგი შენიშვნები და წინადადებანი დაზარალებულისა და სამოქალაქო მოსარჩელის უფლება-მოვალეობათა შესახებ სისხლის სამართლის პროცესში.

აზერბაიჯანის ადვოკატთა კოლეგიის თავმჯდომარის მოადგილის საიდოვასა და ადვოკატ ნანიკაშვილის გამოსვლა მიეძღვნა იმ საპროცესო ნორმების დამატებასა და დაზუსტებას, რომლებიც დაცვის უფლებასა და მოვალეობას ითვალისწინებენ.

საქართველოს სსრ პროკურატურის განყოფილების უფროსის ზაიჩიკისა და ზოგიერთი სხვა ამხანაგის შეხედულებით უფრო მიზანშეწონილია სისხლის სამართლის საქმის განხილვა გამწესრიგებელ სხდომაზე დაიწყოს მოსამართლისა და არა პროკურორის მოხსენებით, როგორც ეს სამივე პროექტშია მოცემული.

პროექტების სისტემათა განხილვისას აღინიშნა, რომ სისხლის სამართლის საქმეთა აღძვრა მიზანშეწონილია გამოიყოს საერთო განყოფილებიდან დამოუკიდებელ განყოფილებად.

აზრთა ცხოველი გაცვლა-გამოცვლა გამოიწვია საკითხმა პროექტში ტერმინ „მხარეების“ დატოვების შესახებ. სტროგოვიჩი სთვლის, რომ „საფუძვლებში“ ტერმინის „პროცესის მონაწილეების“ არსებობა არ იძლევა საფუძ-

ველს „მხარეების“ უარსაყოფად. ჩელოვი კი პირიქით, იმ მოტივით, რომ „საფუძვლები“ აღარ ხმარობენ ტერმინს „მხარეები“ ასაბუთებს ამ უკანასკნელის ზედმეტობას.

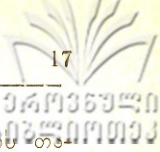
სამივე რესპუბლიკის კოდექსების პროექტებით სისხლის სამართლის საქმის წინასწარი გამოძიების შეჩერების ერთერთ საფუძველს დანაშაულის ჩამდენი პირის დაუდგენლობა წარმოადგენს.

პროფ. სტროგოვიჩის წინადადებით, ასეთ შემთხვევაში კი არ უნდა შეჩერდეს გამოძიება, არამედ დაისვას საკითხი გამოძიების ვადის გაგრძელებაზე და მხოლოდ მაშინ, როდესაც ყველა საშუალებებია ამოწურული, მაგრამ დამნაშავე ვერ დადგინდა, საქმე წარმოებით მოიპოს.

გოლსტი პროექტებით გათვალისწინებული დებულების მომხრედ გამოდის და წინააღმდეგია საქმის მოსპობისა, ვინაიდან საქმის შეჩერებისას მაინც ტარდება აუცილებელი ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებანი, მაშინ როდესაც მოსპობისას საქმე არჩევს გადაეცემა.

პროფ. ჩელოვის და სხვათა მიერ დაყენებული იქნა საკითხი პარტიის ოცდამეერთე ყრილობის დადგენილებათა შესაბამისად გათვალისწინებული იყოს საზოგადოებრივი წესრიგის დასაცავად ნებაყოფლობითი სახალხო რაზმებისა და სხვა საზოგადოებრივი ორგანიზაციების მოღვაწეობის მარეგულირებელი ნორმები.

რესპუბლიკებში უმაღლესი სასამართლოს პლენუმის არსებობის პირობებში პრეზიდენტის დატოვების საკითხის განხილვისას გამოთქმული იყო აზრი, რომ პრეზიდენტები შენარჩუნებული იქნან საზედამხედველო ინსტანციის სახით, ხოლო პლენუმს მიეცეს უფლება განიხილოს საზედამხედველო პროტესტები პრეზიდენტის დადგენილებებზე.

შრომის სამართლის სექციის სხდომებზე განხილული იყო რსფსრ შრომის კანონთა კოდექსის უკანასკნელი პროექტი და ნაწილობრივ საქართველოს სსრ შრომის კანონთა კოდექსის წინასწარი პროექტი, რომელიც 1957 წელს იქნა შედგენილი და ჯერ კიდევ დიდ დამუშავებას მოითხოვს.

სექციის მუშაობაში მონაწილეობდნენ მეცნიერები, პროკურატურის, სასამართლოს წარმომადგენლები, პროფკავშირის მუშაკები და სხვ. კამათში გამოვიდა 15 კაცი.

გამოსული ამხანაგები შეეხნენ შრომის კანონმდებლობის კოდიფიკაციის ძირითად საკითხებს, შემოიტანეს საინტერესო წინადადებანი. ერთსულოვანი იყო სექციის მონაწილეთა აზრი საკავშირო და რესპუბლიკურ კანონმდებლობას შორის სწორი თანაფარდობის დამყარების შესახებ.

ზოგიერთი ამხანაგის შეხედულებით მიზანშეწონილია გაფართოვდეს შრომის კანონთა კოდექსის მოქმედების სფერო სარეწაო კოლბერაციის არტელის წევრებზედაც, მაგრამ უმრავლესობამ ეს აზრი არ გაიზიარა.

გამოსვლებში აღინიშნებოდა, რომ მუშაკების დათხოვნა ადმინისტრაციის ინიციატივით ყველა შემთხვევაში უნდა შეთანხმდეს საფაბრიკო-საქარხნო კომიტეტთან, ზოგიერთ ხელმძღვანელ მუშაკთა დათხოვნის გარდა. ამ წესის დარღვევისას მუშაკს შეუძლია სასამართლოს მიმართოს და ეს უკანასკნელი, თუ დადგინდება, რომ მუშაკი დათხოვნილია საფაბრიკო-საქარხნო კომიტეტთან შეუთანხმებლად, საქმის არსებითად განხილვის გარეშე ალაღვენს მუშაკს.

რაც შეეხება საფაბრიკო-საქარხნო კომიტეტის წევრებს, ორსულ ქალებსა და დედებს, რომელთაც ძუძუმწოვარ ბავშვები ყავთ, დათხოვნის საერთო წესის დაცვასთან ერთად მოეთხოვება

ზემდგომი პროფესიული კავშირის თანხმობაც.

გამოითქვა აზრი შრომის კანონმდებლობის საფუძვლებსა და რესპუბლიკურ კანონებში აღდგენილი იქნას 49-ე მუხლის რედაქცია პროფკავშირის მოთხოვნით მუშაკის დათხოვნის შესახებ. აგრეთვე, რომ სეზონურ სამუშაოების შრომის პირობების რეგლამენტირების უფლება მიეცეს მოკავშირე რესპუბლიკებს, იმ საფუძვლით, რომ მუშაობის სეზონურობა ძირითადად განისაზღვრება ამა თუ იმ რესპუბლიკის კლიმატური პირობებით.

სხვა სექციებისაგან განსხვავებით ჯგუფი, რომელიც მუშაობდა საოჯახო და საქორწინო სამართლის საკითხებზე, მოკლებული იყო საშუალებას გასცნობოდა სომხეთისა და აზერბაიჯანის კოდექსების პროექტებს ქორწინებისა და საოჯახო სამართლის დარგში.

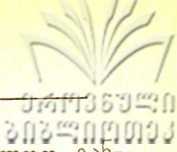
ამ ჯგუფის მუშაობაში მონაწილეობდა 39 მეცნიერი და პრაქტიკული მუშაკი. მათ შორის: იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი გ. მ. სვერდლოვი, დოც. ს. მ. ჯორბენაძე, საქართველოს სსრ პროკურორის მოადგილე ს. ვ. ბელიავსკაია, საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს წევრები ნ. ი. მანჯგალაძე, გ. გ. დევდარიანი, ასევე საქართველოს კომკავშირის ცენტრალური კომიტეტის მდივანი მ. დ. მგვლაძე.

ჯგუფის სხდომაზე მოსმენილი იქნა ცნობა საქართველოს სსრ საოჯახო, საქორწინო და სამეურვეო კანონთა კოდექსის შემუშავებელი კომისიისაგან, აგრეთვე გ. მ. სვერდლოვის მოხსენება საქორწინო-საოჯახო კანონმდებლობის კოდიფიკაციის ძირითად საკითხებზე.

აზრთა ცხოველი გაცვლა-გამოცვლა გამოიწვია საკითხმა სსრკ და მოკავშირე რესპუბლიკების კომპეტენციის განსაზღვრის შესახებ საოჯახო და საქორწინო სამართლის სფეროში,

7835

საქართველოს აკადემიის

სწორედ ამ დარგში ყველაზე უფრო სრულად აისახება ეროვნული ცხოვრების ყველა მხარე, მოკავშირე რესპუბლიკების სპეციფიკა.

ჯგუფის მუშაობის ყურადღების ცენტრში მოექცა საკითხები, დაკავშირებული განქორწინების წესის სრულყოფასთან და იმ წესის შეცვლასთან, რომელიც დადგენილია სსრკ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის 1944 წლის 8 ივლისის ბრძანებულებით.

ჯობენაძე, მანჯგალაძე, ასიეშვილი და სხვ. მომხრენი არიან განქორწინების სასამართლო წესის დატოვებისა, მაგრამ იმ კორექტივით, რომ ეს წარმოება უშუალოდ სახალხო სასამართლოში ხდებოდეს.

თბილისის პროკურატურის საერთო ზედამხედველობის განყოფილების უფროსის დ. ფოჩიანის აზრით კანონში აუცილებლად უნდა აღინიშნოს განქორწინების ყველა საფუძველი, რათა სასამართლო პრაქტიკაში ადგილი არ ქონდეს სხვადასხვაობას. მაგრამ უმრავლესობამ არ გაიზიარა ეს შეხედულება და მიემხრო სვერდლოვს, რომელიც ფიქრობს, რომ განქორწინების საფუძველთა გადათვლას შეუძლია უარყოფითი შედეგები მოგვცეს. კანონში

უნდა მოცემული იქნას მხოლოდ განქორწინების საერთო პრინციპი და სასამართლოებს მიეცეთ საშუალება გადაწყვიტონ განქორწინების საკითხი ყველა გარემოებათა გათვალისწინებით.

კამათის საგანი გახდა ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვთა უფლებრივი მდგომარეობის საკითხიც. უმრავლესობის აზრით უკეთესია აღდგენილი იქნას 1944 წლის 8 ივლისის ბრძანებულების გამოცემამდე არსებული წესი.

ამ თვალსაზრისს არ იზიარებს გ. სვერდლოვი, რომელიც მომავალში ალიმენტის გადახდის სფეროს შემცირების ტენდენციას ასაბუთებს პარტიის ოცდამეერთე ყრილობაზე ნ. ს. ხრუშჩოვის მოხსენებაში აღნიშნული საზოგადოებრივი ფონდების პროგრესული ზრდით, რომლის ბაზაზე წლითიწლობით გაიზრდება სახელმწიფოს სრულ ხარჯზე არსებული საბავშვო დაწესებულებათა ქსელი.

ჯგუფის სხდომაზე განხილული იქნა მთელი რიგი სხვა საკითხებისა, რომელთა გარშემოც გამოითქვა ბევრი საინტერესო და მნიშვნელოვანი წინადადება.

სასჯელი და სოციალური დასჯის ღონისძიებანი

პროფ. ალ. შანიშვილი

სასჯელის პრობლემა ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი პრობლემაა სისხლის სამართლის მეცნიერების დარგში. იურიდიული აზრი მრავალ საუკუნეთა განმავლობაში მუშაობს სასჯელის ცნებასთან დაკავშირებულ საკითხებზე და ცდილობს გამოარკვიოს მისი შინაარსი, შეისწავლოს მისი ბუნება, საფუძველი, ის მიზნები, რომლებსაც იგი ისახავს და ახორციელებს სახელმწიფოებრივ ცხოვრებაში ისტორიული განვითარების სხვადასხვა საფეხურებზე.

სასჯელის ინსტიტუტი, ისე როგორც დანაშაული, მკიდროდ დაკავშირებულია სახელმწიფო ორგანიზაციასთან, წარმოიშვება უკანასკნელთან ერთად, ვითარდება მასთან კავშირში და საერთოდ განიცდის სხვადასხვა ცვლილებებს სახელმწიფოებრივი ცხოვრების ცვალებადობის ზეგავლენით.

ამიტომ, ვინც შეისწავლის სასჯელის ინსტიტუტის ისტორიას, მან უნდა მიიღოს მხედველობაში მოცემულ სახელმწიფოში არსებული საზოგადოებრივ ურთიერთობათა სისტემა, მათი ხასიათი, საერთო კულტურის დონე; მხოლოდ ასეთი შესწავლის საფუძველზე შესაძლო ხდება იმის გაგება, თუ როგორია სასჯელის საფუძველები და მიზნები.

სხვადასხვა სოციალურ-ეკონომიურ ფორმაციებს თავისებური სამართლებრივი სისტემები ახასიათებს. ყოველ ფორმაციას, ისტორიული პერიოდების

მიხედვით, შემუშავებული აქვს თავისი შეხედულება დანაშაულსა და სასჯელზე, რაც საბოლოო ანგარიშით საწარმოო ძალთა განვითარებით არის განპირობებული.

მაგრამ ამავე დროს მკვლევარმა არ უნდა დაივიწყოს, რომ ზემოაღნიშნულ სხვადასხვა პერიოდების და ფორმაციების განმასხვავებელ ნიშნებთან ერთად არსებობს საერთო, ზოგადი ხასიათის ელემენტები, რომლებიც ქმნიან ერთიან სურათს. ერთი და იგივე ცნებები, იდეები; ინსტიტუტები განუწყვეტილ ხვდება ისტორიკოსს სამართლის განვითარების ცალკეული საფეხურების შესწავლის პროცესში. აქედან ცხადია, რომ იურისტ-ისტორიკოსს ეკისრება ორგანიზებული მოვალეობა: მან უნდა შეისწავლოს და გამოიკვლიოს, ერთის მხრივ, მის მიერ აღებული იურიდიული ინსტიტუტის ისტორიულ ცვალებადობაში შემონახული მულტიპლ შინაარსი, ხოლო მეორე მხრივ გაითვალისწინოს ის კონკრეტული, ცვალებადი ფორმები, რომლებშიც ეს ინსტიტუტი ცალკეულ ისტორიულ პერიოდებში გვევლინება.

როდესაც ვეცნობით სასჯელის ცნებას საკანონმდებლო დადგენილების მიხედვით სხვადასხვა სოციალურ-ეკონომიურ ფორმაციებში, ჩვენთვის ცხადი ხდება, რომ სასჯელის საერთო შინაარსი და მიზანდასახულობა ერთი და იგივე რჩება. მონათმფლობელური ფორ-

მაციით დაწყებული სასჯელი ემსახურება ერთსა და იმავე მიზანს: გაბატონებული საზოგადოებრივი კლასის მიერ შექმნილი სისტემის დაცვას. ესაა სასჯელის ძირითადი სოციალური შინაარსი, მაგრამ ამ სოციალურ შინაარსს აქვს თავისი სამართლებრივი ფორმა. მიუხედავად განსხვავებული თვისებებისა, რაც განსხვავებულ ეკონომიურ და სოციალურ-პოლიტიკურ ვითარებაში პოულობს თავის ახსნას, სასჯელი, ისე როგორც სხვა სამართლებრივი ინსტიტუტები, იჩენს ერთგვარ მუდმივობას. ეს მუდმივობა გამოსახება იმაში, რომ ექსპლოატატორულ სახელმწიფოებში იგი თავისი ბუნებით წარმოადგენს სამაგიეროს მიზლვას იმ დანაშაულისათვის, რომელიც სუბიექტმა ჩაიდინა. სამაგიეროს მიზლვის საწყისი ჩვენ გვხვდება ექსპლოატატორული სამართლის განვითარების ყველა საფეხურზე, იგი ახასიათებს ყველა ისტორიული პერიოდის სამართალს, მონათმფლობელური პერიოდით დაწყებული კაპიტალისტური პერიოდის სამართლით გათავებული. მხოლოდ სოციალისტურმა სახელმწიფომ უარყო სამაგიეროს მიზლვის პრინციპი და გარკვევით, კატეგორიული ფორმით აღნიშნა ეს თავის კანონმდებლობაში.

სამაგიეროს მიზლვის პრინციპი ისტორიულად აღიარებულია არა მარტო მონათმფლობელური, ფეოდალური და კაპიტალისტური ქვეყნების კანონმდებლობებში, იგი თავის ასახვას და თეორიულ დასაბუთებას პოულობს მათ იდეოლოგიურ სისტემებშიც.

მაგრამ სასჯელის ბუნება, მისი შინაარსი, რა თქმა უნდა, მარტოდენ აღნიშნული საწყისით არ ამოიწურება. მის გვერდით კლასობრივ საზოგადოებაში მიღებულია უტილიტარული მიზნებიც: სახელმწიფო არ კმაყოფილდება მხოლოდ სამაგიეროს მიზლით, იგი სასჯელს უსახავს აგრეთვე პრაქტიკულ, საზოგადოებრივად სასარგებლო მიზ-

ნებს, მაშასადამე, იგი ცნობს პრევენციის ამოცანებს.

ისტორიულად ვნახულობთ ეგრეთ-წოდებულ აბსოლუტურ თეორიებს, რომლებიც სასჯელს ასაბუთებენ მეტაფიზიკური პოსტულატებით, ზნეობრივი კანონის, მარადიული სამართლიანობის მოთხოვნით და სხვ. ასეთია, მაგალითად, კანტის და ჰეგელის სისტემები, მაგრამ ისინი წარმოადგენენ გამოჩაგვლისს. ჩვეულებრივად ჩვენ ვხვდებით შემეარტებელ თეორიებს, რომლებიც სასჯელის ცნებას უკავშირებენ ორივე ზემოთ დასახელებულ საწყისს: სამაგიეროს მიზლვას და პრევენციას.

გასულ საუკუნეში წარმოიშვა ახალი ცნება — „უშიშროების ღონისძიებანი“ (Sichernde Massnahmen). ამ ცნების მომხრედ გამოდიოდა სოციოლოგიური სკოლა, რომელიც თავის მიზნად ისახავდა სისხლის სამართლის საერთო გადახალისებას, მის აშენებას ახალ საფუძველზე. სოციოლოგიური სკოლა თავდაპირველად გამოდიოდა რადიკალური რეფორმების პროგრამით, მაგრამ შემდეგში მან ნაწილობრივად უარი თქვა თავის პირვანდელ პროგრამაზე და კომპრომისის გზას დადგა, რის შედეგად მიმდინარე საუკუნის დასაწყისში შემუშავებული იყო სისხლის სამართლის კოდექსების პროექტები, სადაც სასჯელის გვერდით მოთავსებულია „უშიშროების ღონისძიებანი“. უკანასკნელთა ბუნება, რა თქმა უნდა, სასჯელის არის არ ემთხვევა, მათი საფუძველი და მიზანდასახულობა სხვაა. იმ მიზნით, რომ ნათლად წარმოვიდგინოთ სასჯელისა და „უშიშროების ღონისძიებათა“ ურთიერთ დამოკიდებულება, უნდა გავერკვეთ შემდეგ მთავარ საკითხებში:

1. როგორია სასჯელის ბუნება, რა მიზნებს ისახავდა იგი ისტორიულად და რა მიზნებს ემსახურება თანამედროვე სახელმწიფოებში?

2. მეორეს მხრივ, საჭიროა „უშიშ-

როგების ღონისძიების“ დამახასიათებელი ნიშნების შესწავლა, გამორკვევა იმისა, თუ როგორ არის გაგებული კრიმინალისტების მიერ ამ ცნების შინაარსი, რა შეადგენს მის საფუძვლებს და ამოცანებს.

ბურჟუაზიულ თეორიებს საერთოდ ახასიათებთ კვლევამეთოდის ფორმალური მეთოდი. ამ მეთოდის გავლენას ვამჩნევთ სხვა საკითხების დამუშავებაშიც, მაგალითად, დანაშაულის სუბიექტური ელემენტების შესწავლაში, სადაც ამ ძირითადი ცნების განხილვა და ანალიზი ხშირად ღებულობს სქოლასტიკურ ხასიათს.¹

ბურჟუაზიულ თეორიასა და კანონმდებლობაში სასჯელის არსი და ამოცანები გაგებულია სხვადასხვა მნიშვნელობით. ზოგიერთს ეს არსი ესმის როგორც ჩადენილ ქმედობის დაგმობა, მისი გაკიცხვა განსაზღვრული ეთიკური ნორმების (ბარი) თვალსაზრისით, ან სამართლებრივი ნორმების (სერგეევსკი) თვალსაზრისით. სხვები სასჯელის არსს ნახულობენ დამანაშავისათვის ტკივილის, წვალების მიყენებაში, მაგრამ მიუხედავად ამ განსხვავებისა, მაინც შეიძლება ითქვას, რომ გაბატონებულ და საერთოდ მიღებულ ცნებას სამაგიეროს მიზლის ცნება წარმოადგენს. სამაგიეროს მიზლა არის ტრადიციის ძალით დამკვიდრებული საწყისი და მას სხვადასხვა ვარიაციით ვხვდებით თითქმის ყველა თეორიებში, რომლებიც ზემოთ დასახვლებულ აბსოლუტურ და შემაერთებელ ჯგუფებს ეკუთვნიან². ამ მხრივ გამოიყენების შეადგენენ შეფარდებითი თეორიები, რომლებიც სასჯელს პრაქტი-

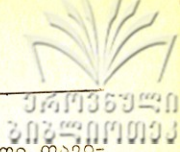
კულ, უტილიტარულ მიზნებს უსწავნიან და ამის შესაბამისად სამაგიეროს მიზლის საწყისზე უარს ამბობენ. მაგრამ არიან მწერლები, რომლებიც ცდილობენ დამყარონ კავშირი სამაგიეროს მიზლვასა და ზოგად პრევენციას შორის, ვინაიდან, მათი აზრით, ამ ორ ცნებას შორის შინაგანი ნათესაობა არსებობს.

ბურჟუაზიული თეორიების მიხედვით, მამასადამე, სამაგიეროს მიზლა ის ძირითადი ცნებაა, რომელიც სასჯელის შინაარსს შეადგენს. რომ გადავხედოთ სასჯელის ისტორიას სხვადასხვა ხალხთა ცხოვრებაში მათი განვითარების სხვადასხვა საფეხურებზე, შევამჩნევთ, რომ სამაგიეროს მიზლის საწყისი მართლაც ყველგან ხელმძღვანელ როლს თამაშობს. ამ ფაქტს აღიარებენ სხვადასხვა მიმართულების მკვლევარნი. მაგრამ ამავე დროს იბადება კითხვა: სასჯელმა მომავალშიც უნდა შეინარჩუნოს ეს ხასიათი თუ არა? უნდა შეიცვალოს თუ არა სასჯელის შინაარსი, უნდა მიიღოს თუ არა უფრო მიზანშეწონილი, საზოგადოებრივი ცხოვრების რეალურ მოთხოვნილებებთან უფრო შეთანხმებული შინაარსი? სისხლის სამართლის კლასიკური სკოლის წარმომადგენელთა უმრავლესობა, გერმანელი კრიმინალისტის ბირკმეიერის მეთაურობით, ამ კითხვაზე უარყოფითად უპასუხებდა. ბირკმეიერი ამტკიცებდა, რომ სასჯელი ისტორიულად ყოველთვის სამაგიეროს მიზლვას წარმოადგენდა, მან მომავალშიც უნდა შეინარჩუნოს ეს ხასიათი, ვინაიდან ამის გარეშე სასჯელი წარმოუდგენელიაო.

რევოლუციამდელი რუსი კრიმინალისტი ჩუბინსკი თითქმის ნახევარი საუკუნის წინ წერდა, რომ ამჟამად უკვე გადაჭრით უარყოფილია დასჯითი საქმიანობა, რომელიც არ ემსახურება კაცობრიობის მოთხოვნილებებს; მიმზღველი სამართლიანობა, კატეგორიული იმპერატივი, საერთოდ სამაგიეროს მიზლა და სხვ. უკუგდებულია და დად-

1. იხ. ჩენი შრომა „დანაშაულის სუბიექტური მხარე საბჭოთა სისხლის სამართალში“.

2. სერგეევსკი ცალკე გამოყოფს „სამართლებრივ თეორიებს“. («Правовые теории»), მაგრამ რომ ვეცნობით ამ უკანასკნელ ჯგუფს, ვრწმუნდებით, რომ ისინი ფაქტიურად შემართებელს ეკუთვნიან.

გინდა შეხედულება სასჯელზე, როგორც დანაშაულობასთან ბრძოლის იარაღზე, რომელიც უნდა იყოს მოწყობილი ისე, რომ მიღწეულ იქნას საზოგადოებრივი სარგებლობის ის მაქსიმუმი, რომლის განხორციელება შესაძლოა დამნაშავეს პიროვნების ინდივიდუალური უფლებების განადგურების გარეშე¹.

ჩუბინსკის მსჯელობა უცნაურია იმ მხრივ, რომ მისი აზრით, სამაგიეროს მიზლის საწყისი თითქოს უკვე მის ხანაში დაძლეული იყო და სისხლის სამართალი აღიარებდა მხოლოდ პრაქტიკული ამოცანების განხორციელების საჭიროებას. მაგრამ სინამდვილეში ეს მხოლოდ ამ ავტორის სურვილს გამოხატავდა. ბურჟუაზიული კრიმინალისტები თავის შრომებში აქამდე განაგრძობენ ძველად მიღებული ტრადიციული შეხედულების გადმოცემას და სასჯელს განიხილავენ როგორც სამაგიეროს მიზლის გამოვლინებას. დასავლეთ გერმანიაში ამ შეხედულებას გამოთქვამენ ველცელი, მაურახი, მეცგერი, შენკე, რომლებიც ამტკიცებენ, რომ სასჯელი თავისი არსით სამაგიეროს მიზლვაა, რომ იგი სიავება, რომელიც დამნაშავეს მიეყენება მის მიერ ჩადენილი სამართლის დარღვევისათვის².

როგორც ვხედავთ, სასჯელის ბურჟუაზიულ თეორიას არავითარი წინსვლა არ ემჩნევა, იგი აქამდე ძველი, დრომოკმული ცნებების ტყვეობაში იმყოფება; იგი არაფერს ახალს არ ქმნის, მხოლოდ იმეორებს იმ აზრებს, რაც მრავალი საუკუნის წინად იყო წარმოშობილი და დამკვიდრებული სისხლის სამართლის დარგში.

განსაკუთრებულ ინტერესს წარმოადგენს „სოციალური დაცვის ღონის-

ძიებათა“ ცნება. ეს უკანასკნელი თავისი წარმოშობით ეკუთვნის გასული საუკუნის მეორე ნახევარს. იგი წამოყენებული და დამუშავებული იყო ანთროპოლოგიური და სოციოლოგიური სკოლების მიერ. „სოციალური დაცვის ღონისძიებათა“ ცნება არ შეადგენს მარტო განყენებულ, თეორიული კონსტრუქციების კუთვნილებას, იგი აგრეთვე შეთვისებულია სხვადასხვა სახელმწიფოთა სისხლის სამართლის კანონმდებლობის მიერ. მრავალი ქვეყნის მოქმედი სამართალი ითვალისწინებს სასჯელის გვერდით სოციალური დაცვის ღონისძიებებს.

კაპიტალისტურ სახელმწიფოთა კრიმინალისტები სხვადასხვანაირად წყვეტენ სასჯელისა და სოციალური დაცვის ურთიერთდამოკიდებულების საკითხს. კლასიკური სკოლის ზოგიერთ წარმომადგენელს კომპრომისული, შემარბეზელი პოზიცია უკავია: ისინი ცნობენ სოციალური დაცვის ღონისძიების საჭიროებას, მაგრამ მათი შეხედულებით, სასჯელსა და დაცვის ღონისძიებას შორის მაინც არსებითი განსხვავებაა. სასჯელი გამოხატავს გარკვეულ შეფასებითს მომენტს: სასჯელში ასახულია ჩადენილი ქმედობის დაგმობა, გაკიცხვა, იგი სამაგიეროს მიზლვაა და უკავშირდება ბრალის ცნებას, ხოლო დაცვის ღონისძიება გულისხმობს მოქმედი პირის საშიშროებას და მიმართულია იქითკენ, რომ წინასწარ იქნას აცდენილი ეს საშიშროება. აღნიშნულ ინსტიტუტებს შორის ამ განსხვავებას ნახულობენ მაგალითად, ცნობილი გერმანელი კრიმინალისტი ბირკმეიერი და რევოლუციამდელი რუსი კრიმინალისტი ყიჟილენკო. ისინი მკვეთრად ამსხვავებენ სასჯელს და დაცვის ღონისძიებას. მათი ერთმანეთში აღრევა მათ დაუშვებლად მიაჩნიათ. მიუხედავად ამისა, ისინი საჭიროდ სცნობენ დაცვის ღონისძიების შეტანას სისხლის სამართლის კოდექსებში, მაგრამ იმ პირობით, რომ

1. М. Чубинский, курс уголовной политики, 1912 г. стр 369.

2. Lehrbuch des Strafrechts der Deutschen Demokratischen Republik, 1957, S. 531.

არ იქნას წაშლილი ზღვარი ამ ორ ინსტიტუტს შორის.

ბუტყუაზიული სისხლის სამართლის მეცნიერებაში არსებობს მეორე მიმართულება, რომელიც არ უპირისპირებს ერთმანეთს სასჯელსა და სოციალური დაცვის ღონისძიებებს. პირიქით, ეს ორი ცნება მას მონათესავე ცნებებად მიაჩნია. ორივე ემსახურება ერთსა და იმავე მიზანს — საზოგადოების დაცვას. ამ მიმართულებას ეკუთვნიან კრიმინალისტიკები — სოციოლოგები. ამ კონცეფციას თავის შრომებში ანვითარებს და ასაბუთებს ლისტი. მასვე ემხრობა გერმანელი ექსნერი, რომლის აზრით სასჯელი და დაცვის ღონისძიება ორივე პრევენციას, როგორც საერთოს, ისე სპეციალურს ახორციელებს; განსხვავება იმაშია, რომ სასჯელი ქმედობის და მოქმედ პირის გაკიცხვას უკავშირდება, ხოლო დაცვის ღონისძიება „ეთიკურად უფერულია“. ზოგიერთის შეხედულებით, სასჯელი და დაცვის ღონისძიება თავისი ბუნებით იდენტური ცნებებია. ამ აზრს ანვითარებს გერმანელი კრიმინალისტი დელაქი, რომელმაც წაშალა ყოველი ზღვარი სასჯელსა და დაცვის ღონისძიებას შორის: მისთვის არსებობს მხოლოდ სასჯელი.

სოციალური დაცვის ღონისძიებათა ცნება დიდ ინტერესს იწვევს საბჭოთა სამართლის თვალსაზრისით. იგი პირველად შემოიღო რსფსრ 1922 წლის სისხლის სამართლის კოდექსმა, რომელიც განსაკუთრებულ კარში (IV კარი) ითვალისწინებდა „სასჯელთა და სოციალური დაცვის სხვა ღონისძიებების გვარებსა და სახეებს“. მაშასადამე, სასჯელი მიჩნეული იყო სოციალური დაცვის ერთერთ სახეობად. 1922 წლის სისხლის სამართლის კოდექსით დაწყებული „სოციალური დაცვის ღონისძიება“ გვხვდება საბჭოთა სისხლის სამართლის ყველა საკანონმდებლო აქტებში და „ძირითადი საწყისების“ გამოცემის

დროიდან ტერმინი „სასჯელი“ სრულიად განდევნილი იყო ჩვენი კანონმდებლობიდან და მისი ადგილი „სოციალური დაცვის ღონისძიებამ“ დაიკავა. მხოლოდ 1934 წელს საბჭოთა სისხლის სამართალი დაუბრუნდა ძველ ტერმინოლოგიას და ხელახლა შემოიღო ტერმინი „სასჯელი“.

სასჯელისა და სოციალური დაცვის ღონისძიების ურთიერთდამოკიდებულება საბჭოთა სამართალში შემდეგა სახით გამოიხატება:

სასჯელი ყოველთვის გულისხმობს ბრალს, როგორც თავის აუცილებელ საფუძველს. დაცვის ღონისძიება კი ეფარდება სოციალურად სამიმ პირს ბრალის გარეშე.

სასჯელი ყოველთვის გამოხატავს ქმედობის შეფასებას, მის დაგმობას საბჭოთა სამართლისა და ეთიკის თვალსაზრისით. დაცვის ღონისძიება ეთიკურ შეფასებას არ უკავშირდება, იგი ეფარდება მარტოოდენ დაცვის მიზნით.

ამჟამად „სოციალური დაცვის ღონისძიება“ მიჩნეულია ისეთ ტერმინად, რომელიც სრულიად არ შეესაბამება საბჭოთა სისხლის სამართლის საფუძველს და ამოცანებს; ამგვარად, იგი უარყოფილია, როგორც უცხო სამართლიდან ნასესხები ცნება, რომელიც არ გამოხატავს ჩვენი სამართლის ბუნებასა და მიზნებს.

საბჭოთა სისხლის სამართალმა იმთავითვე უარყო სამაგიეროს მიზნა და სასჯელის შინაარსი და მიზნები დაასაბუთა პრევენციის თვალსაზრისით. საბჭოთა სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში გატარებული იყო ძირითადი აზრი, რომ სასჯელის მიზანია: ა) საერთოდ დანაშაულის წინასწარ აცდენა; ბ) საზოგადოებრივად სამიმ ელემენტებისათვის ახალი დანაშაულის ჩადენის შესაძლებლობის მოსპობა და გ) მსჯავრდებულის გამოსწორება შრომა-გასწორების ზეგავლენით და შეგუება

მშრომელთა სახელმწიფოს საერთო ცხოვრების პირობებისათვის¹. ამ დებულებით გამოთქმულია საერთო და სპეციალური პრევენციის მიზანდასახულობა: პირველი პუნქტი ითვალისწინებს საერთო პრევენციას, ხოლო მეორე და მესამე პუნქტები — სპეციალურ პრევენციას.

საბჭოთა სისხლის სამართალი ხელმძღვანელობს ვ. ი. ლენინის მითითებით დასჯისა და აღზრდის ამოცანების შესამების შესახებ; ეს ძირითადი მითითება ასახულია საბჭოთა კანონმდებლობაში.

1958 წლის 22-25 დეკემბერს სსრკ უმაღლესი საბჭოს მიერ დამტკიცებული კანონი სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კანონმდებლობის საფუძვლების შესახებ ჩვენს მიერ დაყენებული საკითხის თვალსაზრისით შეიცავს მნიშვნელოვან და საგულისხმო დებულებებს.

ახალი კანონის მე-20 მუხლი ლაპარაკობს სასჯელის მიზნების შესახებ და ადგენს:

„სასჯელი როდია მხოლოდ დასჯა ჩადენილი დანაშაულისათვის, არამედ მიზნად ისახავს აგრეთვე გამოასწოროს და ხელახლა აღზარდოს მსჯავრდადებულნი შრომისადმი პატიოსანი დამოკიდებულების, კანონთა ზუსტად შესრულების, სოციალისტური საერთო ცხოვრების წესებისადმი პატივისცემის სულისკვეთებით, აგრეთვე აცილებულ იქნეს ახალ დანაშაულთა ჩადენა როგორც მსჯავრდადებულის, ისე სხვა პირთა მიერ“.

ამ დადგენილების საფუძველზე შეიძლება ითქვას, რომ მიუხედავად აღნიშნული მუხლის არაზუსტი რედაქციისა, კანონმდებელს სასჯელის მიზნები გაგებული აქვს პრევენციის მნიშვნელობით.

ამავე დროს ახალი კანონის მეტერთმეტე მუხლი ითვალისწინებს შეურაცხადობას და ადგენს: „სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა არ ეკისრება იმ პირს, რომელიც საზოგადოებრივად საშიში ქმედობის ჩადენის დროს იყოფებოდა შეურაცხად მდგომარეობაში“... კანონის სიტყვით „ასეთი პირის მიმართ სასამართლოს შეუძლია გამოიყენოს სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიებანი“.

მაშასადამე, სასჯელის გვერდით „საფუძვლები“ ითვალისწინებენ „სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიებებს“, რომლებიც თავისი ბუნებით არსებითად განსხვავდებიან სასჯელისაგან. მათი გამოყენების საფუძველს არ წარმოადგენს ბრალეული ქმედობა, ისინი გამოიყენება იმ მოსაზრებით, რომ შეურაცხად მდგომარეობაში მყოფმა პირმა ჩაიდინა საზოგადოებრივად საშიში ქმედობა.

აქვე უნდა დავასახელოთ ის შემთხვევა, როცა არასრულწლოვანმა ჩაიდინა დანაშაული, „რომელიც დიდ საზოგადოებრივ საშიშროებას არ წარმოადგენს“. თუ სასამართლო დაინახავს, რომ შესაძლოა მისი გამოსწორება „სისხლის სამართლის სასჯელის გამოუყენებლად“ მას აქვს უფლება ასეთ პირს შეუფარდოს „აღმზრდელობითი ხასიათის იძულებითი ღონისძიებანი“. კანონმდებელი ხაზგასმით დასძენს, რომ აღმზრდელობითი ხასიათის იძულებითი ღონისძიებანი „სისხლის სამართლის სასჯელს არ წარმოადგენს“ (მუხ. 10).

ამგვარად, კანონმდებლობის თვალსაზრისით, ეს უკანასკნელი ღონისძიებანიც თავისი შინაარსით სასჯელისაგან განსხვავდებიან.

¹ საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის კოდექსის მე-7 მუხლი.

სამართლისა და ზნეობის ურთიერთობის საკითხისათვის

ბ. ბანძელაძე,
ფილოსოფიურ მეცნიერებათა
კანდიდატი.

მარქსისტული ეთიკისა და სამართლის მეცნიერების განვითარებისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს ამ ორი მეცნიერების საგანთა მიმართების დადგენას. ზნეობისა და სამართლის განსხვავება-ერთიანობის ცოდნა მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ჩვენი საზოგადოების სამართლებრივი და ზნეობრივი ცხოვრების პრაქტიკაშიც.

ცნობილია, რომ ყოველი საზოგადოების გაბატონებული ოფიციალური ზნეობა ერთიანობაშია ამ საზოგადოების სამართალთან. ანტაგონისტურ კლასობრივ საზოგადოებაში სამართალი გამოხატავს გაბატონებული კლასების ნება-სურვილს და იგი უპირობებურად არა ამავე კლასების ზნეობრივ შეხედულებებს. არამედ დაჩაგრული კლასების ზნეობას. სოციალისტურ საზოგადოებაში, სადაც აღარ არსებობენ ანტაგონისტური კლასები, სამართალი გამოხატავს მთელი ხალხის ნება-სურვილს და ამ მხრივ კიდევ უფრო მჭიდროა მისი კავშირი და ერთიანობა სოციალისტური საზოგადოების ზნეობრივ შეხედულებებთან.

საბჭოთა სამართლისა და კომუნისტური ზნეობის ერთიანობა და კავშირი ეყრდნობა ჩვენს პოლიტიკას, კომუნისმის მშენებლობის ამოცანას. საფუძვლის ერთიანობა განაპირობებს ზედნაშენის ამ ორი ელემენტის შინაარსთა პრინციპულ ერთიანობას. როგორც სა-

მართალი, ასევე ზნეობა გამოხატავს მშრომელთა ინტერესებსა და ნება-სურვილს.

მშრომელთა ნება-სურვილის გამოხატვის ფორმა სამართალსა და ზნეობაში არის ნორმა. არსებობს სამართლებრივი ნორმები და ზნეობრივი ნორმები, რომლებიც ერთი და იგივე საზოგადოების ნების გარკვეულობას გამოთქვამენ. ამ აზრით უსათუოდ სწორი იყო აკად. ა. ი. ვიშინსკი, როცა წერდა, რომ „სოციალისტური სამართალი იმავე პრინციპებს გამოხატავს, რასაც სოციალისტური ზნეობა. აქ არავითარი მიჯნა არ არის და არც შეიძლება იყოს“.¹ უდავოა, რომ სამართლის ნორმები თავისებურად გამოთქვამენ და აკანონებენ სოციალისტური ზნეობის ნორმებს, საბჭოთა ადამიანთა ზნეობრივ ვალდებულებებს და უფლებებს, მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ იშლება ყოველგვარი ზღვარი მორალსა და სამართალს შორის.

ბურჟუაზიულ ეთიკურ ლიტერატურაში არის როგორც ზნეობისა და სამართლის ასეთი სრული გაიგივების (მაგ. იტალიელი იურისტი დელ ვეკიო დ კათოლიკური მიმართულების სხვა

¹ А. Я. Вышинский, XVIII съезд ВКП(б) и задачи науки социалистического права, «Советское государство и право», 1939 г. № 3.

იურისტები), ისე მათი მკვეთრი ურთიერთგათიშვის ცდები (მაგ. ნეოკანტიანელები, კელზენი, რადბრუხი, ბლიუმი და სხვები).

მარქსიზმ-ლენინიზმზე დაფუძნებული საბჭოთა სამართალი და ეთიკა აღიარებენ ზნეობისა და სამართლის როგორც ერთიანობას, ისე განსხვავებას მათ შორის.

ცნობილია, რომ ადამიანთა შესახებ მსჯელობენ იმის მიხედვით, თუ რას აკეთებენ, როგორ იქცევიან ისინი. პრაქტიკული მოქმედება, საქმე მთავარი და გადამწყვეტია ადამიანის შესახებ მსჯელობისათვის.

მაგრამ ადამიანის პრაქტიკული მოქმედება და საქმე მეტად მრავალშრიანი და რთული ბუნებისაა. ადამიანის შესახებ მსჯელობისათვის საკმარისი არაა ვიცოდეთ მისი პრაქტიკული მოქმედების შედეგი, მისი საქმის ბოლო. ამისათვის აუცილებელია ვიცოდეთ: თუ როგორია მისი ფსიქიური დამოკიდებულება მის მოქმედებასთან. შეგნებული ჰქონდა თუ არა მას თავისი მოქმედების შესაძლო შედეგები, განზრახ ჩაიდინა მან ესათვის მოქმედება, თუ დაუდევრობით ან უნებურად, შემთხვევით. მოქმედების მიზნის და მოტივის ცოდნის გარეშე შეუძლებელია ამ მოქმედებისათვის სუბიექტის პასუხისმგებლობის შეფასება.

მოქმედების სუბიექტური მომენტის ძირითადობა იმითაა გამოწვეული, რომ ყოველთვის პირდაპირი და ერთმნიშვნელოვანი კავშირი არაა მოქმედების სუბიექტურ და ობიექტურ მომენტებს შორის, განზრახვასა და შედეგს შორის. ზოგჯერ ისინი მკვეთრად უპირისპირდებიან ერთმანეთს. ბოროტ განზრახვას შეიძლება თან ახლდეს კეთილი შედეგი და პირიქით: კეთილ განზრახვას ბოროტი შედეგი. მოქმედების წინასწარ შეგნებულობისა და განზრახვის გარეშე არ არსებობს ზნეობრივი მოქმედება. თუ სიკეთე ვინმესათვის ობიექტურად სასარგებლო მოქმედებაა და

მოქმედების შედეგით გაიზომება, ამ სიკეთის ზნეობრივი ღირებულების დასადგენად არ კმარა მოქმედების შედეგის გათვალისწინება. უნებლიე სიკეთე არაა ნამდვილი სიკეთე, ყოველ შემთხვევაში, არაა ზნეობრივი ღირებულების მქონე.

იგივე ითქმის ბოროტების მიმართ. უნებლიე ბოროტება არ შეიძლება ჩაითვალოს უზნეობად. მაგალითად, მანქანა რომ ხევში ვარდებოდეს და დედამ შვილი მანქანიდან გზაზე გადმოაგდოს მისი გადარჩენის მიზნით, მანქანა კლდეზე ხემ შეაჩეროს, ხოლო გადმოგდებული ბავშვი მიძიმედ დაშავდეს, — ასეთ შემთხვევაში ვერაფერს იტყვის, რომ დედამ უზნეობა ჩაიდინა, თუმცა მისი მოქმედების შედეგი სამწუხაროა, „ბოროტებაა“. დედის მოქმედება არა თუ უზნეობა არაა, არამედ, უფრო მეტი, ზნეობრივია, მიუხედავად იმისა, რომ შედეგი რადიკალურად უპირისპირდება განზრახვას. საქმე იმაშია, რომ მან შეგნებულად აირჩია მცირე ბოროტება.

მაშასადამე, საკუთრივ ზნეობრივი შეფასება ეხება არა მოქმედების შედეგს, არამედ მოქმედების მოტივს, განზრახვას. ზნეობის სფერო ეს არის, უპირველესად ყოვლისა, ადამიანის განზრახვის სფერო.

თუ ადამიანი რაიმე ბოროტ საქმეს განიზრახავს, მაგრამ მისგან დამოუკიდებელი მიზეზების გამო ვერ შესძლებს ამ განზრახვის სისრულეში მოყვანას, მას მაინც ეხება ზნეობრივი შეფასება. ასეთი ადამიანი უზნეოა, მან საკუთრივ განზრახვით უკვე ჩაიდინა ზნეობრივი დანაშაული¹⁾. პიროვნების ზნეობრივი შეფასებისათვის საკმარის-

1) ჯერ კიდევ დემოკრიტემ იცოდა, რომ „პატროსანი და უპატროსნო კაცი მელავნდება არამართო მოქმედებაში, არამედ განზრახვებშიც“ და რომ „მტერია არა მართო ის, ვინც ზიანი მოგაყენათ, არამედ ისიც, ვისაც სურს ზიანი მოგაყენოთ“ (იხ. დემოკრიტეს ფრაგმენტები, 172, 160).

სია ვიცოდეთ როგორ განზრახვასთან გვაქვს საქმე, ანუ როგორია მისი სუბიექტური ნების გარკვეულობა.

რამდენადმე განსხვავებულია პიროვნების ქცევის სამართლებრივი შეფასების საკითხი. სამართლებრივი შეფასება ეხება პიროვნებას იმ შემთხვევაში, როცა განზრახვა და მოქმედება ემთხვევიან ერთმანეთს, როცა ადამიანი სისრულეში მოიყვანს თავის განზრახვას. თუ არა გვაქვს საქმე მოქმედებასთან, შედეგთან, ისე არც ისმის მოქმედების სამართლებრივი შეფასების საკითხი. სამართალს არ შეუძლია გამოუცხადოს ბრძოლა ბოროტ განზრახვებს და დასაჯოს ადამიანები მხოლოდ და მხოლოდ იმისათვის, რომ მათ გულში ბოროტი განზრახვები აქვთ. არ შეუძლია არსებითად იმიტომ, რომ ვერასოდეს ვერ დავადგენთ სრული სიზუსტით ამათუიმ პიროვნების განზრახვებს, თუ იგი რაიმე მოქმედებაში არ იქნა გამოვლენილი. ხოლო გამოვლენილი განზრახვა არა მარტო ზნეობრივი, არამედ სამართლებრივი შეფასების საგანი ხდება.

სასამართლო კანონმდებლობის საფუძველზე სჯის ადამიანის ისეთ მოქმედებებს, რომელთაც ზიანი მოაქვთ სხვა ადამიანისა და საზოგადოებისათვის. მაგრამ იგი მკვეთრად ანსხვავებს ერთმანეთისაგან წინასწარგანზრახულ, შეგნებულ დანაშაულს და უყურადღებობითა და გაუფრთხილებლობით გამოწვეულ დანაშაულს, სამართალი არ სჯის წმინდა შემთხვევით გამოწვეულ ბოროტებას, სადაც არა გვაქვს საქმე სუბიექტის მხრივ არც ბოროტ განზრახვასთან და არც უყურადღებობასთან.

სამართალი სჯის განზრახულ მოქმედებას, მაგრამ არ სჯის განზრახვას მოქმედების გარეშე. ცნობილია, რომ სამართალი სჯის დანაშაულის ცდას, მცდელობას, მაგრამ მცდელობა უკვე მეტია განზრახვაზე, იგი უფრო ახლოსაა მოქმედებასთან, ვიდრე განზრახვასთან.

ზნეობრივი შეფასება ეხება ყოველი-

ვე იმას, რასაც ეხება სამართლებრივი შეფასება და გარდა ამისა იგი ეხება მხოლოდ განზრახვასაც მოქმედების გარეშე. ზნეობის სფერო ეს არის, უწინარეს ყოვლისა, სუბიექტური განზრახვის, მოვალეობის შინაგანი თვითშეგნების ანუ სინდისის სფერო.

ეთიკის მეცნიერების საგანი არსებითად ადამიანის სინდისი და მისი კანონზომიერებაა. სამართლის საგანი ადამიანის მოქმედება და მისი უფლებრივი გარკვეულობაა. სამართალი განსაზღვრავს ადამიანის თავისუფლებისა და მოქმედების ფარგლებს და ადგენს სანქციას, სასჯელს ამ ფარგლების დარღვევისათვის. ეთიკა განსაზღვრავს ადამიანის შეგნებული ნებისმიერი მოქმედების ღირებულებას და ადგენს სიკეთისა და ბოროტების, ზნეობისა და უზნეობის ფარგლებს.

მხოლოდ გარეგნული, ობიექტური მომენტის მიხედვით რომ ვიმსჯელოთ, ვერასოდეს ვერ მივხვდებით სამართლის სფეროსთან გვაქვს საქმე თუ ზნეობის სფეროსთან. შეიძლება ადამიანი სამართლიანად იქცეოდეს, მაგრამ იგი ზნეობრივი მაინც არ იყოს. საქმე იმაშია, რომ შეიძლება ადამიანის სამართლიან მოქმედებას განსაზღვრავდეს არა შინაგანი მისწრაფება, მიდრეკილება სამართლიანობისადმი, არამედ შიში სახელმწიფო იძულებისა და სასჯელის წინაშე. მაშასადამე, მოქმედების მოტივის გაგების გარეშე შეუძლებელია ამ მოქმედების ზნეობრივი ღირებულების დადგენა.

მოტივის ცოდნას სამართლის თვალსაზრისითაც დიდი მნიშვნელობა აქვს დანაშაულისა და მისი თვისობრივი გარკვეულობის დასადგენად. ცნობილია, რომ საბჭოთა სამართალი ობიექტური შერაცხვის პრინციპს არ იცნობს, დანაშაულის შემადგენლობაში მთავარი ყურადღება ექცევა სუბიექტურ მხარეს, იმ შინაგან სულიერ მდგომარეობას, რომელმაც განაპირობა დანაშაული. საბჭოთა სამართლის მიხედვით პა-

სუხისმგებლობას მხოლოდ მაშინ აქვს ადგილი, როდესაც გვაქვს არა მარტო დანაშაულის ობიექტური ფაქტი, არამედ როდესაც ვიცით სუბიექტის ცნობიერი მიმართება ამ ობიექტური შედეგისადმი, როცა ვიცით მოქმედების მოტივი და მიზანი.

დანაშაულის შეგნებული განხორციელება და მის მიმართ შინაგანი განწყობილება ბრალის ცნებითაა ცნობილი. „ბრალის“ ცნება არ უნდა გავაიგივოთ „მიზეზის“ ცნებასთან. დანაშაულისათვის პასუხისმგებლობის დაკისრება მოითხოვს არა მარტო იმის ცოდნას, თუ ვისი მიზეზითაა ჩადენილი დანაშაული, არამედ ვინ ჩაიდინა დანაშაული („ვისი ბრალია“) და რა დანაშაული ჩაიდინა („რას ვაბრალებთ“).

როგორც ვხედავთ პასუხისმგებლობის შედგენილობის მომენტებით ზნეობრივი და სამართლებრივი თვალსაზრისები არ განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან. ორივესათვის აუცილებელია როგორც ობიექტური, ისე სუბიექტური მომენტები და ორივესათვის მთავარი და გადამწყვეტია სუბიექტური მომენტი.

მაგრამ ზნეობრივი და სამართლებრივი თვალსაზრისები განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან ობიექტური მომენტის შეფასების ხარისხით. სამართალი უფრო მეტად იღებს მხედველობაში ობიექტური ფაქტორის მასშტაბს და გარკვეულობას, ვიდრე ზნეობა. საკმარისია მიუთითოთ იმაზე, რომ როგორც განზრახვის, ისე გაუფრთხილებლობის შემთხვევაში სასჯელის შეფარდება ხდება იმის მიხედვით, თუ რა მასშტაბისა და მნიშვნელობის ზიანთან გვაქვს საქმე. ზნეობრივი შეფასება კი ცალკეული თვისობრივი ღირებულების შიგნით ასეთ შემდგომ დიფერენციაციას არ იცნობს. ნათქვამია: ნემსის ქურდი და აქლემის ქურდი — ორივე ქურდიან. ზნეობრივი გაკიცხვა ორივეს ერთნაირად ეხება.

გაკიცხვის სუბიექტური ინტენსიო-

ბის სხვადასხვაობა გაკიცხვის ობიექტური დიფერენციაციას არ ნიშნავს. სამართალი კი ცხადია, ერთნაირად არ დასჯის ნემსის ქურდს და აქლემის ქურდს. ამ აზრით აქცევს სამართალი უფრო მეტ ყურადღებას ობიექტურ მომენტს, ვიდრე ზნეობა.

ეს იმას არ ნიშნავს, რომ სამართალში სუბიექტური მომენტი კარგავდეს გადამწყვეტ მნიშვნელობას. ობიექტური მომენტით იფარგლებოდა სამართალი კაცობრიობის განვითარების ადრეულ საფეხურებზე, როცა განზრახვას, გაუფრთხილებლობას და შემთხვევით დანაშაულს არ განასხვავებდნენ ერთმანეთისაგან. შემდეგში ისახება განზრახვის ცნების პირველი ნიშნები, რაც ნაწილობრივ გათვალისწინებულია ისეთ უძველეს სამართლებრივ კოდექსებშიც კი, როგორიცაა ჰამურაბის, მანუს, მოსეს კანონები, ძველი საბერძნეთის სამართალი, თორმეტი ტაბულის კანონები და სხვა. საზოგადოებრივი ცხოვრების ისტორიულმა განვითარებამ განსაზღვრა სამართლის პროგრესი იმ მხრივ, რომ სუბიექტური მომენტი წამოსწია წინა პლანზე და ობიექტური მომენტის მნიშვნელობა შეზღუდა.¹⁾ მაგრამ მიუხედავად ამ შეზღუდვისა, სამართალში მას მაინც უფრო მეტი ყურადღება ექცევა, ვიდრე ზნეობაში.

ნიშნავს თუ არა ყოველივე ეს იმას, რომ ზნეობის სფერო ადამიანის წმინდა სუბიექტური მოღვაწეობის სფეროა და მას არავითარი ობიექტური საზომი არ გააჩნია? რა თქმა უნდა, არა. უკვე ზემოთ ითქვა, რომ პრაქტიკულად, როგორც წესი, ადამიანის მოქმედება, მისი

¹⁾ თანამედროვე ბურჟუაზიულ იურიდიულ ლიტერატურაში დღესაც არ შეწყვეტილა კამათი დანაშაულის ობიექტურ და სუბიექტურ მომენტთა მნიშვნელობისა და ურთიერთმიმართების შესახებ. ამ საკითხზე სხვადასხვა თვალსაზრისთა დალაგებასა და კრიტიკულ შეფასებას იძლევა პროფ. ალ. ვაჩივილი წიგნში „დანაშაულის სუბიექტური მხარე საბჭოთა სისხლის სამართალში“, 1957 წ.

საქმე ავლენს მის განზრახვას. ამიტომ, რომ ადამიანზე მსჯელობენ არა იმის მიხედვით, თუ რას ფიქრობს იგი თავისთავზე, არამედ მისი საქმეების მიხედვით. ე. ი. ადამიანის შინაგანი სუბიექტური სამყაროს შესწავლის ერთადერთი საშუალებაა მისი პრაქტიკული მოქმედება. ადამიანის სინდისის სფერო არ არის ისე შეუვალი და კარჩაკეტილი ციხე-სიმაგრე, როგორც ეს შეიძლება ერთი შეხედვით გვეჩვენოს. გვაჩვენებენ ადამიანის საქმეები, მისი სისტემატური და მეთოდური მოქმედების სურათი და მივხვდებით მისი სინდისის შინაგან მდგომარეობას.

განზრახვასა და მოქმედებას შორის ასეთი მჭიდრო კავშირი რომ არ იყოს, არა თუ ზნეობა, სამართალიც არ იარსებებდა, რამდენადაც ვერასოდეს ვერ მივხვდებოდით შემთხვევით დანაშაულთან გვაქვს საქმე თუ ბოროტ განზრახვასთან. თუ სამართალი ანსხვავებს ფიზიკურ შემთხვევითობას უყურადღებობისაგან და ორივეს კი ბოროტი ნებისაგან, ეს იმის წყალობით, რომ მეტად სანდო და ფართო ხილია ადამიანის შინაგან სუბიექტურ სამყაროსა და მის გარეგან ობიექტურ საქმიანობას შორის, ადამიანის სინდისსა და მის საქმეებს შორის.

რა გამომდინარეობს ყოველივე აქედან?

1. ზნეობისა და სამართლის განსხვავება არ შეიძლება დაეფუძნოს სუბიექტური და ობიექტური მომენტების განსხვავებას.

2. ზნეობის სფერო არ შეიძლება შემოიფარგლოს მხოლოდ წმინდა სუბიექტური განზრახვების ანუ სინდისის სფეროთი.

ზნეობის კომპეტენციაში უნდა შედიოდეს აგრეთვე განზრახვის ობიექტივაციის ანუ განხორციელების საშუალებათა სფერო, ესაა სათნოებათა სფერო, ანუ სულის ისეთი თვისებები, რომელთა საშუალებით ადამიანი გამოავ-

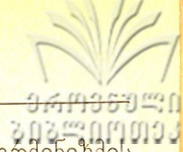
ლენს თავის განზრახვებს. ზნეობა გულისხმობს არა მარტო კეთილ ნებას, სინდისს, არამედ ამ კეთილი ნების გამოვლენის ფორმებს და საშუალებებს. ე. ი. ეთიკის ამოცანაა არა მარტო ის, რომ გვასწავლოს რა არის სინდისი, არამედ ისიც, თუ როგორ უნდა გამოვავლინოთ სინდისი, როგორ უნდა მოვიქცეთ სინდისიერად.

სათნოებათა შესახებ მოძღვრებას უფრო მეტი სინათლე შეაქვს ადამიანის მოქმედების ზნეობრივი და სამართლებრივი კრიტერიუმების სხვაობაში. ყოველი ეთიკური სათნოება იძლევა გარკვეულ ზნეობრივ ნორმას, ქცევისა და პრაქტიკული მოქმედების წესს, რომლის დაცვა-არდაცვა მოწმდება არა მარტო მოქმედი სუბიექტის შინაგანი თვითშეგნებით, სინდისით, არამედ გარეშე დამკვირვებელითაც. სამართალიც იძლევა მოქმედების ასეთ ნორმებს და ამ ნორმათა თვისობრივი სხვაობა იძლევა სხვაობას ზნეობასა და სამართალს შორის.

ემოციონალისტური ეთიკის ერთერთი ტიპიური წარმომადგენელი პროფ. პეტრაჟიციკი სთვლიდა, რომ ეთიკური და სამართლებრივი მოვლენები ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან სუბიექტური განცდების, ემოციების ხასიათის მიხედვით¹⁾. ამ თვალსაზრისს ახლაც აქვს გასავალი თანამედროვე ბურჟუაზიული იურიდიულ და ეთიკურ ლიტერატურაში. ასეთ თვალსაზრისს მარქსიზმი ვერ გაიზიარებს.

მართალია, შეიძლება ობიექტურად განსხვავებული იყოს ზნეობრივი მოვალეობის შესრულებით გამოწვეული ემოციები იურიდიული მოვალეობის შესრულებით გამოწვეული ემოციებისაგან, მაგრამ ამ სხვაობას სუბიექტურად ყველა ადამიანი თავისებურად განიცდის და შეუძლებელია აქ კრიტერიუმის დადგენა.

1. იხ. Л. Н. Петражицкий «Теория права» 1910 г. т. I.

მეორეს მხრივ, როცა ადამიანი თავის იურიდიულ მოვალეობას ასრულებს არა სახელმწიფო იძულების შიშით, არამედ თავისი შინაგანი ზნეობრივი შეგნებით და საზოგადოებისადმი პატივისცემით, მაშინ ემოციებში სხვაობას არა აქვს ადგილი, ანუ „ზნეობრივი“ ემოციები წარმოიშობა მაშინ, როცა ქცევა „სამართლებრივი“; ე. ი. თვით ემოციები კი არ განსაზღვრავენ ზნეობრივ და სამართლებრივ მოვალეობათა არსებას, არამედ წარმოადგენენ ობიექტურად მოცემულ ზნეობრივ და სამართლებრივ მოვალეობებზე ჩვენი ფსიქიკის სხვადასხვაგვარ რეაგირებას. მაშასადამე, ემოციათა ხასიათის ნიშნით ვერ დადგინდება სხვაობა ზნეობასა და სამართალს შორის.

არსებით განსხვავებას ვერ ხედავდა ზნეობასა და სამართალს შორის ჰეგელი. მისი აზრით, ზნეობა და სამართალი ორივე წარმოადგენს საერთო და კერძო ნებისყოფის იგივეობას. თანხმობა საერთო და კერძო ნებისყოფას შორის ზნეობრივობისა და სამართლიანობის პირობაა, ხოლო დაპირისპირება მათ შორის უზნეობისა და უსამართლობის წყაროა. სამართალი, ჰეგელის აზრით, მხოლოდ იმით განსხვავდება ზნეობისაგან, რომ იგი ობიექტური ყოფიერების ფორმით მოცემული ზნეობაა.¹⁾ ჰეგელის იდეალისტური სისტემის ნაძალადევემა კონსტრუქციამ თავისი დალი დააჩნია მის სამართლებრივ შეხედულებებსაც. სამართლის მეცნიერებაში ჰეგელის ამ კონცეპციას ანვითარებდა მისი მოწაფე კრიმინალისტი კესტლანი.

თავისებური იყო სამართლის კლასიკური სკოლის ფუძემდებლის ანსელმ ფოიერბახის შეხედულება ამ საკითხზე. იგი მკვეთრად ყოფდა ამ ორ სფეროს ერთმანეთისაგან დეტერმინიზმისა და ინდეტერმინიზმის პრინციპებით. მისი აზრით, ზნეობის დარგში ბატონობს თავისუფლება, ესაა ინდეტერმინიზმის სფერო, ხოლო სამართლის დარგში ბატონობს აუცილებლობა — ესაა დეტერმინიზმის სფერო.

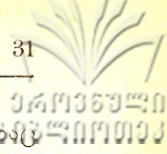
ესაა ინდეტერმინიზმის სფერო, ხოლო სამართლის დარგში ბატონობს აუცილებლობა — ესაა დეტერმინიზმის სფერო.

ცხადია, ზნეობისა და სამართლის ასეთი პრინციპით განსხვავება სრულიად ანტიმეცნიერულია, თუ ამ ცნებების — „თავისუფლებისა“ და „აუცილებლობის“ ქვეშ მაქსიმუმისა და მინიმუმის მომენტებს არ ვგულისხმობთ. აუცილებლობის სფეროდ შეიძლება გავიგოთ სამართალი იმ აზრით, რომ იგი სახელმწიფოებრივი ნებისყოფის მინიმალურ მოთხოვნათა ერთობლიობაა, რომელსაც ინდივიდუალური ნებისყოფა უნდა დაექვემდებაროს. ხოლო თავისუფლების სფეროდ შეიძლება მივიჩნიოთ ზნეობა იმ აზრით, რომ იგი საზოგადოებრივი ნებისყოფის მაქსიმალურ მოთხოვნათა ერთობლიობაა, რომელსაც ინდივიდუალური ნებისყოფა ემორჩილება არა როგორც გარეშე ძალას, არამედ როგორც თავის შინაგან მოთხოვნილებას. თავისუფლება აქ მოქმედების თვითგანსაზღვრებაა.

სწორად არ მსჯელობს ამ საკითხზე მ. პ. კარევა. 1957 წელს გამოცემულ მონოგრაფიაში²⁾ «Право и нравственность в социалистическом обществе». იგი ყოველგვარი დასაბუთების გარეშე აცხადებს, რომ ზნეობისაგან განსხვავებით სამართალი არ დაიყვანება ცნობიერების ფორმაზე. შეიძლება კარევას იმის თქმა უნდა, რომ საზოგადოებრივი ცნობიერების ფორმაა არა სამართალი, არამედ სამართლებრივი შეხედულებები. მაგრამ ეს ითქმის ასევე მორალის, პოლიტიკის და სხვა ფორმების შესახებ. საზოგადოებრივი ცნობიერების ფორმაა არა მორალი საერთოდ, რაც სხვადასხვა ელემენტებისაგან შესდგება, არამედ მორალური შეგნება, ზნეობრივი შეხედულებანი. ასე რომ, ამ მხრივ ვერ განვასხვავებთ სამართალს მორალისაგან.

შემდეგ, კარევა ლაპარაკობს სხვაობაზე სამართლებრივ ნორმებსა და

1. об. Гегель, соч. т. VII.

მართლმწიგნებას შორის; იგი სწორად მიუთითებს, რომ სამართლებრივი ნორმები ასახავენ მართლმწიგნებას, მაგრამ არ ემთხვევიან მას. მაგრამ იგივე მდგომარეობაა ზნეობრივი შეგნებისა და ზნეობრივი ნორმების ურთიერთობის მხრივაც. ეთიკაში განასხვავებენ ზოგად ზნეობრივ პრინციპებს და კონკრეტულ ზნეობრივ ნორმებს. ეს უკანასკნელნი ასახავენ ზნეობრივ შეგნებას, მაგრამ არ ემთხვევიან მას.

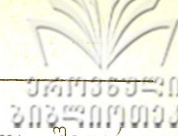
ბოლოს ზნეობის სპეციფიკას კარგვა იმაში ხედავს, რომ სიკეთის ცნება თავისთავში შეიცავს სიკეთის ქმედების მოთხოვნას. არც მეტად და არც ნაკლებად, ვიდრე სამართლიანობის ცნება მოითხოვს სამართლიანად მოქცევის მოთხოვნას და დანაშაულის ცნება მოითხოვს მის წინააღმდეგ ბრძოლის მოთხოვნას. ზნეობრივ შეხედულებებს თავისთავად ნორმატიული ხასიათი აქვსო. კარგვა, როგორც სჩანს, ლაპარაკობს სამართლის კოდექსის და ეთიკის სახელმძღვანელოს სტილის სხვადასხვაობაზე, წინააღმდეგ შემთხვევაში არ იფიქრებდა, რომ სამართლებრივ შეხედულებებს არა აქვთ ნორმატიული ხასიათი. სამართლებრივი და ეთიკური მსჯელობა ღირებულებას გამოთქვამს საერთოდ, სულერთია ექნება ამ მსჯელობას ნორმის ფორმა თუ არა.

მაშასადამე, არცერთი აქ ჩამოთვლილი ნიშნით სამართალი არ განსხვავდება ზნეობისაგან. ასეთ განმასხვავებელ ნიშნად რჩება სამართლისა და ზნეობის დადგინებისა და გამოხატვის ფორმები და უზრუნველყოფის საშუალებები. სამართალი, სამართლის ნორმები გამოხატულებას პოულობენ კანონმდებლობაში და გარანტირებულნი არიან სახელმწიფო ძალაუფლებით, სანქციით. ზნეობა კი ეყრდნობა საზოგადოებრივ აზრს როგორც წარმოშობაში ისე განხორციელებაში. სამართლებრივი და ზნეობრივი ნორმების ამ სხვაობებს იწვევს

მათი შინაარსობრივი სხვაობა, მოთხოვნათა სხვადასხვა ინტენსიობაში მდგომარეობს. ეს შინაარსობრივი მიმართება გარეგნულად ისეთია, როგორც მიმართება მინიმუმსა და მაქსიმუმს შორის; ამ აზრით ამბობენ, რომ სამართალი არის ზნეობის მინიმუმი, ხოლო ზნეობა სამართლის მაქსიმუმი. ასეთი თვალსაზრისი გამორიცხავს არსებით განსხვავებას ზნეობასა და სამართალს შორის. მინიმალური ანუ სამართლებრივი მოთხოვნაა ის, რომ არავის ზიანი არ უნდა მიაყენო. მაქსიმალური ანუ ზნეობრივი მოთხოვნაა ის, რომ შეძლებისდაგვარად ყველას უნდა დაეხმარო და სიკეთე ჩაიდინო. ხიდზე მიმავალ კაცს რომ ხელი უბიძგო და წყალში გადააგდო, ამის გამო სახელმწიფო დაგსჯის, მაგრამ წყალში რომ კაცი იხრჩობოდეს, შეგეძლოს და არ უშველო—არავინ არ დაგსჯის, საკუთარი სინდისის გარდა.

ზნეობის სფერო საკუთრივ სინდისის სფეროა, მაგრამ იგი ვლინდება გარეგნულ ობიექტურ მოქმედებაში. სამართლის სფერო საკუთრივ გარეგნული ობიექტურ მოქმედებათა სფეროა, მაგრამ იგი გასაგები ხდება შინაგან სუბიექტურ მდგომარეობასთან ურთიერთობასა და ერთიანობაში.

ყოველივე აქედან გამომდინარეობს, რომ მიუხედავად საბჭოთა სამართლისა და სოციალისტური ზნეობრივი ნორმების ერთიანობისა ისინი წარმოადგენენ საბჭოთა ხალხის ნების გამოვლენის სხვადასხვა ფორმებს. ზნეობისა და სამართლის ურთიერთგანსხვავების ამ მომენტს რატომღაც ყურადღებას არ აქცევენ პროფ. ა. შიშკინი. მისი აზრით, ზნეობისა და სამართლის მოქმედების სფეროები არ ემთხვევიან ერთმანეთს მხოლოდ მოცულობითი ასპექტით და არა შინაარსობრივად. შიშკინი, როგორც სჩანს, ვერ გრძნობს, რომ მიყენების სფეროთა მოცულობითი სხვაობა შინაარსობრივი ელემენტით (კერძოდ, მოთხოვნათა მინი-

მუმ-მაქსიმუმის სხვაობით) არის გამოწვეული. მაშასადამე, იგი ზნეობრივ და სამართლებრივ ნორმათა სხვაობის ფაქტს ადასტურებს, მაგრამ ვერ ხსნის ამ სხვაობის მიზეზებს¹.

სამართალი ხალხთა სახელმწიფოებრივი ნების გამოხატულებაა, ხოლო ზნეობა საზოგადოებრივი აზრის გამოხატულება. მართალია, ბევრი ჩვენი სამართლებრივი ნორმა გამოხატავს ამავე დროს საზოგადოებრივ აზრს და ზნეობრივი ნორმა, თავის მხრივ, სახელმწიფოებრივ ნებას ემთხვევა, მაგრამ ეს აიხსნება არა ზნეობრივი და სამართლებრივი ნორმების იდენტურობით, არამედ ჩვენს საზოგადოებრივ და სახელმწიფოებრივ სისტემებს შორის სრული შესაბამისობით.

ზნეობის ესა თუ ის ნორმა წარმოიშობა საზოგადოების მოწინავე ნაწილში და მხოლოდ თანდათანობით ხდება იგი ყველასათვის მისაღები და სავალდებულო. სამართლის ნორმა კი სავალდებულო ხდება სახელმწიფოს მიერ დაკანონების მომენტიდან. ზნეობრივი ნორმა ეყრდნობა ერთგვარ გარეგან იძულებას. მაგრამ არა სახელმწიფო ძალაუფლების მხრივ, არამედ საზოგადოებრივი აზრის მხრივ. თანაც „იძულება“ სანქციის სახით კი არ ახლავს ნორმას, როგორც ეს არის სამართალში, არამედ იგულისხმება როგორც შესაძლო შედეგი.

ზნეობრივი ნორმა მიუხედავად მისი მოთხოვნის კონკრეტულობისა და სინათლისა, მაინც უფრო ქცევის ზოგად პრინციპს წარმოადგენს, ვიდრე ყოველი კონკრეტული შემთხვევისათვის ქცევის დეტალურად განსაზღვრულ წესს. დეტალიზება ხდება სოციალისტური თანაცხოვრების წესებში, სოციალისტურ ადამებსა და ჩვევებში. სამართლის ნორმისათვის კი დამახასიათებელია

მოთხოვნათა და აკრძალვათა შედარებით დიდი კონკრეტულობა.

სამართალი იზღუდავს თავისი ჩარევის სფეროს ასეთი ჩარევის მიზანშეწონილობით და მისი ეფექტურობის მოსაზრებებით. ასე, მაგალითად, სამართალი ადგენს არა ზოგად წესს „არ იცრუო“ (რადგან სამართლებრივი ზემოქმედების საშუალებებით სიცრუის ყოველ სახესთან ბრძოლა შეუძლებელია), არამედ მეტად ზუსტად აყალიბებს იმ წესებს, რომლებიც მიმართულია ამ მანიერების ზოგიერთი გამოვლენის წინააღმდეგ. ასეთია მაგალითად საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის კოდექსის 95-ე მუხლი. ამასვე მიეკუთვნება მუხლები სიმულაციანზე, როგორც სიცრუის განსაკუთრებულ სახეზე, სიყალბეზე და ა. შ.

ამრიგად, ზოგადად ზნეობრივ ნორმას „არ იცრუო“ შეესატყვისება რივი სამართლებრივი ნორმებისა, რომლებიც ეხებიან სიცრუის მეტად მცირე შემთხვევებს. ზნეობის თვალსაზრისით კი სიცრუე მაინც ვაკიცხვას იმსახურებს. მაგრამ ჩვენი ზნეობა ყოველგვარ სიცრუეს უზნეობად როდი სთვლის, როგორც ამას კანტის ეთიკური თეორია მოითხოვდა. პირიქით, არის შემთხვევები, როცა სწორედ სიმართლის თქმა უზნეობაა, ხოლო სიცრუე კი — ზნეობრიობა. მაგალითად, ავადმყოფისათვის ზუსტი დიაგნოზის დაფარვა, როცა გამხელა გააუარესებდა მის ჯანმრთელობას, სამხედრო საიდუმლოების დაფარვა მტრების წინაშე და ა. შ.

ასეთი ხასიათის სხვაობა სამართალსა და ზნეობას შორის აშკარა ხდება, როგორც კი განვიხილავთ და ერთმანეთს დაუპირისპირებთ დანაშაულსა და უზნეო საქციელს, მორალური და იურიდიული ბრალის, მოვალეობისა და პასუხისმგებლობის ცნებებს.

ასეთი ანალიზისა და დაპირისპირების შედეგად ცხადი ხდება, რომ, ერთის მხრივ, საქმე გვაქვს სახელმწიფოს ნე-

¹ А. Шиншин, «Основы коммунистической морали» 1955 г.

ბასთან, მისადმი დამორჩილება — არ დამორჩილებასთან, მეორე მხრივ კი საზოგადოებრივ აზრთან, აღიარებულ ჩვევებთან და ტრადიციებთან, მისადმი პატივისცემა ან უპატივისცემლობასთან. ამასთან, ასეთი შედარება და ანალიზი ნათელს ხდის, რომ მათ შორის არ არის პრინციპული სხვაობა, რომ სამართალი და სამართლებრივი ნორმები შეიცავენ მოთხოვნათა მინიმუმებს, რაც აუცილებელია საზოგადოებრივი ცხოვრების არსებობისათვის, ხოლო ზნეობა და

ზნეობრივი ნორმები შეიცავენ მოთხოვნათა მაქსიმუმებს, რაც საჭირო და სასურველია საზოგადოებრივი ცხოვრების გონივრული განვითარებისა და პროგრესისათვის. საბჭოთა სამართალი ხელს უწყობს კომუნისტური ზნეობის განვითარების საქმეს, ხოლო ეს უკანასკნელი თანდათან მოხსნის სამართალს თავისი განვითარების უმაღლეს საფეხურზე. ზნეობრივი შეგნება მთლიანად შესცვლის სამართლებრივ იძულებას.

მოუვლელი ქონების მფლობელის სამოქალაქო სამართლის მომავალ კოდექსში

დოც. ს. ჯორჯენაძე

სსრ კავშირის კონსტიტუციით აღიარებული და გარანტირებული მოქალაქეთა პირადი საკუთრება იძულების წესით მხოლოდ განსაკუთრებულ შემთხვევებში შეიძლება მოსპოს.

ნივთზე, ქონებაზე პირადი საკუთრების უფლების ნებაყოფლობითი მოსპობა მესაკუთრის უფლებამოსილების აუცილებელი ელემენტია და, მაშასადამე, ჩვენს კანონმდებლობაში საკუთრების უფლების შინაარსთან ერთად არის მოწესრიგებული. საკუთრების ამგვარი მოსპობა ნორმალური მოვლენაა, მაშინ როცა საბჭოთა სამოქალაქო სამართლის კანონმდებლობა მხოლოდ საგანგებო შემთხვევებისათვის ითვალისწინებს პირადი საკუთრების უფლების იძულებით მოსპობას, რაც დაკავშირებულია სახელმწიფო საკუთრების გაჩენასთან.

წინამდებარე სტატიაში ჩვენი განხილვის საგანს არ შეადგენს პირადი საკუთრების იძულებითი შეწყვეტის საფუძვლების კლასიფიკაცია. აღვნიშნავთ მხოლოდ, რომ არ იქნებოდა სწორი პირადი საკუთრების იძულებითი მოსპობის განსხვავებული საფუძვლები კონფისკაციისა და რეკვიზიციის უბრალო ვარიაციებად წარმოგვედგინა. სტატიაში ჩვენ ვვხებით მოუვლელი ქონების ცნებას, სადაც განმსაზღვრელი მნიშვნელობისაა საკუთრების ობიექტი. ამასთან აღსანიშნავია, რომ მოუვლელი ქონების ცნება ესაზღვრება უპატრონო

ქონების ცნებას, რომელიც ხშირად მიტოვებული, მოუციოთხავი ქონების სახით წარმოგვიდგება.

მოუვლელი ქონების ცნების ჩამოყალიბება უმჭიდროესად არის დაკავშირებული პირადი მესაკუთრის უფლებამოსილების ფარგლების საკითხთან: აქვს თუ არა მესაკუთრეს უფლება არ გამოიყენოს რომელიმე ნივთი, დააღუპოს იგი, გააფუჭოს, დაამტვრიოს და სხვა მოქალაქისათვის, ან და მთლიანად საზოგადოებისათვის გამოუყენებელი გახადოს? რა თქმა უნდა, განზრახ ასეთი ნეგატიური მოქმედება არაბუნებრივად მოგვეჩვენებოდა და ცხოვრებაში იგი თითქმის არც გვხვდება, მაგრამ აშკარა გადაჭარბება იქნებოდა პირის ამგვარ ქცევაში ყოველთვის მართლსაწინააღმდეგო ქმედობა დაგვეჩინა და წაგვერთმია მესაკუთრისათვის უფლება თავის შეხედულებისამებრ მოექცეს პირადი საკუთრების ობიექტს.

მიუხედავად ზემოაღნიშნულისა, პრაქტიკაში შემთხვევებია, როცა პირადი საკუთრების განსაზღვრული ობიექტით დიდადაა დაინტერესებული საზოგადოება, სახელმწიფო ამ დროს იგი არ შეიძლება გულგრილი დარჩეს მესაკუთრის იმ ქცევისადმი, რომელიც განსაზღვრულ ლეგალურ საფუძვლებს ემყარება, მაგრამ რომელსაც საზოგადოებისათვის უარყოფითი შედეგი მოაქვს.

ჩვენმა სამართალმა არ იცის მოუვ-

ლელი ქონების ისეთი ზოგადი ცნება, რომლისთვისაც სულერთი იქნებოდა პირადი საკუთრების უფლების ობიექტები. მართლაც, ყოველგვარ ობიექტზე მოუვლელობის ცნების გამოყენება დიდად მოუხერხებელს გახდიდა პირადი მესაკუთრის მხრივ განკარგულების უფლების რეალიზაციას. ამას გარდა თვითონ საზოგადოება, სახელმწიფო არ შეიძლება ყოველი მოუვლელი ნივთის ბედით იყოს დაინტერესებული.

როგორც ცნობილია, პირადი საკუთრების უფლების ობიექტებს შორის განსაკუთრებულ ადგილს იკავებს საცხოვრებელი სახლი. სახელმწიფოსათვისაც არ არის სულერთი, როგორ უფლის მოქალაქე პირადი საკუთრების ამ მნიშვნელოვან ობიექტს. სწორედ ქალაქ ადგილას საცხოვრებელი სახლის მოუვლელობასთან დაკავშირებით შემუშავდა მოუვლელი ქონების ცნება.

მრავალი საკითხი წარმოიშობა მოუვლელობის თაობაზე საცხოვრებელი სახლის ჩამორთმევასთან დაკავშირებით.

ჯერ ერთი, რა უნდა გვესმოდეს საცხოვრებელი სახლის მოუვლელობის ქვეშ?

პირადი მესაკუთრე არ ასრულებს ქალაქის საბჭოს მითითებას სახლის იმგვარად გადაკეთების შესახებ, რომ არ დაირღვეს ქუჩის არქიტექტურული ანსამბლი. ესეც ერთერთი სახეა იმ შემთხვევისა, როცა მესაკუთრე სათანადოდ ვერ უვლის თავის სახლს. ეს გარემოება, ისე როგორც რემონტის ხანგრძლივად ჩაუტარებლობა, თავისთავად ვერ გახდება ბინის ჩამორთმევის მიზეზი. საცხოვრებელი სახლის ყოველგვარი მოუვლელობა როდი შეიძლება გახდეს მისი ჩამორთმევის საფუძველი.

კანონით გათვალისწინებული შედეგები დადგება მხოლოდ მაშინ, როცა საცხოვრებელი სახლი საშიშ ავარაულ

მდგომარეობაშია, როცა იგი დანგრევის აშკარა საფრთხის წინაშეა და ამით საფრთხე ექმნება გარშემო მცხოვრებთ, გამვლელებსაც და თვით ამ სახლის მობინადრებს. ბინის მოუვლელად აღიარებისათვის ავარიულ მდგომარეობის ფაქტის დადგენა არ კმარა. გადამწყვეტი მნიშვნელობისაა მესაკუთრის სუბიექტური დამოკიდებულება შექმნილი მდგომარეობისადმი. ჩამორთმევის საკითხი მართო მაშინ დაისმის, როცა დადგენილია, რომ სახლი დანგრევის პირას მიყვანილია მესაკუთრის დაუდევარი დამოკიდებულებით, რომელიც წინასწარი შეგნებით უშვებდა ამ მდგომარეობას.

კანონმდებლობა მოუვლელობის თაობაზე საცხოვრებელი სახლის ჩამორთმევის შესახებ იმ დროს შემუშავდა, როცა ჩვენს ქვეყანაში ჯერ კიდევ იყვნენ ექსპლუატატორული ელემენტები. ამიტომაც ნორმატიული აქტები აქცენტს აკეთებდნენ იმაზე, რომ არსებითად წესი ჩამორთმევისა მიმართულიყო არამშრომელთა წინააღმდეგ. ამ წესის განხორციელებას არ უნდა მოჰყოლოდა შედეგად მშრომელთა ერთადერთი, უკანასკნელი საცხოვრებელი ბინის ჩამორთმევა მხოლოდ იმიტომ, რომ უსახსრობის გამო, დროებითი მატერიალური გაჭირვების პირობებში, მათ არ შეეძლოთ მოცემული მომენტისათვის სათანადოდ მოვლილი ჰქონოდათ შენობა.

ამჟამად, როცა ბინის პირადი მესაკუთრენი მხოლოდ მშრომელები არიან, მოუვლელობის გამო საცხოვრებელი სახლის ჩამორთმევის კანონმდებლობა ახალ შინაარსს იძენს. მოუვლელობასთან დაკავშირებით საცხოვრებელი სახლის ჩამორთმევა არცერთ შემთხვევაში არ უნდა იქნეს განხილული მუნიციპალიზაციის იმ შენობებზე, სახედ, რომლითაც თითქოს ჩვენი სახელმწიფოა დაინტერესებული.

სრულიად მიზანშეწონელია, რომ სახელმწიფოს ხელში იყრიდეს თავს და-ნგრევის პირას მისული სახლთმფლობელობანი. ეს არა რენტაბელურია სახელმწიფოებრივი თვალსაზრისით და გაუმართლებელია იმიტომაც, რომ საცხოვრებელი სახლის მოუვლელად აღიარება ყოველთვის არ იწვევს მისი მფლობელის გამოსახლებას.

სახელმწიფოებრივ მიზანშეწონილობიდან გამომდინარე ამჟამად გამოთქვამენ შეხედულებას, რომ „მცირე მოცულობის სახლები ერთ-ორი ბინით მიჰყიდონ იმ მუშებსა და მოსამსახურეებს, რომლებიც ამ სახლებში ცხოვრობენ, მათი ღირებულების თანდათანობით, ნაწილად გადახდით. ეს საშუალებას მოგვცემს გავათავისუფლოთ კომუნალური განყოფილებები წვრილი სახლების მრავალრიცხოვანი რემონტისაგან“.¹

თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ მოუვლელი სახლები უპირატესად სწორედ ძველი და მცირე ზომის სახლთმფლობელობებია, მაშინ გასაგები გახდება, რამდენად არარაციონალურია გადაცევირთოთ კომუნალური ორგანოები ასეთი ბინების მოვლით.

მოუვლელობის გამო საცხოვრებელი სახლის ჩამორთმევა მესაკუთრის მიმართ გამოყენებული უკიდურესი ღონისძიებაა. ამიტომაც მისი შეფარდება სათანადო სიფრთხილით და გარემოებათა სრული გამოკვლევით უნდა ხდებოდეს. ამ გარემოებას არა ერთხელ აღნიშნავდა სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლო. ასე მაგალითად, სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოს სამოქალაქო სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგია ერთ-ერთ თავის დადგენილებაში სახალხო სასამართლოს ყურადღებას აქცევდა იმას, რომ საქმის არსებითად განხილვის დროს სახალხო სასამართლოს მიერ სათანადო სისრულით არ არის გამოჩვენებული ყველა გა-

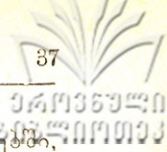
რემოება, არ არის შემოწმებული რამდგომარეობაშია სახლთმფლობელობა და ნამდვილად ინგრევა თუ არა იგი. სასარჩელო განცხადებასთან თანდართული მასალები სახლთმფლობელობის მდგომარეობის შესახებ შედგენილია თვით მოსარჩელის მიერ, მაშინ როცა აუცილებელია, რომ ასეთი დასკვნა გაცემული იყოს სპეციალისტ მშენებლების მიერ, რომლებიც არ არიან დაინტერესებული საქმის შედეგით. ამის გარდა, სამოქალაქო საქმეთა სასამართლო კოლეგია მითითებას აძლევდა მთელი რიგი სხვა გარემოების შემოწმების შესახებ, რომელთა ზუსტად დადგენის შემდეგ უნდა გადაწყვეტილიყო საქმე არსებითად.

სასამართლო პრაქტიკა სავსებით სწორად ამბობს უარს სახლის ჩამორთმევაზე მოუვლელობის ნიშნების არსებობის დროს, თუ კი მესაკუთრისაგან დამოუკიდებელი მიზეზებით ხდება სახლის ნგრევა.

თბილისის კიროვის რაიონულმა საბჭომ სახალხო სასამართლოში წარუდგინა სარჩელი პერკულოვს, მისი საცხოვრებელი სახლის მოუვლელად ცნობისა და ამ სახლის რაიონულ საბჭოსათვის გადაცემის შესახებ. თავის მხრივ პერკულოვმა რაიონულ საბჭოს შემხვედრი სარჩელი წარუდგინა. ამ სარჩელში იგი თხოულობდა ზარალის ანაზღაურებას, რომელიც მიადგა მის სახლს ნაპრალის შექმნასთან დაკავშირებით, რაც მეზობლად მდებარე რაიონულ საბჭოს კუთვნილი სახლის წყალსაწრეტ მილიდან გამოყონილმა წყალმა გამოიწვია. სახალხო სასამართლომ უარი უთხრა რაიონულ საბჭოს სარჩელის დაკმაყოფილებაზე და დაავალა პერკულოვს შეერემონტებინა დაზიანებული კედელი. აღიარა რა საცხოვრებელი ბინის მოუვლელობა დადგენილად, საქართველოს სსრ უმაღლესმა სასამართლომ

2. Судебная практика Верховного Суда СССР, 1954, № 3 стр. 43.

1. იხ. გაზეთი «Известия» 14/1-1959 წ.

გააუქმა სახალხო სასამართლოს გადაწყვეტილება. თავის დადგენილებაში 1940 წლის 30 ოქტომბერს სსრ კავშირის უმაღლესმა სასამართლომ გააუქმა საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს დადგენილება. სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოს სამოქალაქო სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგიამ მიუთითა, რომ სახლის დანგრევა არ შეიძლება ბრალად შეეცაცხოს პერკულოვს.¹

მაშასადამე, არ შეიძლება მოუვლელობაზე ვილაპარაკოთ მაშინ, როცა სახლის დანგრევის საფრთხე შექმნილია მესაკუთრისაგან დამოუკიდებელი მიზეზებით. საბჭოთა კანონმდებლობით პირადი მესაკუთრე სხვა ხელსაყრელი საბინაო ფართობით იქნება უზრუნველყოფილი, უკეთეს მისი საცხოვრებელი ბინისადმი შექმნილი საფრთხე გამოწვეულია ქალაქის რეკონსტრუქციასთან დაკავშირებით განხორციელებული მშენებლობის მიზნით.²

სამოქალაქო სამართლის ლიტერატურაში დავას იწვევს საკითხი იმის შესახებ, შესაძლებელია თუ არა მოუვლელობის საფუძვლით იმ სახლის ჩამორთმევა, რომელშიც მესაკუთრე ცხოვრობს.

როგორც წესი, სახლის მოუვლელობას ადგილი აქვს მაშინ, როცა პირი იქ დიდი ხანია არ ცხოვრობს. პროფ. ვ. ნ. ამფითეატროვის სწორი შენიშვნით, გამოწვევის წესით, შესაძლოა მოუვლელობა იმ სახლებშიც გვევდებოდეს, სადაც მესაკუთრენი ცხოვრობენ.³

იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორის ი. ლ. ბრაუდეს სამართლიანი აზრით, საცხოვრებელი ბინის მოუვლელობა

¹ იხ. «Социалистическая законность», 1944, № 9-10, стр. 15.

² С. И. Аскназий, Советское жилищное право, 1940 г. стр. 161.

³ В. Н. Амфитеатров, Право на жилые строения и пользования жилыми помещениями, 1948 г. стр. 18.

შეიძლება დადგეს ისეთ შემთხვევაში, როცა მესაკუთრემ ფაქტიურად უარი თქვა მის კუთვნილ შენობაზე⁴. რა თქმა უნდა, ამ გარემოების დადასტურებისათვის მოუვლელობის ყველა ნიშანი უნდა იყოს სახეზე.

საცხოვრებელი ბინის მოუვლელობას შეიძლება ადგილი ჰქონდეს არა მარტო მაშინ, როცა მესაკუთრე სახლში დიდი ხანია არ ცხოვრობს, არამედ მაშინაც, როცა მესაკუთრე საცხოვრებელ ბინაში ცხოვრობს, მაგრამ ბოროტი განზრახვით და ურჩად არ აკეთებს რემონტს, რათა ამით შეუძლებელი გახადოს ბინის მოქირავნეთა ცხოვრება და ა. შ.

საერთოდ, მესაკუთრეთა მხრივ ბინის მოუვლელობის ფაქტები იშვიათია. ამიტომაც მოუვლელობის გამო საცხოვრებელი ბინის ჩამორთმევას ჩვენს პირობებში დაკარგული აქვს ადრინდელი სიმკვეთრე. მაგრამ ეს სრულიადაც არ ნიშნავს იმას, რომ გამოწვევის სახით არსებული მოვლენები არ უნდა დაექვემდებაროს საკანონმდებლო რეგულირებას. ასეთი ნორმატიული აქტები საჭირო გარანტიას შექმნიან აუცილებლობის დროს მის გამოსაყენებლად. ამას გარდა, მათ გამაფრთხილებელი მნიშვნელობაც ექნებათ.

საქართველოს სსრ სამოქალაქო სამართლის კოდექსის 69-ე მუხლის შენიშვნის დანართი ითვალისწინებს ქალაქ ადგილას მოუვლელობის გამო საცხოვრებელი სახლის ჩამორთმევის მთელ თავისებურებას და ქმნის სათანადო გარანტიას, რათა ასეთი ჩამორთმევა მთელი სიფრთხილით ხდებოდეს. ეს უკანასკნელი გარემოება უზრუნველყოფილია არა მარტო იმით, რომ ქალაქის საბჭო წინასწარ აფრთხილებს მესაკუთრეს ჩაატაროს სახლის რემონტი, არამედ განსაკუთრებით იმიტაც, რომ სასამართლოს მხოლოდ და მხო-

⁴ И. Л. Брауде, Право на строение и сделки по строениям, 1954 г. стр. 70.

ლოდ მოუვლელობის ფაქტის დადასტურება ეკისრება. სასამართლოს მიერ ფაქტის დადგენის შემდეგ, ქალაქის საბჭოს შუამდგომლობის საფუძველზე საქმეს იხილავს საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭო, რომელიც არსებითად გადაწყვეტს საკითხს მოუვლელი სახლის ჩამორთმევის თუ მესაკუთრისათვის დატოვების შესახებ. საქართველოში სახლის ჩამორთმევა უსასყიდლოდ ხდება. ყველა მოკავშირე რესპუბლიკის კანონმდებლობაში პირდაპირ საკანონმდებლო წესით არ არის გადაწყვეტილი საცხოვრებელი სახლის ჩამორთმევის უსასყიდლო ხასიათი. ამიტომაც ეყრდნობოდა რა რსფსრ ცაკისა და სახალხო კომისართა საბჭოს 1935 წლის 10 მაისის დადგენილებას იურიდიული პირების მიერ მოქალაქეებისგან საცხოვრებელი სახლების შესყიდვის შესახებ¹ პროფ. ი. ბ. ნოვიციკი თვლიდა, რომ მოუვლელობის გამო სახლის ჩამორთმევისას მესაკუთრეებს „უნაზღაურდება ნაგებობის ღირებულება საინვენტარიზაციო შეფასების მიხედვით, ხოლო საინვენტარიზაციო შეფასება თუ არ არის, სადაზღვევო ღირებულებით“.² შეუძლებელია დავეთანხმოთ ამგვარ შეხედულებას. მესაკუთრის მიერ წინასწარ განზრახვით დანგრევის პირას მიყვანილი სახლისათვის ანაზღაურება მოუვლელობის გამო სახლის ჩამორთმევის კანონმდებლობის არსის საწინააღმდეგო იქნებოდა. ასეთ პირობებში არ არის გამორიცხული, რომ ამ გზით მესაკუთრეები შეეცდებოდნენ ძველი, მცირე ზომის სახლების ავარიულ მდგომარეობამდე განზრახ მიყვანას, რათა ამ სახლების თუნდაც საინვენტარიზაციო ღირებულება მიეღოთ. ამიტომ კანონით დადგენილი მოუვლელობის ყველა ნიშნის დროს, საცხოვრებელი სახლის ჩამორთ-

მევა უნდა ხდებოდეს უსასყიდლოდ.

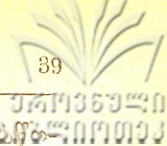
როგორც აღვნიშნეთ, სამოქალაქო კანონმდებლობაში გარდა საცხოვრებელი სახლისა არ არის ისეთი მითითება, რომელიც მოუვლელობის გამო პირად საკუთრებას მოსპობდა განსაზღვრულ ნივთზე. საბჭოთა სამოქალაქო სამართლის ლიტერატურაში ამჟამად განხილვის საგანია საკითხი მეცნიერულ-ისტორიული, მხატვრული და არქიტექტურული მნიშვნელობის საგნების მიმართ მოუვლელობისას კანონმდებლობის შეფარდების შესახებ.

საბჭოთა კანონი არ კრძალავს რათა მოქალაქეებს ჰქონდეთ პირად საკუთრებაში ისეთი ნივთები, როგორიცაა ძველი ხელთნაწერები, ძველი წიგნები, ანტიკვარული ნივთები, ქანდაკებები და მხატვართა სურათების კოლექციები, უნიკალური მნიშვნელობის მეცნიერულ-ისტორიული, მხატვრული ძეგლები. ამას გარდა, ცნობილ მწერალთა, მხატვართა, მოქანდაკეთა, მეცნიერთა მემკვიდრეების ხელში ხშირად აღმოჩნდება ისეთი ობიექტები, რომლებსაც დიდი ეროვნულ-ისტორიული მნიშვნელობა აქვთ. ეს ეხება აგრეთვე გამოჩენილ მოღვაწეთა საცხოვრებელ სახლსაც, პირადი მოხმარების ნივთებს და ა. შ.

სოციალისტური სახელმწიფო სისხლხორცეულად დაინტერესებულია ისტორიული, მხატვრული, არქიტექტურული ძეგლების შენარჩუნებით, მათი მოვლითა და მათზე ზრუნვით. ჩვენს ქვეყანაში საჯარო ვაჭრობით, აუქციონზე არ იყიდება ხელოვნებისა და სიძველეთა მრავალი რელიქვია, რომლებიც დიდი მოღვაწეების მემკვიდრეობასთან არიან დაკავშირებული და რომლებსაც მხატვრულ-ისტორიული მნიშვნელობა აქვთ. ბურჟუაზიულ ქვეყნებში ჩვეულებრივი მოვლენაა, როცა აუქციონ-

¹ იხ. კრებული Гражданское законодательство СССР и союзных республик 1957. стр. 234.

² И. Б. Новицкий, Солидарность интересов в советском гражданском праве, 1957, стр. 40.

ზე კერძო მფლობელთა, განსაკუთრებით კი იშვიათობის მოყვარულ ამერიკელ მილიონერთა ხელში გადადის ევროპის მრავალ ხალხთა ეროვნული კულტურის კუთვნილებანი, რომლებიც მუზეუმში, გალერეებსა და არქივებში შენახვის გზით თაობებს დარჩებოდათ. საქმეს ვერ შევლის ვერც პროგრესული ელემენტების პროტესტი, ვერც ბურჟუაზიული ცივილისტიკის დიდი ხნის წინად გაკეთებული მითითება იმის შესახებ, რომ მესაკუთრეს იმ ძეგლისა, რომელსაც ისტორიული მნიშვნელობა აქვს არ შეუძლია თავისუფლად განკარგოს თავისი საკუთრება, რომ ძეგლის ისტორიულობის გამო მესაკუთრეს განსაზღვრული მოვალეობებიც ეკისრება.¹

საბჭოთა სახელმწიფომ არსებობის პირველი წლებიდანვე გამოამჟღავნა თავისი ყოველმხრივი ზრუნვა ხელოვნებისა და სიძველეთა ნიმუშების დაცვაზე. 1918 წლის სექტემბერსა და ოქტომბერში მიღებული დეკრეტებით იკრძალებოდა განათლების სახალხო კომისარიატის ნებართვის გარეშე ხელოვნებისა და სიძველეთა ძეგლების უცხოეთში გატანა და გაყიდვა. გამოცხადდა კერძო ფიზიკურ და იურიდიულ პირთა ხელში მყოფი ხელოვნებისა და სიძველეთა ძეგლების სავალდებულო სახელმწიფო რეგისტრაცია. იკრძალებოდა სახელმწიფო ორგანოთა სპეციალური ნებართვის გარეშე ძეგლების რემონტი, გადაკეთება და გასხვისება. გათვალისწინებული იყო სახელმწიფოს უფლება ჩამოერთვა მფლობელთათვის ხელოვნებისა და სიძველეთა ძეგლები, თუ კი ისინი ვერ უზრუნველყოფდნენ მათ სათანადო შენახვას. მსგავსი კანონმდებლობა შეიქმნა საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებისთანავე, მაგრამ შემდგომ ამ კანონებს არ უპოვნიათ თავისი ადგილი სამოქალაქო სამართლის მოქმედ კოდექსში.

ახლა საბჭოთა სამოქალაქო სამართ-

ლის ლიტერატურაში სავსებით რად არის დასამუღი საკითხი მეცნიერულ-ისტორიული, მხატვრული ძეგლების, ძველი ხელთნაწერების, ქანდაკებების, სურათების კოლექციების მესაკუთრეთა ან მათ მემკვიდრეთაგან ჩამორთმევის შესაძლებლობის შესახებ, უკეთეს ისინი სათანადოდ არ უვლიან მათ. ამასთან დაკავშირებით მეტად მნიშვნელოვანია ზუსტად განისაზღვროს თუ რა უნდა ვიგულისხმოთ მოუვლელობის ცნების ქვეშ. მოუვლელობის ის ცნება, რაზედაც ზემოთ ვისაუბრეთ, აქ არ გამოდგება. მაგალითად, საცხოვრებელი ბინა ისტორიულ, ეთნოგრაფიული მნიშვნელობისაა, ანდა იგი ეკუთვნოდა ცნობილ მწერალს, მხატვარს და მიზანშეწონილია მისი გადაქცევა სახლ-მუზეუმად. მესაკუთრეს კი სურს კაპიტალურად გადააკეთოს იგი, რითაც სახლს არსებითად სახე ეცვლება, მაშასადამე იგი სათანადოდ არ არის მოვლილი.

მიუხედავად იმისა, რომ საბჭოთა საზოგადოებრიობა სათუთად და გულისხმიერად ინახავს ხალხის საყვარელი შვილების მემორიალურ ბინასა და კარმიდამოს, მაინც გვხვდება ცნობილი მწერლებისა და საზოგადო მოღვაწეების სახლების მოუვლელობის შემთხვევები. სასურველია ჩვენმა კანონმდებლობამ გამოიყენოს რსფსრ-ის კანონმდებლობის ის სასარგებლო წესი, რომლის მიხედვით დასაშვებია ადმინისტრაციული წესით ბინიდან გამოსახლება, რა თქმა უნდა, შესაფერი სამაგიერო ბინის აუცილებელი მიცემით იმ სახლებიდან, რომლებიც სახლ-მუზეუმებისათვის არის გაიზნული².

ასევე საზოგადოების ყურადღების გარეშე არ შეიძლება დარჩეს ის შემთხვევა, როცა ზიანდება და იქსაცხება ცნობილ მხატვართა სურათების კოლექციები, ფუჭდება ძვირფასი ხელთნაწე-

2. იხ. კრებული «Законы, распоряжения, разъяснения по музейному строительству», 1936 г. стр. 22.

¹ А. Амон, О собственности, 1908 г.

რი, იფანტება, მაგალითად უნივერსალური ბიბლიოთეკა, რომელიც შეიცავს „ვეფხისტყაოსნის“ ყველა სტამბურ გამოცემას და ა. შ.

რამდენადაც ამგვარი ნივთების მოვლას საზოგადოებრივი მნიშვნელობა აქვს, იმდენად ასეთ პირობებში საესე-ბით გამართლებულია სამართლებრივი ნორმებით სახელმწიფოს ჩარევა.

სოციალისტური ერების კულტურული საგანძურის შემქმნელი დიდი მხატვრებისა და მოქანდაკეების, მწერლებისა და კომპოზიტორების მემკვიდრეობის მოვლა-პატრონობა მხოლოდ მემკვიდრეთა საქმე არ შეიძლება იყოს. საბჭოთა კანონმდებლობამ უნდა მოაწესრიგოს ეს საკითხი. მაგრამ პრინციპულად მცდარია ამ საკითხის ის გადაწყვეტა, რომელსაც ზოგიერთი ავტორი გვთავაზობს. ამ შეხედულების თანახმად მოუვლელობის გამო მესაკუთრისაგან ცნობილი მხატვრების სურათების კოლექციების „ჩამორთმევა კონფისკაციის ერთ-ერთ სახეს წარმოადგენს“¹.

მეცნიერულ-ისტორიული, მხატვრული, არქიტექტურული ნივთის ჩამორთმევა მესაკუთრისაგან არა მარტო განსაკუთრებული პროცესუალური წესით უნდა ჩატარდეს, როგორც ეს აღვნიშნეთ ბინის მოუვლელობის დროს, არამედ იგი მეტად ფრთხილად, პირადი მესაკუთრის ინტერესების მაქსიმალური გათვალისწინებით უნდა ხდებოდეს და ჩამორთმეული მხატვრული, ისტორიული, არქიტექტურული საგნისათვის მესაკუთრეს, მათ შორის ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მნიშვნელობის სახლის მესაკუთრესაც, უნდა მიეცეს სათანადო ანაზღაურება, ე. ი. მოუვლელობის გამო ამ თბიქტების ჩამორთმევას კონფისკაციის ხასიათი არ უნდა ჰქონდეს. მისი ღირებულება უნდა განსაზღვროს სპეციალისტ-ექსპერტთა კომისიამ.

ამ საგნების ჩამორთმევის ზემოთ და-

¹ P. O. Халфина, Право личной собственности граждан СССР, 1954 г. стр. 146—147.

სახელბუღალტრულ შესაძლო შემთხვევებს ერთი მიზანი უნდა ჰქონდეთ — ჩამორთმეული ნივთების სათანადო მოვლა. ამიტომაც ამ ნივთების სახელმწიფოსათვის გადაცემა სრულიადაც არ არის თვითმიზანი. როგორც სწორად აქვს შენიშნული იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორს რ. ო. ხალფინას, არ არის აუცილებელი ასეთი ნივთი ყველა შესაძლებელ შემთხვევაში გადაეცეს სახელმწიფოს. შეიძლება იგი გადაეცეს იმ პირს, მაგალითად, ერთერთ თანამესაკუთრეს. რომელიც უზრუნველყოფს ნივთის სათანადო მოვლას².

მოუვლელობასთან დაკავშირებით ისტორიული, მხატვრული და არქიტექტურული ნივთების ჩამორთმევას იშვიათად ექნება ადგილი. ჩვენში არა მარტო ხშირია შემთხვევები, როცა მოქალაქეები უსაზღვრო ზრუნვას იჩენენ მეცნიერულ-კულტურული მემკვიდრეობის მოვლა-პატრონობაზე, არამედ ამჟღავნებენ მაღალ მოქალაქეობრივ შეგნებას და მუხუხუმებს, სახელმწიფო დაწესებულებებს გადასცემენ ისტორიული, მხატვრული მნიშვნელობის ნივთებს. ამის შესანიშნავი მაგალითია პოეტ-აკადემიკოსის ი. გრიშაშვილის პატრიოტული ქცევა, რომელმაც თავისი მდიდარი ბიბლიოთეკა უნიკალური წიგნებით უსასყიდლოდ გადასცა საბჭოთა სახელმწიფოს და ამით იგი მთელი ერის კუთვნილებად აქცია.

ყოველივე ზემოთქმული სრულიადაც არ ეწინააღმდეგება იმას, რომ სა-მოქალაქო სამართლის კოდექსი ითვალისწინებდეს ისტორიულ-კულტურული მნიშვნელობის ნივთების სასყიდლოდ ჩამორთმევას მისი მოუვლელობის დროს, რომელსაც მესაკუთრე შეგნებით უშვებდა.

ამგვარ ნორმებს მომავალ სამოქალაქო სამართლის კოდექსში, ჩვენის აზრით, აღმზრდელობითი და გამაფრთხილებელი მნიშვნელობაც ექნებოდა.

² იქვე.

აუსილვაელი მოგერიებისა და მოგერიების საზღვრის გადასილვის საკითხის შესახებ

ბ. პაპიშაძე,

ქ. თბილისის პროკურორი,
იუსტიციის უფროსი მრჩეველი

სოციალისტური კანონიერების შემდგომი განმტკიცებისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს საკითხს აუცილებელი მოგერიებისა და მოგერიების საზღვრის გადაცილების შესახებ. მიუხედავად იმისა, რომ ამ საკითხებზე არსებობს დიდძალი ლიტერატურა და აგრეთვე სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოს პლენუმის სპეციალური დადგენილება, პროკურატურისა და სასამართლო ორგანოების ზოგიერთი მუშაკი ხშირად სათანადოდ ვერ ერკვევა კონკრეტულ საქმეში და არასწორ, კანონთან შეუსაბამო გადაწყვეტილებას ღებულობს. ყოველივე ამას კი დისონანსი შეაქვს სოციალისტური კანონიერების განუხრელად და მტკიცედ გატარების საქმეში.

სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კანონმდებლობის საფუძვლების მე-13 მუხლის შესაბამისად „დანაშაულად არ ჩაითვლება მოქმედება, რომელიც თუმცა შეიცავს სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედობის ნიშნებს, მაგრამ ჩადენილია აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობაში; ესე იგი საბჭოთა სახელმწიფოს ინტერესების, საზოგადოებრივი ინტერესების, მომგერიებლის ან სხვა პირის პიროვნებისა თუ უფლებების დაცვისას საზოგადო-

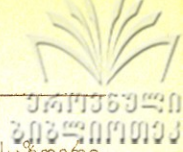
ებრივად საშიში ხელყოფისაგან ხელმყოფისათვის ზიანის მიყენების გზით, თუ ამასთან გადაცილებული არ იყო აუცილებელი მოგერიების ფარგლები.

აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებად უნდა ჩაითვალოს დაცვის აშკარა შეუსაბამობა ხელყოფის ხასიათისა და საშიშროებისაგან“.

ისეთ საქმეთა გამოძიების დროს, რომლებიც აუცილებელ მოგერიების საზღვრის გადაცილებას შეეხება, საჭიროა დაწვრილებითი ანალიზი გაუკეთდეს ყველა გარემოებებს, რათა თავიდან იქნეს აცილებული მოსალოდნელი სერიოზული შეცდომები.

როდესაც წყდება საკითხი იმის შესახებ, არის თუ არა სახეზე აუცილებელი მოგერიების საზღვრის გადაცილება, პროკურატურისა და სასამართლოს ორგანოები მექანიკურად არ უნდა გამომდინარეობდნენ დაცვასა და ხელყოფას შორის ზუსტი თანაფარდობის პრინციპიდან, არამედ ანგარიში უნდა გაუწიონ როგორც თავდამცველისადმი მიმართული მოქმედების საშიშროების ხასიათს, აგრეთვე იმ ძალასა და შესაძლებლობას, რომელიც შეიძლება გამოყენებულიყო თავდამცველის მიერ თავდასხმიდან გამომდინარე საშიშროების თავიდან ასაცილებლად.

ხშირ შემთხვევაში თავდასხმისას

თავდამცველი განიცდის ისეთ სულიერ აღელვებას, შიშსა და დაბნეულობას, რომ მისთვის ძნელი ხდება ზუსტად განსაზღვროს ის საშიშროება, რომელიც მას თავდასხმის შედეგად მოელოს. ასევე ძნელი ხდება მისთვის გამონახოს თავდაცვის საშუალება მოსალოდნელი საშიშროების შესაბამისი. ამიტომ თუ ადგილი ექნება თავდაცვის შესაბამისობას ხელყოფის ხასიათსა და მოსალოდნელ საშიშროებასთან, დაყენებული არ უნდა იქნეს საკითხი თავდამცველის პასუხისმგებლობის შესახებ.

აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობა იწყება არა მარტო თავდასხმის მომენტში, არამედ იმ შემთხვევაშიც, როცა სახეზეა თავდასხმის რეალური საშიშროება და საქმის გარემოებათა მიხედვით თავდამცველისათვის ნათელი არ იყო თავდასხმის დამთავრების მომენტი. გარკვეული იყო თუ არა თავდამცველისათვის თავდასხმის დამთავრების მომენტი — ეს სუბიექტურ მხარეს მიეკუთვნება და უნდა გადაწყდეს ბრალის საკითხის საფუძველზე და არა მართლწინააღმდეგობისა და საზოგადოებრივი საშიშროების საფუძველზე. ამ საკითხის გარკვევისათვის საინტერესოა ერთერთი სასამართლოს გადაწყვეტილება ს-ის ბრალდების გამო, რომელსაც ჩვენ არ ვეთანხმებით.

გამოძიებით დადგენილი იყო, რომ 1957 წლის 9 ივნისს ს-ი წაეჩხუბა მის მეზობლად მცხოვრებ კ-ს. 11 ივნისს მთვრალმა კ-მა განიზრახა მოეკლა ს-ი. ნაჯახით შეიარაღებული შევიდა მასთან ოთახში, მაგრამ ს-მა გამოსტაცა ხელიდან ნაჯახი, რამოდენიმეჯერ დაარტყა იგი კ-ს და მოკლა.

სასამართლომ სცნო, რომ მართალია კ-ი თავს დაესხა ს-ს, რომელსაც რეალური საფრთხე მოელოდა, მაგრამ მას შემდეგ, რაც ს-მა გამოსტაცა კ-ს ნაჯახი, ამით თავდასხმის საშიშროება აცილებული იქნა. ამგვარად, სასამართლომ ჩასთვალა, რომ ს-ი გამოვი-

და აუცილებელი მოგერიების საზღვრიდან.

სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება ნაადრევი და უსწორო იყო, ვინაიდან არ იყო გარკვეული მოქმედება თუ არა ს—ი აუცილებელი მოგერიების ფარგლებში. აუცილებელი მოგერიების საზღვრის გადაცილებასთან მხოლოდ იმ შემთხვევაში გვექნებოდა საქმე, თუ დადგინდებოდა, რომ თავდამცველმა თავდასხმა მოახდინა მას შემდეგ, როცა მისთვის აშკარა იყო, რომ მას აღარ მოელოდა რაიმე საფრთხე. მოცემულ შემთხვევაში ეს საკითხი არ იყო გარკვეული. მარტო ის გარემოება, რომ ს—მა თავდასხმელს ხელიდან ნაჯახი გამოსტაცა და ამით თითქმის სავსებით აიცილინა თავდასხმის საშიშროება, სწორი არ არის. აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობა არსებობს არა მარტო თავდასხმის მომენტში, არამედ მაშინაც, როცა თავდამცველისათვის გარკვეული არ არის თავდასხმის დამთავრება.

სასამართლოს განსაკუთრებული ყურადღებით უნდა განეხილა, ქონდა თუ არა შესაძლებლობა ს—ს მთელი სიზუსტით შეეფასებინა ის საშიშროება, რომელიც მას აღარ მოელოდა კ—ის განიარაღების შემდეგ. და თუ დადგინდებოდა, რომ ს—მა იცოდა, რომ თავდასხმა დამთავრებულია და მან უვნებლყო თავისი თავი, მაშინ ჩვენ სავსებით დავეთანხმებოდით განაჩენს. მაგრამ ეს საკითხი ზერელედ იყო გამოძიებული და ამიტომ, ჩვენის აზრით, არ არსებობდა კანონიერი საფუძველი ს—ის დამნაშავედ ცნობისათვის.

მოქმედი სისხლის სამართლის კანონმდებლობით აუცილებელი მოგერიების აქტი შეიძლება განხორციელდეს არა მარტო საკუთარი თავისადმი მიმართული საშიშროების თავიდან ასაცდენად, არამედ სახელმწიფო ან საზოგადო ინტერესების დასაცავადაც. თუ რომელიმე მოქალაქის სიცოცხლე აშკარა საფრ-

თხეზია, მესამე პირი უფლებამოსილია იმოქმედოს თავდამსხმელის წინააღმდეგ, ისე კი, რომ არ გადააჭარბოს აუცილებელი მოგერიების საზღვარს. აქ მხედველობაში მისაღებია კონკრეტული გარემოებანი, რომელნიც გამორიცხავენ დამცველი პირის მოქმედებაში საზოგადოებრივი საშიშროების ელემენტებს.

ხულიგნები ბ-ი და მ-ი 1957 წლის 5 აპრილს შეხვდნენ ერთმანეთს ორჯონიკიძის სახელობის რაიონის საკოლმეურნეო ბაზრის მახლობლად და დათვრნენ. რის შემდეგ დაიწყეს ქუჩებში ხეტიალი. საღამოს 8 საათზე ისინი მაღაზიაში შევიდნენ; იქ მ-მა ახალგაზრდა ქალს ჯერ სიტყვიერი შეურაცყოფა მიჰყენა, ხოლო შემდეგ დაედევნა მას, ფეხი დაუდო და წააქცია.

ა-ძე გაექცა ხულიგან ლოთს, მაგრამ № 5 მარშრუტის ტრამვაიში ასვლისას მ-მა კვლავ დაუდო მას ფეხი და ბაქანზე დასცა. მ-მა არც ტრამვაიში შეწყვიტა ხულიგნობა, უშვერი სიტყვებით აგინა ა-ძეს და დაუწყო მას ცემა, რის გამოც ა-ძეს ცხვირიდან და პირის ღრუდან სისხლის დენა დაეწყო. ტრამვაიში მსხდომ სხვა მოქალაქეთა შორის ამ აღმამფოთებელი ხულიგნობის მოწმე გახდა მილიციის ლეიტენანტი ხ-ლი, რომელიც მილიციის ფორმაში არ იყო; ამიტომ თავი გააცნო მ-ს და მოსთხოვა შეეწყვიტა ხულიგნობა. ამის პასუხად მ-მა სიტყვიერი და ფიზიკური შეურაცხყოფა მიჰყენა მილიციის ლეიტენანტს, შემდეგ ჩამოვიდა ტრამვიდან და ცდილობდა მიმალულიყო. მილიციის ლეიტენანტმა ამოიღო რევოლვერი და ხულიგნებს წინადადება მისცა გაყოლოდნენ მილიციის განყოფილებაში. ამ უკანასკნელმა რამდენჯერმე გააფრთხილა ისინი სიტყვიერად, ხოლო შემდეგ გამაფრთხილებელი გაროლაც მოახდინა რევოლვერიდან, მაგრამ მ-ი და ბ-ი მაინც მიიწვედნენ მისკენ და იარაღს

წართმევით ემუქრებოდნენ. მილიციის მუშაკს რევოლვერის წართმევის აშკარა საფრთხე შეექმნა, რის გამოც რევოლვერიდან გასროლით მძიმედ დაჭრა ბ-ი, ხოლო მ-ი კი მსუბუქად. როგორც გამოძიებით დადგინდა, არც მ-ს და არც მის ამხანაგ ბ-ს არ ქონიათ არც ცეცხლმსროლელი და არც ცივი იარაღი. ასეთ შემთხვევაში ხომ არ უნდა აერჩია მილიციის მუშაკს თანაფარდი თავდაცვის საშუალება? შეეძლო თუ არა მას ზუსტად აეწონა საშიშროების ის ხასიათი, რომელიც უიარაღო თავდამსხმელთაგან მოელოდა? აი ის კითხვები, რომლებიც პროკურატურისა და სასამართლო ორგანოებს უნდა გადაეწყვიტათ.

ჩვენის აზრით სავსებით სწორად მოიქცა ქ. თბილისის პროკურატურა, როცა ჩასთვალა, რომ მილიციის მუშაკის მოქმედებაში არ არის სისხლის სამართლის დანაშაულის ნიშნები და რომ ერთობლივად მთელ გარემოებათა მხედველობაში მიღებით მოქმედება არ გაცილებია აუცილებელი მოგერიების საზღვარს.

სწორად მოიქცა აგრეთვე ორჯონიკიძის რაიონის სახალხო სასამართლო, როცა პროკურატურის მიერ წინასწარ პატიმრობაში აყვანილ მ-ს შეუფარდა თავისუფლების აღკვეთა 3 წლის ვადით, ხოლო მის ამხანაგს კი, რომელიც უფრო პასიურად მოქმედებდა და მძიმედ იყო დაჭრილი, შეურჩია სასჯელის ისეთი ღონისძიება, რაც პატიმრობასთან არ იყო დაკავშირებული.

ჩვენის აზრით, შეცდომაა დაშვებული კ-ის ბრალდების საქმეზე, როცა მისი დანაშაული სსკ 151-ე მუხლით იქნა დაკვალიფიციკრებული.

გამოძიებით დადგენილი იყო, რომ 1958 წლის 22 ივლისს კ-მა და მისმა ამხანაგებმა ღვინო იყიდეს და ავჭალის გზატკეცილისა და გვზაურის ქუჩის კუთხეში მდებარე მინდორზე დაიწყეს სმა. კ-ი და მისი ამხანაგები დაინახა

ქეფის ადგილიდან 20-30 მეტრის დაშორებით მცხოვრებმა გ-ემ, რომელმაც წინადადება მისცა კ-სა და სხვებს ღვინო მისი სახლიდან მოშორებით დაეღლიათ. კ-მ და მისმა ამხანაგებმა ყურადღება არ მიაქციეს გ-ეს წინადადებას და კვლავ განაგრძეს ღვინის სმა. გაბრაზებულმა და განაწყენებულმა გ-ემ, რომელსაც ამ მომენტში ხელში ეჭირა სანადირო თოფი, ორჯერ გაისროლა ჰაერში და როცა მესამე გასროლისათვის ვახანას დებდა თოფში, მას დაედევნა კ-ი და თავის ეზოში მიბრუნებულ გ-ეს დანის სამჯერ დარტყმით სხეულის მიმღე კატეგორიის დაზიანება მიაყენა.

საქმიდან ირკვევა, რომ კ-ს თოფი არ წაუერთმეგია და არ განუიარაღებია, რაკი გ-ე შებრუნდა თავის ეზოში, მოსალოდნელი იყო თუ არა კ-ისათვის რაიმე რეალური საშიშროება? საქმისათვის საჭირო ეს ძირითადი საკითხი ჯეროვნად არაა შესწავლილი.

თუ თავდამცველისათვის ნათელი იყო, რომ გ-ემ ხელი აიღო დანაშაულებრივ განზრახვაზე და გაიქცა, ასეთ შემთხვევაში კ-ის დანაშაულის სსკ 151 მუხლის 1 ნაწილით დაკვალიფიცირება სწორი იქნებოდა. მაგრამ თუ დადგინდებოდა, რომ კ-სათვის არ იყო გარკვეული თავდასხმის რეალური საშიშროების დამთავრება, ამ შემთხვევაში კ-ის მოქმედებაში დანაშაული არ არსებობს, ვინაიდან იგი არ გაცდენია აუცი-

ლებელი მოგერიების საზღვარს. აქ მთელი სიზუსტით უნდა ყოფილიყო გამორკვეული, ხომ არ დარწმუნდა კ-ი იმაში, რომ ორი გამაფრთხილებელი გასროლის შემდეგ გ-ეს სურდა მესამედ გაესროლა, ხომ არ იყო ეს დარწმუნება მოჩვენებითი. თუ დადგინდებოდა, რომ კ-ის დარწმუნება საშიშროებაში მოჩვენებითი იყო და მას სინამდვილეში აღარავითარი საშიშროება არ მოელოდა, ამ შემთხვევაში კ-ის დანაშაული სსკ 156 მუხლის II ნაწილით უნდა დაკვალიფიცირებულიყო, როგორც ისეთი დანაშაულისა, რომელმაც სხეულის დაზიანება გაუფრთხილებლობით მოახდინა.

ამგვარად, როგორც ვხედავთ, ყურადღებით უნდა გადაწყდეს საკითხი იმსახურებს თუ არა ამა თუ იმ პირის მოქმედება სასჯელის ღონისძიების შეფარდებას იმ დროს, როცა საკითხი აუცილებელ მოგერიებას თუ ამ მოგერიების საზღვრის გადაცილებას შეეხება.

საგამომძიებლო და სასამართლო ორგანოების მუშაკები ვალდებული არიან დიდი სერიოზულობით და განსაკუთრებული ყურადღებით განიხილონ ამ კატეგორიის საქმეები, რათა თავიდან იქნეს აცილებული ისეთი შეცდომები, რომლებიც ერთის მხრივ იწვევს მოქალაქეთა უსაფუძვლო დასჯას, ხოლო ზოგჯერ კი მათ უსაფუძვლოდ გათავისუფლებას სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან.

პროკურორის მონაწილეობა სამოქალაქო სამართლის პროცესში

სასამართლო პროცესში პროკურორის აქტიურ როლზე პირდაპირ არის მითითებული საბჭოთა კონსტიტუციის 113-ე მუხლში, სადაც აღნიშნულია, რომ ყველა სამინისტროსა და მათი ქვემდებარე დაწესებულებების, ისე როგორც ცალკეული თანამდებობის პირებისა და აგრეთვე სსრ კავშირის მოქალაქეების მიერ კანონთა ზუსტად შესრულების უმაღლესი ზედამხედველობა ეკისრება სსრ კავშირის გენერალურ პროკურორს.

ბურჟუაზიულ სახელმწიფოებში პროკურატურის საქმიანობა უმთავრესად გამოიხატება მისი მონაწილეობით სისხლის სამართლის პროცესში. თუმცა საპროცესო კანონმდებლობა პროკურორებს განსაზღვრულ ვალდებულებას აკისრებს სამოქალაქო სამართლის პროცესის დარგშიც, მაგრამ პროკურორის მონაწილეობა სამოქალაქო საქმეებზე უმნიშვნელოა და მეტწილად მხოლოდ საკასაციო სასამართლოებში ხორციელდება.

ბურჟუაზიული საზოგადოების სამოქალაქო უფლებრივი ურთიერთობანი, დამყარებული კერძო საკუთრების ხელშეუხებლობის საფუძველზე ითვლება იმ უაღრესად „კერძო სფეროთ“, რომლის მიმართაც ბურჟუაზიულმა სახელმწიფომ „მკაცრი ნეიტრალიტეტი“ უნდა დაიცვას. რა თქმა უნდა, ასეთი „ჩაურევლობა“ პირდაპირ მიმართულია ექსპლოატატორული კლასების ინტერესების დასაცავად, რომელთაც სახელმწი-

ფო ჩაურევლობის ფაქტი შეუზღუდველ შესაძლებლობას აძლევს გამოიყენონ ყველა უპირატესობა, დაკავშირებული კერძო-კაპიტალისტური საკუთრების უფლებასთან.

საბჭოთა სახელმწიფოში 1928-1929 წლებში პროკურატურამ მინიმუმამდე დაიყვანა თავისი მონაწილეობა სამოქალაქო სამართლის პროცესში; ამ არასწორ პრაქტიკაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებდა გავლენა მავნებლური „თეორიებისა“ სოციალისტური მშენებლობის წარმატებასთან დაკავშირებით საბჭოთა სამოქალაქო სამართლის უცილობელი კვდომის შესახებ. პროკურატურის სისტემაში ლიკვიდირებული იქნა სპეციალური სამოქალაქო განყოფილებები.

ამის შედეგად სამოქალაქო საქმეები პროკურატურის თვალთახედვის ხარეშე დარჩა; იგი მხოლოდ შემთხვევიდან შემთხვევამდე იჩენდა ინტერესს ცალკეულ სამოქალაქო საქმეების მიმართ და პროტესტი შექონდა მათ შესახებ.

სამოქალაქო საქმეებისადმი ყურადღების გაძლიერება დაკავშირებულია 1933 წელს სსრ კავშირის პროკურატურის ორგანიზაციასთან.

1934 წელს სასამართლოსა და პროკურატურის მუშაკთა სრულიად საკავშირო პირველ თათბირზე მიღებული იქნა რეზოლუცია, სადაც აღნიშნული იყო, რომ „სასამართლო წარმოადგენს ძირითად საწარმოო უბანს პროკურატურის მუშაობისათვის“.

განსაკუთრებით ფართო ხასიათი მიი-

ლო პროკურორის მონაწილეობამ სამოქალაქო საქმეთა სასამართლო განხილვაში სსრ კავშირის გენერალური პროკურორის 1955 წლის 10 დეკემბრის №133 ბრძანების გამოცემის შემდეგ, რომლის თანახმად პროკურორი ვალდებულია მონაწილეობა მიიღოს ისეთი საქმეების განხილვაში, როგორცაა სახელმწიფო და კოოპერატიული ორგანიზაციებისადმი მიყენებული ზარალის ანაზღაურება, აღწერილობის სიდიდან ნივთების ამორიცხვა, მოქალაქეთა ბინიდან გამოსახლება, საშუაოზე აღდგენა და სხვა მნიშვნელოვანი სახის დავები.

ამ ბრძანების შესაბამისად ერთიორად გაიზარდა პროკურორის მონაწილეობა სამოქალაქო სამართლის საქმეებზე. მაგრამ პროკურორის როლი მართლოდენ სამოქალაქო საქმეებში მონაწილეობით არ ამოიწურება. პროკურორი ანხორციელებს ზედამხედველობას აგრეთვე სასამართლოს აღმასრულებელთა ინსტიტუტისა და ნოტარიატისადმი, რომელთა მუშაობა ორგანიზულადაა დაკავშირებული სასამართლოს მუშაობასთან.

საქართველოს სსრ სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსის მეორე მუხლის თანახმად „პროკურორს უფლება აქვს დაიწყოს საქმე და აგრეთვე ჩაერიოს საქმეში პროცესის რა სტადიაში არ უნდა იყოს იგი, უკეთეს მისი აზრით ამას მოითხოვს სახელმწიფო ან მშრომელთა ინტერესების დაცვა“.

პროკურორი, როგორც სამოქალაქო სამართლის პროცესის მონაწილე, სულერთია იგი სახელმწიფოს, კოლექტივის თუ ცალკეული მოქალაქის ინტერესთა დასაცავად მოქმედებს, ყოველთვის სახელმწიფოს სახელით გამოდის, ამამია მისი მონაწილეობის აზრი, ეს განსაზღვრავს პროკურორის განსაკუთრებულ მდგომარეობას პროცესის სხვა მონაწილეებთან შედარებით. ასეთივე მდგომარეობა აქვს პროკურორს იმ შემთხვევაშიც, როდესაც იგი დამოუკიდებლად აღძრავს სამოქალაქო საქმეს; პროკურორი არ შეიძლება განვიხილოთ როგორც მხარე, მოსარჩელე თუ მოპასუხე მატერიალურ-უფლებრივი გაგებით, ვინაიდან იგი მატერიალურად არ არის დაინტერესებული, მატერიალური შედეგები უშუალოდ მას არ ეხება.

მაგრამ პროკურორი აღძრავს რა სარჩელს სახელმწიფოს ან მშრომელთა ინტერესების დასაცავად, გამოიყენებს მხარის ყველა საპროცესო შესაძლებლობას და უფლებას: იგი წინასწარ აგროვებს და ამზადებს სათანადო მასალას, თვით აფორმებს და წარადგენს სარჩელს, მონაწილეობს პროცესში მხარეებთან ერთად თანაბარი საფუძვლით, იყენებს ყველა საპროცესო შესაძლებლობას თავისი სარჩელის დასაფუძვლილად, აპროტესტებს სასამართლოს უკანონო გადაწყვეტილებას იმავე ვადაში, როგორც მხარეები.

პროკურორი სახელმწიფოს ოფიციალური წარმომადგენელია პროცესში, იგი არასდროს არ არის წარმომადგენელი მოდავის ინტერესებისა პირდაპირი მნიშვნელობით. პროკურორი თავისუფალია თავის დასკვნებში და მას მხარისაგან დამოუკიდებელი პოზიცია უჭირავს, ხელმძღვანელობს მართლოდენ კანონით და საერთო სახელმწიფოებრივი თვალსაზრისით სადაო საკითხზე. ამიტომ, მაგალითად, პროკურორს უფლება აქვს დაბეჯითებით მოითხოვოს მოწმის დაკითხვა, ოუნდაც მხარემ ამის შესახებ უარი განაცხადოს; პროკურორისათვის არ არის სავალდებულო მხარეთა მორიგებით საქმის გათავება ან მხარის მიერ სარჩელზე ხელის აღება, თუ ერთერთი მოდავე მხარე სახელმწიფო ან კოოპერატიული ორგანიზაციაა.

საქართველოს სსრ სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსის 277-ე მუხლი ითვალისწინებს პროკურორის

მონაწილეობის შესაძლებლობას საკასაციო ინსტანციაში. ამ მუხლის თანახმად „საკასაციო წესით საქმის განხილვისას პროკურორს შეუძლია მისცეს თავისი დასკვნა, როგორც წერილობითი ფორმით, ისე სიტყვიერად სამსჯავრო სხდომაზე“.

ეს მუხლი პროკურორს შესაძლებლობას აძლევს აირჩიოს საკასაციო ინსტანციაში მონაწილეობის ესა თუ ის ფორმა; მაგრამ უმჯობესია პროკურორმა პროცესში მონაწილეობისას თავისი დასკვნები სიტყვიერად ჩამოაყალიბოს. პროკურორის დასკვნა ამ შემთხვევაში დამყარებული იქნება არა მარტო საქმის წერილობით მასალებზე, არამედ მხარეებს შორის ახრთა იმ ცოცხალ გაცვლა-გამოცვლაზეც, რაც მოხდება მეორე ინსტანციაში საკასაციო საჩივრის განხილვის დროს.

არანაკლებ მნიშვნელოვანია პროკურატურის მუშაობა კანონიერ ძალაში შესული სასამართლო გადაწყვეტილებების ზედამხედველობის წესით გადისინჯვის დარღვივც. კანონიერ ძალაში შესულ გადაწყვეტილებათა და დადგენილებათა ზედწესით ვაპროტესტება ხელს უწყობს სახალხო სასამართლოებისა და უმაღლესი სასამართლოს მიერ დამუშავებულ შეტდომათა გამოსწორებას.

გამართლებულად უნდა ჩაითვალოს პროკურატურის ორგანოების პრაქტიკა, როდესაც პროკურატურა პროტესტის შეტანის საკითხის საბოლოო გადაწყვეტამდე ზომებს ღებულობს მომჩივანის მიერ მოყვანილ მოსაზრებათა შესამოწმებლად ადგილზე გამგზავრებით, დამატებითი ცნობების გამოთხოვით, მეორე მხარის დაბარებით და სხვა. საქმის გარემოებათა ასეთი დამატებითი შემოწმება, რომელიც აუცილებელია საქმის გამოთხოვისა და პროტესტის შეტანის საკითხის გადასაჭრელად არ ნიშნავს სასამართლოს ფუნქციების მითვისებას, ვინაიდან თუ შეტანილი პროტესტის

შედეგად საქმე სასამართლოში დაბრუნდება ხელმეორედ განხილვისათვის, ეს უკანასკნელი, დამოუკიდებლად პროკურატურის მიერ შეკრებილი მასალებისა ვალდებულია თვით გამოიკვლიოს საქმის სათანადო გარემოებანი და მხოლოდ მათი სასამართლოს წესით შემოწმების საფუძველზე გამოიტანოს ახალი გადაწყვეტილება.

თბილისის კალინინის სახელობის რაიონის სახალხო სასამართლომ 1957 წლის 27 ნოემბრის გადაწყვეტილებით დააკმაყოფილა რიფსიმე არაქელოვას სარჩელი ივანე მეშვილდიშვილის მიმართ ბინიდან გამოსახლების შესახებ იმ საფუძველით, რომ მხარეებს, რომლებიც წინად ცოლქმარი იყვნენ აქვთ სისტემატური უსიამოვნება და მათი ერთად ცხოვრება არ შეიძლება, ხოლო ბინის გაყოფა ტექნიკურად შეუძლებელია.

ადგილზე ჩატარებული დათვალიერებით გამოირკვა, რომ სადაო ბინას, რომელიც ორი ოთახისაგან შესდგება, აქვს ორი შესასვლელი, პირველ ოთახში შესვლა შეიძლება ეზოდან, მეორე ოთახში კი სადარბაზო შესასვლელიდან, რაც იძლევა მხარეთა სრული იზოლირების საშუალებას. სასამართლოს ეს გადაწყვეტილება სწორედ ამ მოსაზრებით იქნა გაუქმებული უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმის მიერ საქართველოს სსრ პროკურატურის პროტესტის საფუძველზე.

ასეთივე შედეგი მოგვცა პროკურორის მიერ საქმის შესასწავლად ადგილზე გამგზავრებამ ცომაიასა და ცაგარეიშვილის საქმეზე სადარბაზო შესასვლელით სარგებლობის შესახებ.

სასამართლო გადაწყვეტილების ავტორიტეტი განუყრელადაა დაკავშირებული მის დროულად და სწორად აღსრულების საკითხთან. სასამართლოს გადაწყვეტილებათა აღსრულების ორგანოების მოქმედებათა მეთვალყურეობას

ანხორციელებს სახალხო სასამართლო. სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსში არაფერია ნათქვამი ამ დარგში პროკურატურის მონაწილეობის შესახებ, მაგრამ ეს იმას არ ნიშნავს, რომ პროკურატურა საერთოდ არ ანხორციელებს არავითარ ზედამხედველობას.

პრაქტიკაში ხშირია, რომ პროკურორის წარმომებაში ზედამხედველობის წესით იმყოფება საქმეები აღმასრულებლის უსწორო მოქმედების შესახებ ან აღმასრულებლის მიერ ჩატარებული საჯარო ვაჭრობის უსწორობის შესახებ.

თბილისის 26 კომისრის სახელობის რაიონის სახალხო სასამართლომ დააკმაყოფილა კინწურაშვილის სარჩელი სარქისოვას მიმართ და მოპასუხეს დააკისრა მოსარჩელეს სასარგებლოდ 13971 მანეთის გადახდა.

გადაწყვეტილების სისრულეში მოყვანა დაევალა 26 კომისრის სახელობის რაიონის სახალხო სასამართლოს აღმასრულებელს, რომელმაც სარქისოვას აუწერა სახლის ნახევარი. აღწერა მოხდენილი იყო მოპასუხის დაუსწრებლად. სარქისოვა აღმასრულებელს არ გაუფრთხილებია სასარჩელო თანხის გადახდაზე და საამისო საბუთი საქმეში არ არსებობს.

ამის შემდეგ აღმასრულებელმა მოახდინა საჯარო ვაჭრობა საცხოვრებელი სახლის ნახევარზე და საჯარო ვაჭრობის აქტის საფუძველზე სახლის ნახევარი ნაწილი 13971 მანეთის ანგარიშში გადაეცა მოქალაქე კინწურაშვილს პირად საკუთრებაში. ამჯერადაც, ბინის მესაკუთრე სარქისოვა საჯარო ვაჭრობას არ

დასწრებია, ვინაიდან მისთვის ეს ცნობილი არ იყო.

ამრიგად, სასამართლოს აღმასრულებლის კანონსაწინააღმდეგო მოქმედების საფუძველზე სარქისოვას უფლება შეზღუდული იქნა.

საჯარო ვაჭრობის ეს უკანონო აქტი გაუქმებულია საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს მიერ საქართველოს სსრ პროკურორის მოადგილის პროტესტის საფუძველზე.

სასამართლოს გადაწყვეტილების აღმასრულებელ ორგანოთა მხრივ არასწორ მოქმედებათა გამომყვანებისას პროკურორი მოვალეა გააპროტესტოს ეს მოქმედებანი სათანადო სახალხო სასამართლოს წინაშე, ხოლო აღმასრულებლის მხრივ ბოროტმოქმედების დადგენისას აღძრას დევნა სისხლის სამართლის წესით ან დასვას საკითხი მისთვის დისციპლინარული სასჯელის დადების შესახებ.

პროკურატურის ორგანოები ვალდებული არიან ზუსტად დაიცვან და გაატარონ პრაქტიკაში სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსისა და საპროკურორო ზედამხედველობის დებულებით გათვალისწინებული ნორმები სამოქალაქო საქმეთა სასამართლო განხილვის შესახებ და ამით ხელი შეუწყონ ჩვენს რესპუბლიკაში სოციალისტური კანონიერების განუხრელად გატარებას.

3. ასიეშვილი,

საქართველოს სსრ პროკურატურის სამოქალაქო განყოფილების უფროსი

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო წყობილებების ფორმის საკითხი „ხელმწიფოს კარის გარიგების“ მიხედვით

პროფ. ი. სურგულაძე

ქართველი ხალხის მდიდარ ისტორიულ წარსულში იურიდიულ შემოქმედებას საბატიო ადგილი უკავია. მაგრამ საქართველოს სახელმწიფოსა და სამართლის ისტორიის შესწავლის თვალსაზრისით ამ ისტორიის სხვადასხვა ეპოქების მიმართ წყაროების მხრივ სხვადასხვა მდგომარეობა გვაქვს. იურიდიული შინაარსის ქართული წყაროები ჩვენ X საუკუნიდან მოგვეპოვება. X საუკუნიდან დაწყებული XIX საუკუნემდე ქართული ფეოდალური სამართლის ისტორიის მრავალმა წყარომ მოაღწია ჩვენამდე. ამ წყაროებიდან ერთ-ერთი საბატიო ადგილი უკავია „ხელმწიფის კარის გარიგებას“. ამ ძეგლს განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ფეოდალური საქართველოს სახელმწიფო წყობილების შესწავლისათვის.

„ხელმწიფის კარის გარიგების“ აღმომჩენი და გამომცემელი აკად. ექ. თაყაიშვილი 1920 წელს წერდა: „ამ ოცდაათი წლის განმავლობაში აუარებელი ძეგლები და ისტორიული საბუთები აღმოჩნდა.... მაგრამ ჯერ არ აღმოჩენილა ძეგლი, რომელსაც საქართველოს სახელმწიფო წყობილების, სახელმწიფო ყოფაცხოვრების და შინაგანი ორგანიზაციის შესასწავლად ასეთი დიდი მნიშვნელობა ჰქონდეს, როგორც ხელმწიფის კარის გარიგებას აქვს... ჩვენ თამა-

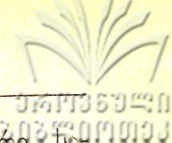
მად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ კარის გარიგების აღმოჩენა ზეიმიად ჩვენი ისტორიისათვის“.¹

აქვე უნდა დაუმატოთ, რომ 1920 წლის შემდეგ კიდევ უფრო მეტი ისტორიული ძეგლები აღმოჩნდა და ბევრი მათგანი გამოიცა კიდევ, მაგრამ აკად. ექ. თაყაიშვილის სიტყვები ახლაც ძალაშია, რადგანაც ფეოდალური საქართველოს სახელმწიფოსა და სამართლის ისტორიის შესწავლის თვალსაზრისით „ხელმწიფის კარის გარიგებას“ არც ერთი ძეგლი არ შეედრება. აკად. ივ. ჯავახიშვილი ამ ძეგლის შესახებ წერდა: „ამ ძეგლის შინაარსი იმდენად მრავალფეროვანია, რომ მას საქართველოს როგორც სახელმწიფო წესწყობილების, ისევე კულტურული, ეკონომიური და ნივთიერი კულტურის შესასწავლად უაღრესი მნიშვნელობა აქვს“.² ძეგლი ასახავს გაერთიანებული ფეოდალური საქართველოს სახელმწიფო წყობილებას; ის დაწერილი უნდა იყოს XIV საუკუნეში.

ძეგლი წარმოადგენს უცნობი ავტორის ნაწარმოებს, ე. ი. ის კერძო ხასიათისაა. „ხელმწიფის კარის გარიგების“

1) „ხელმწიფის კარის გარიგება“, ექ. თაყაიშვილის რედაქციით, 1920 წ., გვ. 34-38.

2) ივ. ჯავახიშვილი, ქართული სამართლის ისტორია, წ. 1, გვ. 67-68.

ავტორი ამ ნაწარმოებში ეკამათება ასეთივე ნაწარმოების სხვა ავტორებს, იმ-ოწმებს ძველ ქართულ წყაროებს და სხვა. ავტორი, როგორც სჩანს, სასახლესთან ახლო მდგომი პირია.

ის გარემოება, რომ „ხელმწიფის კარის გარიგება“ ერთერთი ნაწარმოებია ქართული სახელმწიფო წყობილების შესახებ, ფრიად მნიშვნელოვანია იმ მხრივ, რომ მიუთითებს ქართული ფეოდალური იურიდიული აზროვნების განვითარების მაღალ დონეზე, რომ საზოგადოებაში მოთხოვნილება ყოფილა ასეთ ნაწარმოებთა შექმნისა, რომ სახელმწიფოებრივი წყობილების სხვადასხვა საკითხებზე ამ ძეგლის მიხედვით მეცნიერული პაექრობა იმართებოდა და ამის შესახებ სათანადო ლიტერატურა იქმნებოდა.

აკად. ექ. თაყაიშვილი ამ ძეგლის შესახებ წერს: „...ასე მთლიანად დალაგებული და ასე დაწვრილებით გაშუქებული სახელმწიფო წესწყობილების სურათი, როგორსაც ხელმწიფის კარის გარიგება გვაძლევს, არც ერთს ძეგლში და საბუთში არ მოგვეპოვება... ასეთი ძეგლი იშვიათია თვით უადრეს კულტუროსან დიდ ხალხების და სახელმწიფოს ისტორიაშიც.“¹

ამ წერილში ჩვენ განვიხილავთ ამ ძეგლის მიხედვით ქართული ფეოდალური სახელმწიფო წყობილების ფორმის საკითხს საკითხის დასმის წესით.

აღსანიშნავია, რომ ხსენებული ძეგლი დანაშრევებისაგან შედგება. მასში ჩვენ ვხვდებით უძველესი პერიოდის გვიროვნული წყობილების გადმონაშთებთან ერთად მონათმფლობელური წყობილების გადმონაშთებსაც. ძეგლში ეს დანაშრევები მისი ავტორის, როგორც ფეოდალური საზოგადოების გაბატონებული კლასის წარმომადგენლის მსოფლმხედველობის პრიზმაშია გატარებული.

ავტორი მათ იყენებს ფეოდალური სახელმწიფოსა და სამართლის ინსტიტუტების განსამტკიცებლად.

„ხელმწიფის კარის გარიგების“ ავტორი ფეოდალური საქართველოს სახელმწიფო წყობილების სასურველ ფორმას ისე აგვიწერს, რომ ეს აღწერილობა აბსოლუტიზმს შეესაბამება.

ძეგლის პირველი მუხლი ეხება ახალ წელს მეფის მოკაზმვას: მეფის ჩაცმას ხელმძღვანელობს მსახურთუხუცესი, რომელიც რუსუდანმა ვეზირად გახადა. კარის მოხელეების გარდა მეფის ჩაცმაში მონაწილეობას ღებულობს მონადირეთუხუცესი. პირველად მეფეს „ეთაყვანებიან“, შემდეგ მიართმევენ ახალი წლისათვის განკუთვნილ ტანსაცმელს. ძეგლში აღნიშნულია, თუ როგორი ფერის უნდა იყოს მეფის გარესამოსელი. როგორი მკლავები უნდა ჰქონდეს ამ სამოსელს, როგორი უნდა იყოს საყელო. შემდეგ მოთხრობილია, რომ თუ ვინ, ან როგორ ქუდს დახურავს მეფეს. უკვე მორთულ მეფეს დასვამენ „მაღლა სკამითა, ტაბლას წინ დაუდგამენ და ველურის ტახის თავს მოხარშულს წინ დაუდგამენ“. მსახურთუხუცესისა და მონადირეთუხუცესის გარდა მოხსენებულია მეკრავთუხუცესი და ტყისმცველი, რომლებიც სუფრასთან დასხდებიან, ხოლო მეხელადეთუხუცესნი, მონადირენი და სხვა დაბალი მსახურნი ფეხზე დგანან. ახალ წელთან დაკავშირებული ეს რიტუალი, მეფის მოკაზმვა და სუფრის გაშლა, ველური ტახის თავი და სხვა პირველყოფილი თემური წყობილების გადმონაშთს წარმოადგენს. ცნობილია, რომ გაბატონებული კლასი ცდილობს გამოიყენოს სიძველის შარავანდედით მოსილი მამაპაპათა ჩვეულება თავისი კლასობრივი ინტერესებისათვის. ამ შემთხვევაში ძველი დროის ამ გადმონაშთის ასეთი სახით შემონახვის მიზანი მეფის პიროვნების განდიდების საქმეს ემსახურება.

„ხელმწიფის კარის გარიგების“ მესა-

1). „ხელმწიფის კარის გარიგება“, ექ. თაყაიშვილის რედაქციით, 1920 წ. გვ. 34.

მე მუხლში საუბარია ნათლისღების დღესასწაულის შესახებ. ამ დღესასწაულის დროს „წესი არის, რომ მეფე სადაც იყოს, რაც სული კაცი არის ქრისტიანი ყოველივე წავა, დიდი დროშა ააბან“, ჯვარის მტვირთველი სათანადოდ შემოსილი თან ახლავს მეფეს, რომელიც მიუძღვება ხალხს წყლის კურთხევის ადგილზე. შემდეგ მეფის მეთაურობით პროცესია მიემართება ეკლესიაში; დროშას დააყენებენ ეკლესიის კარებთან ვიდრე მეფე ეკლესიაშია; მეფე გამოვა ეკლესიიდან, დროშაც წინ მიუძღვის. ბოლოს იგი გამართავს დარბაზობას, როგორც „ეპრიანოს. დიდის წესითა, და თუ უმცროსითა, ვითარცა წესი იყოს“. მეფე მოყვანილი მუხლის მიხედვით საეკლესიო მსახურების ცენტრშია. ის არის ყველაფრის თავი და ბოლო.

მეფის პიროვნებისათვის ღმერთის ატრიბუტების მინიჭება აღმოსავლეთის მონათმფლობელური სახელმწიფოებიდან მომდინარეობს; ეს ჩვეულება ბიზანტიის მიერ შემოვიდა მისთვის ქრისტიანული შინაარსის მიცემით და შემდეგში გავრცელდა ქრისტიანულ ფეოდალურ სახელმწიფოებშიც. ეს წესიც მეფის განდიდებას ისახავს მიზნად.

ნათლისღების გარდა, ასეთივე როლი აქვს მეფეს აღდგომის დღესასწაულის დროსაც (მუხ. 6.).

მეფის პიროვნების განდიდებას საქმეს ემსახურება აგრეთვე მეფის ცხოვრების ყოველგვარი დეტალის განსაკუთრებული ყურადღების საგნად გახდომა. ვაზირობის წინ მეფის მოკაზმვა ასეა ძეგლში აღწერილი: „აწე ვიწყით შეკმაზვა მეფისა და ვთქვათ ვეზირობისა რაი მეფე შეეკმაზოდეს, ტაშტი მსახურთუხუცესმან დაიჭიროს, პირის მანდილი მესაწოლეთ-უხუცესმა; წყალი მოლარეთ-უხუცესმა დაუსხას, ტანისამოსი მსახურთუხუცესმან ჩააცვას, ღილი მესაწოლეთუხუცესმან შეუკრას.

მუხლთ დაყრით ქუდი მოლარეთ-უხუცესმან მიიღოს“ (მუხ. 35).

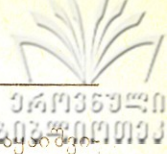
ძეგლში დაწვრილებით არის გათვალისწინებული ის რეჟიმი, რომელიც დაცული უნდა იქნეს მეფისათვის ღამის განმავლობაში; დამე მეფის განსვენებისათვის შესაფერის სამზადის უნდა შეუდგნენ საღამოსვე. ძეგლში ისიც კია გათვალისწინებული „თუ მეფესა ღამით მოეწყუროს“, როგორი ჭურჭლით მიართვან სასმელი, ან ვინ მიაწოდოს ის (მუხ. 16); თუ სასმელი გასაცივებელია, როგორია ის ჭურჭელი, რომელშიაც ყინულს ჩასდებენ, როგორი კოვზით აიღებენ ყინულს და სხვა (მუხ. 20).

ღამით მეფის საწოლთან და მის გარეთ არიან: კარის დარაჯი, მეკარე, მესაწოლენი და სხვა (მუხ. 16). დღით მეფეს ფარეშთუხუცესი შეეგებება ფარეშებით; მეფის ღამის ტანსაცმელს და ქოშს ამისთვის განკუთვნილ ადგილს ინახავენ (მუხ. 16). ღამით მეფის მოსვენებით სამსახურს მესაწოლეთუხუცესი განაგებს, რომელიც ვაზირობის დროს „სალაროს კარის გამოსავალსა დვას“ (მუხ. 33).

როცა მეფე „უკაზმავია“ და თავის საწოლში განისვენებს, მასთან შესვლა შეუძლიათ მხოლოდ მსახურთუხუცესსა და ამირეჯიბს (მუხ. 12).

დარბაზობის დროს მოხელეების პატივი იმის მიხედვით განისაზღვრება, თუ როგორ შეხვდება მათ მეფე: მაღალ ხელისუფალთა შეხვედრისას მეფემ „ხელნი სრულად დასხნეს ნატაკსა ზედა და მომრგვალებით ეთაყვანოს, გინა დამრუდებით“, ზოგს „მეფე ნოხსა პირსა მოეგებვის და მოესალმოს“, ზოგის შეხვედრისას მეფემ „ნოხსა ზედა მესამედი წამოიაროს“ და ა. შ. (მუხ. 24).

ვაზირობის დროს „დაფინოს ორხოვა ფარეშთ-უხუცესმა მომცრო და ზედ სასთაული დადვას. დაჯდეს მეფე მასზედა“, ვეზირები დასხდებიან პატივის მიხედვით უფრო საპატიო მეფის ახ-

ლოს და ასე შემდეგ (მუხ. 36). დარბაზობა იწყება მეფის ბრძანებით. მოწვეულნი დასდებიან იმავე წესით: მეფის მარჯვნივ თუ მარცხნივ, მის ახლოს, უფრო შორს და სხვა. მეფეს საჭმელს მიართმევენ ჭურჭლით, რომელიც თვალმარგალიტით არის მოჭედილი, ბროლის კოვზი მოჭედილი ტარით, „ხალასის თვალი ზედ იყოს“ და სხვა (მუხ. 33). ძეგლი იმასაც აქცევს ყურადღებას, თუ როგორი სამსახური ესაჭიროება მეფეს, როცა ის „აბანოს იყოს“ (მუხ. 17).

„ხელმწიფის კარის გარიგება“ ეხება სახელმწიფო მმართველობის სხვადასხვა საკითხებს: დარბაზს, სავაზიროსა და მის ფუნქციებს, ხელისუფლების ადგილობრივ ორგანოებს, სასახლის ეტიკეტს და სხვა. მაგრამ საყურადღებოა აღინიშნოს, რომ ის რაც ეხება მეფის პირადი ცხოვრების სხვადასხვა დეტალს, ერთ თანრიგშია მოცემული დარბაზის, სავაზიროსა და სახელმწიფო მმართველობის სხვა ორგანოების დახასიათებასთან ერთად. ისეთი შთაბეჭდილებაც იქმნება, რომ „ხელმწიფის კარის გარიგების“ ავტორი სწორედ პირველს აღწევს მეტ მნიშვნელობას.

სამართლის საჯარო და კერძო საწყისების აღრევა საერთოდ დამახასიათებელია ფეოდალური სახელმწიფოსა და სამართლისათვის; მაგრამ საჯაროსაგან კერძოს განმასხვავებელი მიჯნის მოძებნა მაინც ხერხდება ფეოდალურ სამართალშიც კი. „ხელმწიფის კარის გარიგების“ მიხედვით მეფის პიროვნება კი, ყოველმხრივ და ყოველი მიმართულებით ყველაფერს ფარავს, ყველაფერზე მაღლა დგას, ის კულტად არის გამოცხადებული და ამდენად მის საქმიანობაში საჯარო და კერძო აღარ შეიძლება განსხვავებული იყოს. ამასთანვე „ხელმწიფის კარის გარიგებაში“ აღწერილი სასახლის ეტიკეტი სავსებით მიემსგავსება აბსოლუტიზმის ეპოქის სასახლის ცხოვრებას. ამ მხრივ სამართ-

ლიანად შენიშნავს აკად. ექ. თაყაიშვილი „კ. გარიგება გვიხატავს სურათს თვით ხელმწიფის კარისა ანუ დარბაზისა და იმ რთულ ეტიკეტისა და ცერემონიებისა, რომელიც არსებობდა ხელმწიფის კარზე, თვითუღს ხელმწიფის ფეხის გადადგმაზე, და რომელიც მოგვაგონებს ლიუდოვიკო მეოთხემეტის კარის ეტიკეტს“¹.

ყველაზე უფრო ტიპურად მეფის აბსოლუტური ხელისუფლება ფეოდალურმა საფრანგეთმა მოგვცა, თუმცა აბსოლუტიზმი ამა თუ იმ სახით ცნობილი იყო მთელ რიგ ფეოდალურ ქვეყნებში. კიდევ მეტი: როგორც წესი, აბსოლუტიზმი, როგორც სახელმწიფოს ფორმა, ისტორიულად კანონზომიერია და მას ძირითადად ყველა ხალხი გაივლის, თუ კი ფეოდალიზმი ნორმალური განვითარების შედეგად რღვევის პროცესს განიცდის და მასში ჩასახული კაპიტალიზმის საწყისი ფეოდალურ საზოგადოებასა და სახელმწიფოს დანგრევით ემუქრება.

ამასთანავე საჭიროა აღვნიშნოთ, რომ „ხელმწიფის კარის გარიგებაში“ აღწერილი აბსოლუტური მონარქი, ფეოდალური საქართველოს სინამდვილეს არ შეეფერება იმ მხრივ, რომ საქართველოში აბსოლუტიზმი არასოდეს არ ყოფილა. ეს იცის თვითონ „ხელმწიფის კარის გარიგების“ ავტორმა. ქუკანასკნელი, როგორც ჩანს, ძლიერ კარგად იცნობს ქართულ საისტორიო წყაროებს, ხშირად ასახელებს მათ; როგორც კარისკაცს და მსხვილ ფეოდალს მას შესწავლილი აქვს საქართველოს მაშინდელი ვითარება, ქართული სახელმწიფო წყობილება. ავტორს მოყავს მემატიანეს ცნობა იმის შესახებ, რომ თამარი, საქართველოს მეფე, სახელმწიფოს მართავდა „ერთნებითა

1. „ხელმწიფის კარის გარიგება“, ექ. თაყაიშვილის რედაქციით, 1920 წ., გვ. 35

შვიდსავე სამეფოსა დიდებულთაო“ (მუხ. 30). ამასთანვე „ხელმწიფის კარის გარიგების“ ცნობით საქართველოს გაერთიანებული ფეოდალური მონარქიის დროს მეფეს არ შეეძლო მამული ეწყალობებია ვისმესათვის ამირსპასალარის გარეშე. მამული სამხედრო ბეგარასთან იყო დაკავშირებული, ის იყო ფეოდალური საკუთრების ძირითადი სახე, ფეოდალური ექსპლოატაციის საფუძველი და მსხვილი ფეოდალები არ აძლევდნენ მეფეს მამულით შეწყალების უფლებას. მაშასადამე, საქართველოს მეფე სახელმწიფოს განაგებდა დიდებულებთან ერთად. მეფის ხელისუფლება შეზღუდული იყო. ასეთი იყო საქმის ნამდვილი ვითარება გაერთიანებულ ფეოდალურ საქართველოში.

როგორც ვიცით, რამდენადაც ძეგლში მეფის აბსოლუტური ხელისუფლების იდეებია მოცემული, იმდენად ეს იდეები ავტორის შეხედულებას გადმოგვცემს, თორემ საქართველოს სინამდვილეში აბსოლუტიზმი არასოდეს არ ყოფილა. აბსოლუტური მონარქია იქმნება ფეოდალიზმის უკანასკნელ სტადიაზე, როცა ფეოდალური საზოგადოების წიაღში კაპიტალიზმის საწყისი ღებულობს განვითარებას. ასეთ მდგომარეობას საქართველოში ადგილი არ ჰქონია და მაშასადამე, აბსოლუტური მონარქია საქართველოში არ უნდა ყოფილიყო.

აბსოლუტიზმი ერთგვარი პროგრესული მოვლენა იყო თავის დროს, რამდენადაც ის საბოლოო ჯამში ხელს უწყობდა ახალი საზოგადოებრივ — ეკონომიური ფორმაციის დადგომას. ამიტომ ფეოდალური საზოგადოების მოწინავე, პროგრესული ძალები აბსოლუტიზმის მომხრენი იყვნენ. საზოგადოების ასეთი მოწინავე ნაწილის წარმომადგენე-

ლი უნდა ყოფილიყო ძეგლის ავტორიც.

საინტერესოა თუ როგორ წარმოიშვა აბსოლუტური მონარქიის იდეა, ე. ი. „ხელმწიფის კარის გარიგების“ ავტორის შეხედულება სახელმწიფოს ასეთი ფორმის შესახებ, როცა საქართველოში აბსოლუტიზმის წარმოშობა-განვითარების პირობები არ არსებობდა. იდეები, შეხედულებანი კი, იმ შემთხვევაშიც, როცა ისინი განსახორციელებლად შორეული მომავლისათვის არიან გათვალისწინებულნი, თავიანთი წარმოშობისა თუ არსებობის ასახსნელად საჭიროებენ იმ ეპოქის სოციალურ-ეკონომიური ვითარების შესწავლას, როცა ეს შეხედულებანი წარმოიშვნენ და არსებობენ. თვით უტოპიური იდეებიც კი სინამდვილის რაიმე ასპექტში ნახულობენ ახსნას. „ხელმწიფის კარის გარიგების“ ავტორის შეხედულება გარკვეულ ისტორიულ გარემოებაში წარმოიშვა. სამწუხაროდ, საქართველოს ფეოდალური პერიოდის ქალაქები არ არის ისე კარგად შესწავლილი, რომ შესაძლებელი იყოს ამ მიმართულებით სახელმწიფო წყობილების შესახებ მსჯელობა. ქალაქების როლის გამოურკვეველად კი შეუძლებელია აბსოლუტიზმის შესახებ რაიმე მოსაზრების წამოყენება.

მაგრამ თვითონ ის ფაქტი, რომ XIV საუკუნის საქართველოში, ან უფრო სწორად, გაერთიანებული ფეოდალური მონარქიის არსებობის პერიოდში „ხელმწიფის კარის გარიგება“ და აბსოლუტიზმის შესახებ მასში მოცემული შეხედულება წარმოიშვა, მაჩვენებელი უნდა იყოს მაშინდელ საქართველოში აბსოლუტური მონარქიის შესაქმნელად საჭირო ეკონომიური ვითარების წინაპირობების არსებობისა.

ჩინადადებანი ახლო კანონმდებლობისათვის

ზოგიერთი პროცესუალური საკითხი, დაკავშირებული კერძო ბრალდების საქმეების განხილვისთან

საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-10 მუხლისა და სხვა მოკავშირე რესპუბლიკათა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსების სათანადო მუხლების შესაბამისად საქმეები იმ დანაშაულთა შესახებ, რაც გათვალისწინებულია სისხლის სამართლის კოდექსის 91, 155, 156 მუხლების, 158 მუხლის 1 ნაწილით, 171-1, 174, 175 და 176 მუხლებში, აღიძვრის მხოლოდ დაზარალებულის საჩივრით და შეიძლება მოისპოს ბრალდებულთან მისი შერიგების გამო.

ამ კატეგორიის საქმეებზე (რომელთაც თეორიასა და პრაქტიკაში კერძო ბრალდების საქმეები ეწოდება) საბჭოთა სისხლის სამართლის პროცესის მიერ დაშვებულია დისპოზიციურობის პრინციპი, რაც იმაში მდგომარეობს, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო საქმიანობის სუბიექტს უფლება აქვს განკარგოს მისი კუთვნილი უფლებები, ე. ი. შეუძლია, მაგრამ არაა ვალდებული განახორციელოს ეს უფლებები.

რამდენადაც საბჭოთა სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობაში ამჟამად მოქმედი კერძო ბრალდების ინსტიტუტი უფრო საიმედოდ და მაქსიმალურად უზრუნველყოფს მოქალაქეთა უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დაცვას, ამასთან არაფრით არ ლახავს საჯარო ინტერესებს, მართებული იქნება მისი შენარჩუნება მოკავში-

რე რესპუბლიკათა მომავალ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსებში.

კერძო ბრალდების საქმე, როგორც ზემოდ იყო აღნიშნული, შეიძლება მოისპოს დაზარალებულის ბრალდებულთან შერიგების გამო, ამასთან შერიგება რსფსრ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის (და მთელ რიგ სხვა მოკავშირე რესპუბლიკათა კოდექსების) ძალით დაიშვება განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლამდე, უკრაინის სსრ საპროცესო კოდექსით — მხოლოდ სასამართლოს სათათბიროდ გასვლის მომენტამდე, საქართველოს სსრ საპროცესო კოდექსით კი განაჩენის გამოტანამდე.

უკრაინისა და საქართველოს სსრ საპროცესო კოდექსების პოზიცია უფრო სწორად უნდა ჩაითვალოს. მართებულად მიგვაჩნია რა დებულება დაზარალებულის ბრალდებულთან შერიგებისა და ამის საფუძველზე მის მიერვე აღძრული საქმის წარმოებით მოსპობის შესაძლებლობის შესახებ, ვფიქრობთ, რომ საქმის მოსპობას დაზარალებულის შუამდგომლობის თანახმად, ადგილი უნდა ჰქონდეს მხოლოდ სასამართლო განაჩენის გამოტანამდე. საკითხის ასეთი გადაწყვეტა იმ მოსაზრებით არის ნაკარნახევი, რომ საქმის მოსპობა განაჩენის გამოტანის შემდეგ მავნეა სასამართლოს ავტორიტეტისათვის, მი-

სი განაჩენის ძალისა და მნიშვნელობის განმტკიცებისათვის.

რსფსრ სასამართლო ორგანოების პრაქტიკა მეტყველებს, რომ სწორედ გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანის შემდეგ იწყება ზეგავლენა დაზარალებულზე იმ მიზნით, რომ აიძულონ იგი შეიტანოს სასამართლოში გახცხადება საქმის მოსაზრების შესახებ, ხოლო ზოგიერთი არაკეთილსინდისიერი დაზარალებული ანგარებითი მოსაზრებით ამ უფლებას პოროტადაც კი იყენებს.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-10 მუხლის ძალით, უკეთეს საჯარო ინტერესების დაცვის მოსაზრებით პროკურატურა საჭიროდ ცნობს ჩაებას საქმეში, შესაძლოა საქმე აღძრული იქნას დაზარალებულის საჩივრის გარეშეც. ამ შემთხვევაში საქმე არ შეიძლება მოისპოს. უკეთეს დაზარალებული ბრალდებულს შეურიგდება.

მართალია, რსფსრ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით პროკურატურას კერძო ბრალდების საქმის თავისი ინიციატივით აღძვრის უფლება არა აქვს, მაგრამ რსფსრ უმაღლესი სასამართლოს პლენუმის 1926 წლის 20 დეკემბრის დადგენილების¹ თანახმად პროკურატურას ნება აქვს აღძვრას კერძო ბრალდების საქმე თავისი ინიციატივითაც, დაზარალებულის საჩივრისაგან დამოუკიდებლად, უკეთეს ამას საზოგადოებრივი ინტერესი მოითხოვს.

ამრიგად, ზოგიერთ გარემოებათა არსებობისას დაზარალებულის საჩივარი არ წარმოადგენს კერძო ბრალდების საქმის აღძვრის ერთადერთ პირობას. ასეთი მოსაზრება დასტურდება მთელ რიგ მოკავშირე რესპუბლიკათა საპროცესო კანონმდებლობით. ასე მაგალითად, უზბეკეთის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-3 მუხლის და თურქმენეთის სსს კოდექსის 33-ე მუხლის თანახმად, პროკურორს, გამომძი-

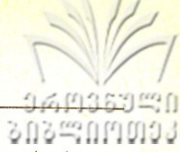
ებელს და სახალხო სასამართლოს უფლება აქვთ აღძვრან სისხლის სამართლის დევნა კერძო ბრალდების ყოველ საქმეზე დაზარალებულის საჩივრის გარეშეც, უკეთეს ცნობენ, რომ საქმეს საზოგადოებრივი მნიშვნელობა აქვს. ფაქტიურად ანალოგიური აზრია გატარებული უკრაინის სსრ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-11 მუხლის მე-4 ნაწილში. და ბოლოს, სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკათა სისხლის სამართლის სასამართლო წარმოების საფუძვლები მე-6 მუხლის „დ“ პუნქტი აწესებს, რომ საქმე, რომელიც კერძო საჩივრით აღიძვრის, შეიძლება აგრეთვე აღძრული იქნას პროკურატურის საკუთარი თაოსნობით, როდესაც იგი ამას საჭიროდ დაინახავს.

ჩვენის აზრით, საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსმა უნდა შეინარჩუნოს აღნიშნული წესი, რასაც უნდა დაემატოს ის, რომ საკუთარი თაოსნობით საქმის აღძვრის უფლება ჰქონდეს როგორც პროკურორს, ასევე გამომძიებელსა და სასამართლოს.

სასამართლოს სხდომაზე დაზარალებულის ან მისი ინტერესების წარმომადგენლის გამოუცხადებლობისას კერძო ბრალდების საქმე, სადაც ბრალდებისათვის მხარის დაჭერა დაზარალებულს ეკუთვნის, წარმოებით უნდა მოისპოს, ამასთან სამართალში მიცემულს უფლება აქვს მოითხოვოს საქმის არსებითად განხილვა და ეს მოთხოვნა სასამართლოსათვის სავალდებულოა (იხ. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 270-ე მუხლი).

საქართველოს სსრ, აგრეთვე რსფსრ და მთელ რიგ სხვა მოკავშირე რესპუბლიკათა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსებისაგან განსხვავებით უკრაინის, უზბეკეთისა და თურქმენეთის სს საპროცესო კოდექსები ამ საკითხზე

¹. «Судебная практика», 1927, № 2

სხვადასხვაგვარ წესს ადგენენ. უზბეკეთის სსრ სს საპროცესო კოდექსის 107-ე მუხლის თანახმად კერძო ბრალდების საქმეზე სასამართლო მოვალეა შეამოწმოს საპატიოა თუ არა დაზარალებულის ან მისი ინტერესების წარმომადგენლის გამოუცხადებლობა და უკეთუ მათი გამოუცხადებლობის მიზეზი საპატიოდ ჩათვალა, საქმის მოსმენა სხვა დროისათვის უნდა გადადოს. მხოლოდ გამოუცხადებლობის მიზეზის დაუდგენლობის ან მისი არასაპატიოდ ცნობის შემთხვევაში სასამართლო მოსპობს საქმეს (უკეთუ მასში პროკურორი არ მონაწილეობს).

უკრაინის, უზბეკეთისა და თურქმენეთის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსების დადგენილება ამ საკითხზე რაციონალურია და იგი გაზიარებული უნდა იქნას სხვა მოკავშირე რესპუბლიკათა სს საპროცესო კანონმდებლობით.

სასამართლო პრაქტიკაში არაიშვიათია შემთხვევა, როდესაც ბრალდებული სასამართლოში საქმის განხილვისას გადასცემს სასამართლოს საჩივარს დაზარალებულის მიმართ და მოითხოვს უკანასკნელის პასუხისგებაში მიცემას იმ საფუძვლით, რომ მაგალითად ცემას, ცილისწამებას, შეურაცხყოფას და სხვა სახის დანაშაულს, ჩამოთვლილს საპროცესო კოდექსის მე-10 მუხლში, ურთიერთ მიყენების ხასიათი ჰქონდა. სასამართლოს ასეთ შემთხვევაში არ შეუძლია რეაგირების გარეშე დატოვოს შემხვედრი ბრალდება. იგი ვალდებულია საფუძვლიანად შეამოწმოს განცხადება და საკმაო მონაცემების არსებობისას გამოიტანოს დადგენილება დაზარალებულის სახით გამოწვეული პირის სამართალში მიცემის შესახებ, ამასთან საქმე უკვე ურთიერთ ბრალდების შესახებ მოსმენით უნდა გადაიდოს სხვა დროისათვის, რათა სამართალში ახლად მიცემულ პირს შესაძლებლობა მიეცეს მომზადოს დაცვისათვის.

იქმნება საკმაოდ თავისებური მდგო-

მარეობა — დაზარალებული ერთსა და იმავე დროს ბრალდებულიცაა, ხოლო ბრალდებული — დაზარალებული და სასამართლოს ორთავეს მიმართ გამოაქვს ერთი საერთო განაჩენი.

კერძო ბრალდების საქმის განხილვის ასეთი წესი მიზანშეწონილად უნდა ჩაითვალოს, რადგან იგი უზრუნველყოფს საქმეზე ჭეშმარიტებისა და ბრალდებულ პირთა დადგენას.

შემხვედრი ბრალდების საკითხის გადაწყვეტაში ყოველგვარი გაუგებრობის აცილების მიზნით სასურველია მომავალმა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსმა გაითვალისწინოს მისი მომწესრიგებელი სათანადო ნორმა. ეს აუცილებელია იმიტომაც, რომ ერთ წარმოებაში ორი ბრალდების ასეთი გაერთიანება მოქმედი კანონით გათვალისწინებულ არ არის; უფრო მეტიც, იგი ეწინააღმდეგება სისხლის სამართლის საქმეთა გამო წინასწარი გამოკვლევის წარმოებისათვის დროებითი წესების მე-5 მუხლს, რომლის ძალით ორი ან რამდენიმე საქმე შეიძლება გაერთიანებულ იქნას ერთ საქმედ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, უკეთუ პასუხისგებაში მიცემულია რამოდენიმე პირი ერთსა და იმავე დანაშაულში თანამონაწილეობისათვის, ან ერთი პირი რამოდენიმე დანაშაულის ჩადენისათვის.

პრაქტიკაში გვხვდება შემთხვევები, როდესაც კერძო ბრალდების საქმეზე რამოდენიმე ბრალდებული და დაზარალებულია; უკანასკნელთაგან ნაწილი არ გამოცხადდა სასამართლოს სხდომაზე ბრალდებისათვის მხარის დასაჭერად, ან გამოთქვა სურვილი მხარეთა შერიგების გამო საქმის წარმოებით მოსპობისა, ხოლო მეორე ნაწილი ბრალდებას მხარს უჭერს. როგორ უნდა მოიქცეს სასამართლო? ეს საკითხიც საჭიროა მოწესრიგდეს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით.

ჩვენის აზრით, ასეთ შემთხვევაში სასამართლო მოსპობს საქმეს მარტო-

ოდენ სამართალში მიცემულის (თუ მიცემულთა) ბრალდების ნაწილში იმ დაზარალებულთა ხელყოფის გამო, რომლებიც არ გამოცხადნენ სასამართლოში არა სპატიო მიზეზით (ან სთხოვეს სასამართლოს საქმის მოსპობა სამართალში მიცემულთა შერიგების საფუძველზე), ხოლო დანარჩენთა მიმართ საქმეს სასამართლო არსებითად განიხილავს.

კერძო ბრალდების საქმეზე ხელყოფა შესაძლოა მიმართული იყოს არასრულწლოვანთა მიმართაც. ისმება საკითხი, უფლება აქვს თუ არა არასრულწლოვანს განახორციელოს ბრალდების სუბიექტის ფუნქციები კერძო ბრალდების საქმეზე, სადაც იგი დაზარალებულად გამოდის? რსფსრ იუსტიციის კომისარიატის 1924 წლის №156 ცირკულიარის ძალით ასეთ შემთხვევაში საჩივარი სასამართლოში შეიძლება შეტანილი იქნას როგორც არასრულწლოვანის მიერ უშუალოდ, ასევე მისი კანონიერი წარმომადგენლის მიერაც. ამასთან შერიგება ასეთ საქმეზე დაიშვება მარტოოდენ მაშინ, თუ თანხმობას განაცხადებს არასრულწლოვანიც და მისი კანონიერი წარმომადგენელიც.¹ დღემდე ეს საკითხი საკანონმდებლო წესით მოგვარებული იყო მარტოოდენ თურქმენეთის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით (33 მუხლი).

ასეთი წესი სავსებით მართებულია და იგი გათვალისწინებული უნდა იქნას საქართველოს სსრ სს საპროცესო კანონმდებლობითაც.

იურიდიულ ლიტერატურაში სადაოა საკითხი დაზარალებულის სიკვდილის გავლენისა კერძო ბრალდების საქმის მსვლელობაზე. მოკავშირე რესპუბლი-

კათა მოქმედი საპროცესო კანონმდებლობა ამ საკითხს გადაუწყვეტლად, ღიად ტოვებს.

გ. დობროვოლსკაიას აზრით, მამის შესახებ ცილისმწამებლური ცნობების გავრცელება შეიძლება შვილის ინტერესებისათვის ძალზე საშიში იყოს და წინადადებას იძლევა სისხლის სამართლის მომავალ საპროცესო კოდექსში გათვალისწინებული იქნას მუხლი, რომელიც ნებას დართავს ცილისმწამების საქმეზე წარმოების გაგრძელებას. უკეთეს ამის შესახებ არსებობს გარდაცვალებულის შვილის ან სხვა ნათესავის შუამდგომლობა. ავტორი ასეთი წესის დადგენას მოითხოვს იმ შემთხვევაშიც, როდესაც ცილისმწამება უკანასკნელთ უშუალოდ არ შეეხება².

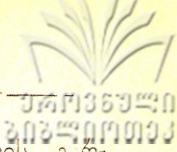
გ. დობროვოლსკაიას მოსაზრებას ვერ დავეთანხმებით. სწორად უნდა ჩაითვალოს პროფ. მ. ჩელცოვის მიერ ამ საკითხზე გამოთქმული აზრი, რომელიც თვლის, რომ კერძო ბრალდების საქმეებზე დევნის უფლება მისი განსაკუთრებით პირადული ხასიათის გამო არ შეიძლება სამემკვიდრეო უფლებათა ობიექტი იყოს და ამიტომ, დაზარალებულის სიკვდილი აქარწყლებს დევნას, უკეთეს საქმეს საზოგადოებრივი ინტერესი არა აქვს³.

დაზარალებულის სიკვდილის შემთხვევაში სასამართლომ კერძო ბრალ-

1. С. С. Аскарханов, А. И. Иодковский, Справочник по вопросам судебной практики, 1937, ст. 246.

2. «Социалистическая законность», 1947, № 8.

3. М. А. Челцов, Советский уголовный процесс, 1951 г. стр 102.

ღების საქმე პროკურატურას უნდა გადაუგზავნოს იმ საკითხის გადასაწყვეტად, არსებობს თუ არა საქმეზე საზოგადოებრივი ინტერესი. რსფსრ უმაღლესი სასამართლოს პლენუმის 1927 წლის 17 იანვრის დადგენილების თანახმად საპროცესო კოდექსის მე-10 მუხლში ჩამოთვლილი საქმეები, უკეთეს მათ არა აქვთ საზოგადოებრივი ინტერესი და პროკურატურამ არ ჩათვალოს საჭიროდ საქმეში ჩაბმა, წარმოებით

უნდა მოისპოს დაზარალებულის გადაცელების გამო¹.

ამრიგად, ჩვენის აზრით, კერძო ბრალდების საქმეზე დაზარალებულის ნათესაებს თუ სხვა ახლობელ პირთ არ უნდა მიეცეთ უფლება საქმის წარმოების განგრძობისა დაზარალებულის სიკვდილის შემდეგ, უკეთეს ეს საქმე უშუალოდ მათ არ შეეხებათ.

დოც. ბ. ფურცხვანიძე.

¹. «Сборник разъяснений Верховного суда РСФСР», 1935 г. стр. 324.

ერთი მნიშვნელოვანი საკითხის შესახებ

აქამდე საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა დაზარალებულს მთელ რიგ საპროცესო უფლებებს ანიჭებდა, ხოლო ახლად მიღებულმა კანონმა „სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის სასამართლო წარმოების საფუძვლების შესახებ“ უფრო გააფართოვა დაზარალებულის საპროცესო უფლებები. ამასთან, იმავე კანონის მე-16 მუხლი დაზარალებულის ჩვენებას დამამტკიცებელ საბუთად მიიჩნევს.

პრაქტიკაში ისეთი მძიმე კატეგორიის საქმეებზე, როგორცაა ყაჩაღობა, გაუპატიურება, სხეულის მძიმე დაზიანება და სხვა, დანაშაულის ფაქტისა ან დამნაშავის პიროვნების დასადგენად დიდი მნიშვნელობა აქვს დაზარალებულის ჩვენებას.

დაზარალებულის ჩვენება წარმოადგენს პირდაპირ და თავდაპირველ დამამტკიცებელ საბუთს, რადგანაც ხშირ შემთხვევაში საგამომძიებლო ორგანოებში სისხლის სამართლის საქმე აღიძვრება მისი გაცხადებით და შემდეგ იკრიბება სხვა დამამტკიცებელი მასალები. მაგრამ პრაქტიკაში, როგორც გამომძიების პროცესში, ისე სასამართლო სამსჯავრო სხდომებზეც ზოგჯერ დაზარალებული სხვადასხვა მოსაზრებით ცვლის თავის ჩვენებას და უარყოფს როგორც თვით დანაშაულის ფაქტს, ისე დამნაშავის ბოროტმოქმედებასაც, მაშინ როდესაც საქმის სხვა ობიექტური მონაცემებით ორივე ეს გარემოება

დადგენილია. დაზარალებულის ჩვენების ასეთ შეცვლას, როგორც წესი, არა აქვს მნიშვნელობა და იგი გავლენას ვერ მოახდენს საქმის გადაწყვეტაზე, მაგრამ გვხვდება ისეთი საქმეები, რომელშიც სხვა ობიექტური დამამტკიცებელი მასალა ცოტაა (ისიც არაპირდაპირი) და უკეთეს ასეთ საქმეებზე დაზარალებული შეეცადა ნამდვილი დამნაშავის დაფარვას, ცხადია გამოძიება ვერ შეძლებს გამოიტანოს სწორი დასკვნა ჩადენილი დანაშაულისა და დამნაშავის შესახებ, არც სასამართლოს ეძლევა ობიექტური განაჩენის გამოტანის საშუალება.

სისხლის სამართლის მოქმედი კოდექსი არც ერთ მუხლში არ ითვალისწინებს ისეთი ქმედობის დასჯადობას, როდესაც დაზარალებულმა გამოძიებაში ან სასამართლოში წინასწარ შეცნობით ტყუილი ჩვენება მისცა. დაზარალებულს მოქმედი კანონი ანგარიშს უწყევს და იცავს როგორც ძალადობის მსხვერპლს. მაგრამ პრაქტიკა თავისას აკეთებს — სისხლის სამართლის საქმეთა გამოძიებისა და სასამართლოში საქმეთა გარჩევის დროს ხშირად დაზარალებულთა მიერ ჩვენების არა სწორად შეცვლას ან ტყუილი ჩვენების მიცემისას მათ პასუხისმგებებაში აძლევენ და ასეთ დანაშაულს აკვალიფიცირებენ საქართველოს სსკ 96-ე მუხლით.

ასეთი პრაქტიკა, ჩვენის აზრით, არაა სწორი, ვინაიდან დაზარალებულის მიერ არა სწორი ჩვენების მიცემა არ შეიცავს საქართველოს სსკ 96-ე მუხლის დანაშაულის შემადგენლობას. ამ მუხ-

ლის დისპოზიციაში ადგილი უნდა ჰქონდეს სუბიექტის მიერ წინასწარი შეცნობით ტყუილ დასმენას ან ჩვენებას, რაც ანგარებით უნდა იყოს ჩადენილი ან დამამტკიცებელი საბუთი განგებ უნდა იყოს შექმნილი. ჩვენს მიერ ზემოდ მოყვანილ შემთხვევაში ტყუილ დასმენას, ანგარებით მიცემულ ჩვენებას და დამამტკიცებელი საბუთის განგებ შექმნას კი არა აქვს ადგილი, არამედ დანაშაულის ფაქტი მომხდარია, დაზარალებულიც სახეზეა, მაგრამ სხვადასხვა მოსაზრებით დაზარალებული თავს იკავებს ან ტყუილად მიუთითებს სხვა პირზე, რის გამოც საგამომძიებლო და სასამართლო ორგანოები შეზღუდულნი არიან საქმეზე მართებული დასკვნები გამოიტანონ.

მაშასადამე, აქ გვაქვს დანაშაულის სხვა შემადგენლობა; კერძოდ, დაზარალებული ტყუილი ჩვენებითა და ჩვენების შეცვლით ფარავს ნამდვილ დამნაშავეს და დანაშაულს. რითაც ხელს უშლის მართლმსაჯულების ორგანოების ნორმალურ მუშაობას, ე. ი. იდენს სოციალისტური მართლმსაჯულების საწინააღმდეგო დანაშაულს.

ამგვარი საქმეები განუწყვეტელ მოგზაურობაშია ქვემდგომ და ზემდგომ ორგანოებსა და ინსტანციებს შორის, ზოგჯერ ისინი ისპობიან და ნამდვილი დამნაშავენი დაუსჯელნი რჩებიან.

ჩვენ აზრს ზემოდმოყვანილ ქმედობის ჩადენისას დაზარალებულის პასუხისგებაში მიცემის აუცილებლობის შესახებ აძლიერებს ის გარემოებაც, რომ საბჭოთა იურიდიულ ლიტერატურაში დგას

საკითხი დანაშაულის განუცხადებლობისათვის დაზარალებულის სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემაზე იმ შემთხვევაში, როდესაც დაზარალებულმა განიცადა რა ყაჩაღური თავდასხმა, საპატიო მიზეზის არსებობის გარეშე დანაშაულის შესახებ საგამომძიებლო ორგანოებს არ განუცხადა.¹

დღევანდელ პირობებში, როდესაც კანონით გამოორიცხულია ანალოგიით დამნაშავეს პასუხისგებაში მიცემა, სასამართლო პრაქტიკა კანონმდებლობას ავალებს ისეთი ნორმის შექმნას, რომელშიც აუცილებლად გათვალისწინებული იქნება დაზარალებულის პასუხისგებაში მიცემა წინასწარ შეცნობით ტყუილი ჩვენებისათვის.

მართალია, კანონი სსრკ და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის სასამართლო წარმოების საფუძვლების შესახებ დაზარალებულის ჩვენებას დამამტკიცებელ საბუთად მიიჩნევს, მაგრამ დაზარალებული ვერ გრძნობს პასუხისმგებლობას თავისი მოქმედებისათვის. ამიტომ კარგი იქნება თუ კი გვექნება კანონი, რომელიც დაზარალებულს დასჯის რიდით აიძულებს თავი შეიკავოს ტყუილი ჩვენების მიცემისა და ჩვენების შეცვლისაგან; ეს ხელს შეუწყობს სოციალისტური კანონიერების განმტკიცებას, დანაშაულის აღკვეთას და აღმოფხვრას.

ი. ღორთლიოვილი,

თელავის პროკურატურის გამომძიებელი.

¹). ბ. ფურცხვანიძე, პასუხისმგებლობა დანაშაულის განუცხადებლობისათვის საბჭოთა სისხლის სამართლის მიხედვით, 1956, გვ. 54, 55.

ბურჟუაზიული კულტურა დანაშაულობათა სათავეა

ზ. მესხინისერი

ყბადღებულ ბურჟუაზიული დემოკრატია ამჟამად მწვავე კრიზისს განიცდის. კაპიტალისტური ქვეყნების მმართველი წრეები უძღვრნი არიან წინანდებურად მართონ უკვე საფუძველმერყეული სახელმწიფო.

ბურჟუაზიული დემოკრატის ფარდის უკან ბევრი უმსგავსოება, სიბინძურე და დანაშაული იმალება. კაპიტალისტურ ქვეყნებში დღითიდღე იზრდება დანაშაული, ხოლო კაპიტალისტური ქვეყნების მესვეურნი არათუ იზრდიან დანაშაულებათა აღსაკვეთად, არამედ ფარულად ხელსაც კი უწყობენ მას, რაც პროპაგანდის სხვადასხვა საშუალებებით ხორციელდება.

გაზეთ „ნიუ-იორკ ჰერალდ ტრიბუნის“ წარმომადგენლებთან საუბარში ამერიკის შეერთებული შტატების გენერალური პროკურორი უილიამ როჯერსი იძულებული იყო აღეარებინა, რომ ამერიკის შეერთებულ შტატებში 1957 წელთან შედარებით დანაშაულობათა ჩადენა საგრძნობლად გაიზარდა. 1958 წელს კი დანაშაულობათა საერთო რიცხვმა სამ მილიონს მიაღწია.

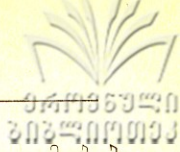
გენერალურმა პროკურორმა აღნიშნა, რომ დანაშაულობათა 53 პროცენტი ჩადენილია ახალგაზრდების მიერ, რომელთაც ჯერ 18 წელი არ შესრულებიათ. 31.291 მკვლელობიდან, რომელიც 1957 წელს მოხდა ამერიკის შეერთებულ შტატებში 3.230 ჩადენილია 16-17 წლის ასაკის მოზარდების მიერ. ყოველმა ორ-

მოცდამეათე ამერიკელმა, განაცხადა გენერალურმა პროკურორმა, 1957 წელს თითო დანაშაული ჩაიდინა. ეს სოციალური სიბოროტე-დანაშაულობა ამერიკელ ხალხს ყოველწლიურად 20 მილიონი დოლარი უჯდება.

უკანასკნელ 25 წელიწადში ამერიკის შეერთებულ შტატებში დანაშაულობათა ჩადენა 100 პროცენტით გაიზარდა, ეს ზრდა კი მსოფლიო რეკორდს წარმოადგენს.

კაპიტალისტურ ქვეყნებში მკვლელების, ბანდიტების, მძარცველების აღზრდის საქმეში მნიშვნელოვანი „ღვაწლი“ მიუძღვის ბურჟუაზიულ კულტურას, რომელიც მორალური გახრწნილებისა და გადაგვარების აშკარა გამოსახულებაა.

მართო ამერიკაში ყოველწლიურად ათეული ათასი ტირაჟით გამოდის დეტექტიური ხასიათის რომანები, რომლებსაც რეკლამას უკეთებს მოსყიდული ბურჟუაზიული პრესა. ამ „ლიტერატურის“ თემების საილუსტრაციოდ მათი სათაურებიც კმარა: „როგორ ჩავიდინოთ მკვლელობა პასუხისმგებლობის აცილებით“, „სენსაციური სიკვდილი“, „დანაშაული დასჯის გარეშე“, „დამწყებ მკვლელთა სახელმძღვანელო“, „მკვდარი საცურაო აუზში“, „სისხლი მიწაზე“, „როგორ ვითამაშოთ აზარტული თამაშობანი“, „რა არის მთავარი მკვლელობისათვის“, „მკვდარი ქალიშვილი არ ლაყბობს“, „დამხრჩვალთა

სერენადა“, „სიკვდილის ჰოსპიტალი“, „სისხლიანი კომპარი“ და სხვ.

ამერიკას არც საფრანგეთი და ინგლისი ჩამორჩება. ინგლისური გაზეთი „ტაიმსი“ ამაჲ წინათ წერდა, რომ ცნობილი გამოცემლობა „პინგვინი“ შრაპნელივით ისვრის დეტექტურ რომანებს.

ამერიკელი რეაქციონერები ყველაფერს აკეთებენ იმისათვის, რომ ეს უხანსი დეტექტური რომანები ფართოდ გაზიდონ საზღვარგარეთ და თავს მოახვიონ სხვა ხალხებს.

ინგლისის ბაზარზე ამერიკული რეაქციული და დეტექტური წიგნების იმპორტი ორჯერ გაიზარდა. მარტო 1951 და 1952 წლებში ევროპასა და აზიაში გატანილი იქნა 28.424 სახელწოდების დეტექტური წიგნი, რომელიც ხელოვნურად ფასდაკლებით იყიდებოდა.

საზღვარგარეთ ამ „ლიტერატურის“ ფართო პროპაგანდას ეწევა რეაქციული ჟურნალი „რიდერს დაიჯესტს“, რომელიც 16 მილიონი ტირაჟით გამოდის მსოფლიოს სხვადასხვა ენაზე.

ბავშვებისათვის ამერიკაში ყოველწლიურად მილიონიანი ტირაჟით გამოდის ე. წ. „კომიკსები“, რომლებიც ყმაწვილებს ბავშვობიდანვე უნერგავენ მისწრაფებას მკვლელობისა, ძარცვისა და გახრწნილებისაკენ. ამ წიგნების დასათაურება თავისუფლად მტყველებს მათ შინაარსზე. აი, როგორ წიგნებს კითხულობენ ბავშვები: „ახალგაზრდა დამნაშავენი“, „ნადირობა ადამიანზე“, „ცნობილი დანაშაული“, „მკვლელები“, „ბანდიტი“ და სხვ.

დეტექტური და ბულვარული რომანების გარდა კაპიტალისტური ქვეყნების წიგნის ბაზარზე გამოდის ფაშისტი მოღვაწეებისადმი მიძღვნილი წიგნები. მაგალითად, 1953 წელს ამერიკაში გამოიცა სქელტანიანი წიგნი „ჰიტლერის საიდუმლო საუბარი“, საიდანაც ჟურ-

ნალმა „ლუქმა“ სასწრაფოდ გადმობეჭდა „რჩეული ადგილები“.

დასავლეთ გერმანიის წიგნის მაღაზიებში ხშირად შეხვდებით წიგნებს: „ჰენრიხ ჰიმლერი“, ჰიტლერის დის მოგონებანი „ჩემი ძმა ადოლფი“, „გებელსის მეგუარები“ და სხვ.

კაპიტალისტურ ქვეყნებში სხვადასხვა ჯურის დამნაშავეთა მცენიერულ გათვითცნობიერებასაც არ ივიწყებენ. ამასწინად ინგლისში და ამერიკაში გამოვიდა „დამნაშავეთა ჟარგონის ლექსიკონი“, რომელიც 300 გვერდს შეიცავს. „ლექსიკონი“ შეადგინა სარედაქციო კოლეგიამ, რომელშიც შედიან სატუსაღოს მღვდელი და საპუღამო პატიმრობამისჯილი ორი ტუსაღი. კონსულტანტებად იყვნენ ამერიკის სატუსაღოთა მუდმივი კლიენტები.

ბურჟუაზიულ ქვეყნებში დაქვეითებას და დაკნინებას განიცდის კინოხელოვნება, თეატრი, ფერწერა, მუსიკა. ხელოვნების ეს დარგები ჩაყენებულია ადამიანის სულიერად დამახინჯებისა და გადაგვარების, ახალი ომის გაჩაღების სამსახურში.

იშვიათია ჰოლივუდის მიერ გამოშვებული ფილმი, რომელსაც სიუჟეტად ძალადობა, მკვლელობა არ ქონდეს. აი, ჰოლივუდის მიერ გამოშვებული რამდენიმე ფილმი: „სიკვდილის ველი“, „მკვლელობა ლამის 12 საათზე“, „მკვლელობის კომპანი“, „ქალი, რომელიც მე მოკვალა“, „მკვლელობა დღის სინათლეზე“, „მკვლელობა ფსიქიატრიულ სახლში“, „გოლიათი მკვლელი“, „ჩემი შვილი ჯონი“. სადაც ფილმის გმირი დედა კლავს თავის ერთადერთ შვილს და სხვ.

ამ მხრივ ლიტერატურასა და კინოს არ ჩამორჩება თეატრი. თუ როგორ დაცემასა და გახრწნას განიცდის კაპიტალისტურ ქვეყნებში თეატრი, ამაზე მტყველებს ისეთი პიესების დადგმა, სადაც მკვლარეებს აწვავლიან თუ რო-

გორ შეიძლება ადამიანის მოკვლა და-
 ნის ერთი დარტყმით. პარიზის დიდი
 ოპერის თეატრში, რომელიც „მუსიკის
 ნაციონალური აკადემიის“ სახელწო-
 დებას ატარებს დადგეს ბალეტი „მკვლა-
 რი მარყუჟით“, სადაც ბალეტის მთავა-
 რი გმირი მასურბლის თვალწინ თავს
 იხრჩობს. ამერიკის ერთერთ დიდ თეა-
 ტრში კი ნაჩვენებია იქნა ბალეტი „მხე-
 ცური მკვლელობა მე-10 ავენიუზე“.

ბურჟუაზიულ ქვეყნებში ახალგაზრ-
 დობის შეგნების დაქვეითებასა და მო-
 რალურ გახრწნას, მათში მხეცური ინს-
 ტიტუტების გამოშვებებს ხელს უწყო-
 ბენ სატელევიზიო და რადიო გადაცე-
 მები. როგორც ამერიკული გაზეთი „დე-
 ილი ნიუსი“ იუწყება, მარტო 4 დღის
 განმავლობაში სატელევიზიო გადაცე-
 მებში ნაჩვენებია იყო 771 მკვლელობა.
 მარტო ერთი კვირის განმავლობაში კი
 ლოს-ანჯელოსის სატელევიზიო სადგუ-
 რმა აჩვენა დადგმები, რომლის 72 პრო-
 ცენტი გათვალისწინებული იყო ბავშ-
 ვებისათვის. აქედან ნაჩვენებია იყო 585
 მკვლელობა, 11 გაქცევა ციხიდან, ადა-
 მიანთა გატაცების 93 შემთხვევა და სხვ.

თუ რამდენად გამხრწნელ ზეგავლენ-
 ნას ახდენს ახალგაზრდებზე დეტექტუ-
 რი კინო-ფილმები, ამას მოწმობს შემ-
 დეგი ფაქტი: ამას წინათ პარიზში ახალ-
 გაზრდა დამნაშავეებს მოსცეს საანკეტო
 შეკითხვები იმ მიზნით, რომ გაერკვიათ
 თუ რამდენად მანედ მოქმედებს ახალ-
 გაზრდებზე კინოფილმები. 1069 დაკი-
 თხულიდან 172-მა აღიარა, რომ კვირა-
 ში სამჯერ მაინც დავდივარ კინოშიო.
 ბევრმა მათგანმა აღნიშნა — დეტექტუ-
 რი ფილმები გვირჩვენია და არასოდეს
 არ დავდივართ და არ ვნახულობთ მულ-
 ტიპლიკაციურ და დოკუმენტურ ფილ-
 მებსო. 15 ახალგაზრდამ პირდაპირ გა-
 ნაცხადა, კინოფილმები რომ არა, ჩვენ
 ვერ მოვახერხებდით გაძარცვისა და გა-
 ქურდვის ორგანიზაციასო.

ამ უკანასკნელ ხანებში ამერიკის

შეერთებული შტატების პრესა, ტელეგ-
 რაფი, რადიო სულ უფრო მეტად იძ-
 ლევა შემადრწუნებელ ცნობებს „ლინ-
 ჩის სასამართლოს“, სისხლიანი დარბე-
 ვების, უდანაშაულო ადამიანების აწიო-
 კების შესახებ და ყოველივე ეს „უჩინა-
 რი იმპერიის ქვეშევრდომთა“ — კუ-
 კლუს-კლანის რაინდთა საქმეებია. ამ
 ორგანიზაციის მიზანია ებრძოლოს ყო-
 ველგვარ პროგრესულს, დემოკრატი-
 ულს, ამერიკელებს შთაგონოს სიძულ-
 ვილი ყველა არამერიკელი წარმოშო-
 ბის ადამიანებისადმი.

კუ-კლუს-კლანელები ფართო მხარ-
 დაჭერით სარგებლობენ ამერიკის მმარ-
 თველ წრეებში. ამერიკელი მაგნატები
 უხვად აფინანსებენ აღვირახსნილ კაცთ-
 მოძულეებს.

პორნოგრაფია და მისტიკა, უიმედო-
 ბა და ადამიანებისადმი სიძულვილი, აი
 რა ახასიათებს კაპიტალისტური ქვეყნე-
 ბის მხატვრობასა და ქანდაკებას.

ამ რამოდენიმე ხნის წინათ ამერიკია
 მოსყიდული პრესა ხამაღლა გაყვირო-
 და ახლად აღმოჩენილი „გენიოსი მხა-
 ტერის“ ხაიმენ ბლუმის შესახებ. და აი
 ბოსტონში მოეწყო ამ „ახლად აღმოჩე-
 ნილი გენიოსის“ სურათების გამოფე-
 ნა. რა გამოაფინა მან? გვამები, გვამები,
 და ისევ გვამები.

ბლუმს გვერდა უმშვენებენ მისი
 კოლეგები: სალვატორ დალი, მარკ შა-
 გალი, ბერნარდ პირლანინი, სტეფენ გრი-
 ნი. უოლსტრიტელების ახალგაზრდა კა-
 დრი — კლიფერდ რაიტი და სხვ. მათი
 თემაა უიმედობა და ადამიანებისადმი
 სიძულვილი.

ბურჟუაზიული კულტურის ამ გამხრ-
 წნელი ზეგავლენით უნდა აიხსნას ის,
 რომ კაპიტალისტურ ქვეყნებში თანდა-
 თან ეცემა ადამიანთა საუკუნეობრივი
 ზნეჩვეულებანი და ტრადიციები. ცნო-
 ბილმა ინგლისელმა იურისტმა ჰ. შოლკ-
 როსმა, რომელიც ამას წინათ გამოვიდა
 ლონდონში ორგანიზაცია „საზოგადოე-

ბრივი მორალის საკითხთა საბჭოს“ ყოველწლიურ სხდომაზე, მოიყვანა ფაქტები, რაც მოწმობს კაპიტალისტური ინგლისის ზნეჩვეულებების დიდ დაცემას. მან მოუწოდა აწარმოონ უაღრესად მტკიცე ბრძოლა პორნოგრაფიული „ლიტერატურის“ წინააღმდეგ, რომლი-

თაც სავსეა ლონდონისა და ინგლისის სხვა ქალაქების ბევრი წიგნის მაღაზია, აგრეთვე ნახევრადპორნოგრაფიული ფილმებით კინოთეატრების ეკრანების ავსების წინააღმდეგ.

ასეთია მოკლედ ის არასახარბიელო სურათი, რომელიც ბატონობს ბურჯუაზიული ქვეყნების სინამდვილეში.

შეიძლება თუ არა ანაბრის დაყადაღება (შეკვრა) სამოქალაქო სამართლის საქმეებზე სარჩელის უზრუნველსაყოფად?

ანაბრის დაყადაღება (შეკვრა) და მასზე გადახდევინების მიქცევა შეიძლება მხოლოდ სასამართლო და საგამომძიებლო ორგანოების იმ დადგენილების საფუძველზე, რომელიც გამოტანილია მათ წარმოებაში მყოფი სისხლის სამართლის საქმეების ან სისხლის სამართლის საქმეებიდან გამომდინარე სამოქალაქო სარჩელების გამო.

შეუძლია თუ არა სასამართლოს მის წარმოებაში მყოფ სამოქალაქო საქმეებთან დაკავშირებით მოითხოვოს ცნობები მქანაბრეთა და მათ მიერ წარმოებული ოპერაციების შესახებ?

კანონით დაცულია მენაბრეთა და მათ მიერ წარმოებული ოპერაციების საიდუმლოება. ცნობები მენაბრეთა და მათ მიერ წარმოებული ოპერაციების შესახებ მიეცემათ მხოლოდ მენაბრეებს და მათ კანონიერ წარმომადგენლებს, აგრეთვე სასამართლოს და საგამომძიებლო ორგანოებს მათ წარმოებაში მყოფ სისხლის სამართლის საქმეების გამო.

შეიძლება თუ არა დაკმაყოფილდეს ერთი მეუღლის მოთხოვნა მეორის მიმართ ანაბრის გაყოფის ან მასზე გადახდევინების მიქცევის შესახებ?

სახელობითი ანაბარი ითვლება მენა-

ბრის პირად საკუთრებად და მისი განმკარგულებელი არის მხოლოდ ის პირი, რომლის სახელზედაც მიღებულია ანაბარი, ხოლო წარმდგენელზე შეტანილი ანაბარი ითვლება იმ პირის პირად საკუთრებად, რომელიც წარადგენს ანაბრის საბუთს „წარმდგენელზე“. ამის გამო ერთი მეუღლის მოთხოვნა მეორეს მიმართ ანაბარზე გადახდევინების მიქცევის ან ანაბრის გაყოფის შესახებ იმ მოტივით, რომ სახელმწიფო შრომით შემნახველ სალაროში შეტანილი ანაბარი წარმოადგენს ქორწინების პერიოდში საერთო შრომით შეტანილ ქონებას, არ შეიძლება დაკმაყოფილებული იქნეს. ასეთი მოთხოვნა შეიძლება დაკმაყოფილდეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც მოთხოვნა ანაბარზე გადახდევინების მიქცევის ან ანაბრის გაყოფის შესახებ დამყარებულია სისხლის სამართლის საქმეზე გამოტანილი სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესულ განჩინებზე, მაგალითად, ბოროტი განზრახვით თავის არიდება სასამართლოს მიერ შვილების სარჩენად გადაწყვეტილი თანხის გადახდისაგან, მეუღლის ქონების მითვისება და სხვ.

შეიძლება თუ არა ანაბარი მემკვიდრეობის წესით გზადეცეს ისეთ პირს, რომელიც მენაბრის მემკვიდრედ არ ითვლება?

მენაბრეს უფლება აქვს წერილობითი ფორმით მიუთითოს ის პირი ან პირნი, რომლებსაც ანაბარი უნდა მიეცეს მენაბრის გარდაცვალების შემთხვევაში. ასეთი წერილობითი ფორმის საან-

დერძო განკარგულებით ანაბარი შეიძლება მიეცეს ყოველ პირს, დამოუკიდებლად იმისა, მემკვიდრეა იგი მენაბრისა თუ არა, აგრეთვე სახელმწიფო ორგანოებსა და საზოგადოებრივ ორგანიზაციებს. ამასთან მენაბრეს უფლება აქვს თავის სიცოცხლეში შესცვალოს ან გააუქმოს საანდერძო განკარგულება.

ის ანაბარი, რომლის შესახებ არსებობს წერილობითი საანდერძო განკარგულება სამკვიდრო ქონების შემადგენლობაში არ შედის და მასზე არ გავრცელდება მემკვიდრეობის სამართლის ნორმები; ხოლო თუ მენაბრეს წერილობითი საანდერძო განკარგულება არ გაუკეთებია, ანაბარი მენაბრის გარდაცვალების შემთხვევაში მემკვიდრეობის წესით გადაეცემა მის მემკვიდრეებს საერთო საფუძველზე.

გადაეცემა თუ არა ანაბარი ანაბრის მიმღები პირის მემკვიდრეებს თუ ანაბრის მიმღები პირი გარდაიცვალა მემკვიდრეობის გახსნამდე?

თუ ანაბრის მიმღები პირი გარდაიცვალა მემკვიდრეობის გახსნამდე (მენაბრის გარდაცვალებამდე) ანაბარი მემკვიდრეობის წესით გადაეცემა მენაბრის მემკვიდრეებს საერთო საფუძველზე. ხოლო თუ ანაბრის მიმღები პირი გარდაიცვალა მემკვიდრეობის გახსნის შემდეგ ანაბარს მიიღებენ არა მენაბრის მემკვიდრეები, არამედ ანაბრის მიმღები პირის მემკვიდრეები.

რა საფუძველზე გაიცემა ანაბარი მენაბრის გარდაცვალების შემთხვევაში?

მენაბრის გარდაცვალების შემდეგ ანაბარი მიეცემა იმ პირს, რომელიც საანდერძო განკარგულებაში არის მოხსენებული. მოთხოვნის უფლება რაიმე ვადით არ არის შეზღუდული.

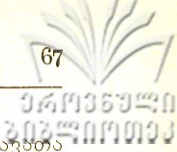
საანდერძო განკარგულებაში მოხსენებულმა პირმა შემნახველ სალაროში ანაბრის მისაღებად უნდა წარადგინოს გარდაცვალებული მენაბრის შემნახველი სალაროს წიგნაკი, მოქალაქეობრივი მდგომარეობის აქტების ჩამწერი ბიუროს, სასოფლო ან სადაბო საბჭოს მოწმობა მენაბრის გარდაცვალების შესახებ და პირადობის დამადასტურებელი საბუთი (პასპორტი ან პასპორტის შემცვლელი დოკუმენტები).

სანოტარო წესით გაფორმებული საერთო ანდერძის საფუძველზე ანაბრის მისაღებად მემკვიდრემ შემნახველ სალაროში უნდა წარადგინოს ანდერძი და სანოტარო წესით გაფორმებული მემკვიდრეობის მოწმობა. მენაბრის გარდაცვალების შემდეგ დარჩენილი ანაბარი, რომელზედაც საანდერძო განკარგულება არ არსებობს, გადაეცემა მენაბრის კანონით მემკვიდრეებს, ამასთან ანაბარი არა უმეტესი 300 მანეთის თანხისა, მიეცემა მემკვიდრეებს მემკვიდრეობის უფლების მოწმობის წარმოუდგენლად, ხოლო 300 მანეთზე მეტი თანხის ანაბარი — სანოტარო წესით გაფორმებული მემკვიდრეობის უფლების მოწმობის წარდგენის შემთხვევაში.

თუ გარდაცვალებულ მენაბრეს არ დარჩენია კანონით მემკვიდრეები ან ანაბრის მიმართ არ არსებობს საანდერძო განკარგულება, ანაბარი სანოტარო წესით გაცემული ბეითალმანობის მოწმობის საფუძველზე საფინანსო ორგანოების მოთხოვნით ჩაირიცხება ბიუჯეტის შემოსავალში.

რა დროის განმავლობაში მოიყვანება სისრულეში სასამართლოს გადაწყვეტილება

საქართველოს სსრ სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსის 297-ე მუხლის თანახმად სასამართლოს აღმასრულებელი შეუდგება გადაწყვეტილების აღსრულებას გადამხდევინებლის სიტყვიერი ან წერილობითი განცხადებით ანდა სასამართლოსა და გამოძიებ-

ლის განკარგულებით, უკეთუ გადაწყვეტილებას ძალა არ დაუკარგავს იმის გამო, რომ გასულია ვადა: ერთი წელი-სახელმწიფო საწარმოებსა, დაწესებულებებსა, კოლმეურნეობებსა, კოოპერატიულ და საზოგადოებრივ ორგანიზაციებს შორის აღძრულ დავათა გამო

და სამი წელი — ყველა სხვა დავათა გამო.

ამასთან, სასამართლოს საქართველოს სსრ სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსის 64-ე მუხლის შესაბამისად შეუძლია აღადგინოს გაშვებული ვადა და გადაწყვეტილება წარმართოს აღსრულებისათვის.

უნგრელი პროფესორის ლექცია ი. ბ. სვალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში

თბილისში რამდენიმე დღეს სტუმრად იყო ბუდაპეშტის უნივერსიტეტის საბჭოთა სამართლის კათედრის გამგე პროფესორი ლასლო ნევაი. იგი გაეცნო იურიდიული ფაკულტეტის საქმიანობას, დაინტერესდა სამეცნიერო კვლევითი მუშაობის მდგომარეობით.

პროფ. ლასლო ნევაიმ იურიდიული ფაკულტეტის პროფესორ-მასწავლებლებისათვის წაიკითხა ლექცია თემაზე:

„სასამართლო წარმოება ადმინისტრაციული საქმეების თაობაზე“. პროფ. ლ. ნევაის მიერ წაკითხულ ლექციაში საგნის ღრმა ცოდნით, მარქსისტულ-ლენინურ პოზიციებიდან დახასიათებული იყო უნგრეთის სახალხო რესპუბლიკაში სოციალისტური კანონიერების განმტკიცების ერთ-ერთი ეფექტური მეთოდი—სასამართლო წარმოება ზოგიერთ ადმინისტრაციულ საქმეთა მიმართ.

უნგრეთის სახალხო რესპუბლიკაში არსებული ადმინისტრაციული პროცესი, პროფ. ლ. ნევაის სამართლიანი აღნიშვნით, ეს არის სახელმწიფო მმართველობის სრულყოფილად განხორციელების მნიშვნელოვანი საშუალება, რომელიც ხელს უწყობს ადმინისტრაციული ორგანოების მუშაობის გაუმჯობესებას და, მეორეს მხრივ, ეხმარება მოქალაქეებს კანონიერი უფლებებისა და ინტერესების დაცვაში, რომლებიც ადმინისტრაციულ ორგანოთა მოღვაწეობას ეხება. ამ გზით მოქალაქეების უფ-

ლებებსა და მოვალეობებთან დაკავშირებული საკითხები წყდება სახელმწიფო მმართველობის ორგანოების მიერ სამართლებრივი ნორმების საფუძველზე და კანონით დადგენილი პროცესუალური წესების დაცვით. კანონიერების დაცვისათვის სახელმწიფო ორგანოების მხრივ არა მარტო მატერიალური ნორმების დაცვაა საჭირო, არამედ აუცილებელია პროცესუალური ნორმების დაცვაც. სწორედ იმ პროცესუალური ნორმების გამოყენება სახელმწიფო ორგანოთა მოღვაწეობის დროს, რომლებიც განსხვავდებიან მატერიალური ნორმებისაგან, ქმნიან ადმინისტრაციულ პროცესს.

სოციალისტურ უნგრეთში ადმინისტრაციული პროცესის განხორციელება გაადვილებულია ქვეყნის ერთიანი სოციალ-ეკონომიური საფუძვლით, საზოგადოებისა და მოქალაქეთა ინტერესების ჰარმონიული შეხამებით. ამ მიზნისათვის შექმნილი ადმინისტრაციული პროცესი პრინციპულად უპირისპირდება ბურჟუაზიულ ქვეყნებში არსებულ „ადმინისტრაციულ იუსტიციას“. ლექციაში პოლიტიკური სიღრმითა და სიმასხვილით იყო დახასიათებული ბურჟუაზიული ქვეყნების ადმინისტრაციული იუსტიციის რეაქციული არსი. იგი გამოიხატება ტენდენციაში, რაც შეიძლება მეტად შეზღუდონ, შეკვეცონ ჩვეულებრივი, საერთო სასამართლოების კომპეტენცია განცალკევებული ადმინი-

სტრაციული სასამართლოების შექმნის ხარჯზე; ამ ტენდენციას ცენტრალური ხელისუფლების თვითნებობის გაძლიერებისაკენ მივყევართ.

ბურჟუაზიულ ქვეყნებში საერთო სასამართლოები გარეგნულად მაინც ინარჩუნებენ დამოუკიდებლობას, მაშინ როცა ადმინისტრაციულ სასამართლოებს დამოუკიდებლობის ეს გარეგნული სახეც დაკარგული აქვთ.

თუ ბურჟუაზიულ ქვეყნებში ადმინისტრაციულ სასამართლოებს დემოკრატიის შეზღუდვის აშკარა რეაქციული მიზანი აქვთ დასახული, სოციალისტურ სახელმწიფოს პირობებში ადმინისტრაციული პროცესი დემოკრატიის ყოველმხრივ გაშლისა და კანონიერების განმტკიცების ამოცანას ემსახურება.

ლექციაში სრულად იყო დახასიათებული უნგრეთის სახალხო რესპუბლიკაში 1957 წლის 9 ივნისის მიღებული კანონი „ადმინისტრაციული პროცესის ზოგადი დადგენილებების შესახებ“. ეს კანონი მიმართულია სოციალისტური მართლწესრიგის განმტკიცებისაკენ, მშრომელთა კანონიერი ინტერესების სრული გარანტირებისაკენ.

ადმინისტრაციული პროცესი სახესხვაობაა სამოქალაქო სამართლებრივი პროცესისა და ადმინისტრაციული საქმის ზოგიერთი თავისებურებებიდან გამომდინარე იგი არ არის განსაკუთრებული წარმოება სამოქალაქო პროცესის წესით, იგი განსხვავდება საქმეების განხილვის იმ წესისაგან, რაც არბიტრაჟშია. ადმინისტრაციულ პროცესის შესახებ კანონმდებლობა არ ვრცელდება სამართლის დარღვევიდან წარმოშობილ საქმეებზე, ურთიერთობაზე, რომელიც შრომის კოდექსით არის მოწესრიგებული, აგრეთვე სავალუტო ოპერაციებთან დაკავშირებულ ურთიერთობებზე. ასეთი გამონაკლისი დამკვეთებია ზემოთ დასახელებულ ურთიერთობათა სპეციფიურობიდან გამომდინარე, რაც პრო-

ცესუალური ნორმების სპეციალურ სისტემას თხოვლობს. 1957 წლის 9 ივნისის კანონმდებლობის მოქმედება არ ვრცელდება იმ ადმინისტრაციულ საქმეებზე, რომლებშიც ადმინისტრაციული ორგანო დაქვემდებარების ჩარჩოებში მოქმედებს. მიუხედავად ამ გამონაკლისებისა, მეტად ფართოა ადმინისტრაციული პროცესის შესახებ კანონის მოქმედების სფერო. ადმინისტრაციულ პროცესზე ისეთი საქმეები დაისვენება, რომელთა განხილვის მსვლელობაში ადმინისტრაციული ორგანო ადგენს მხარეთა უფლებებსა და მოვალეობებს, ადასტურებს რაიმე მონაცემს, ანდა ახორციელებს რეგისტრაციას. მართალია, 1957 წლის 9 ივნისის კანონი ძირითადად პროცესუალურ საკითხებს არეგულირებს, მაგრამ მასში ამასთან ერთად მატერიალურ-სამართლებრივი ნორმებიც არსებობს. ადმინისტრაციული საქმე აღიძვრება ოფიციალური ორგანოს ინიციატივით, ანდა კიდევ დაინტერესებული მხარის მიერ. პროცესის დროს გამოყენებულია ის წესები, რაც არსებითად ემთხვევა ჩვეულებრივ სასამართლო პროცესს. განცხადების შეტანა, ოქმის შედგენა, სასამართლოს მიერ საქმის ფაქტიური გარემოების გამოკვლევა, მოწმის დაკითხვა, ექსპერტის გამოთხოვა და სხვ.

კანონი უზრუნველყოფს მოქალაქეებისათვის გასაჩივრების უფლებას. როგორც წესი, პირველ ინსტანციაში გამოტანილ ყველა გადაწყვეტილების გასაჩივრება შეიძლება მეორე ინსტანციაში. საჩივარში შეიძლება ახალი გარემოებებისა და დამამტკიცებელი საბუთების დასახელება. მეორე ინსტანციის ორგანოებია: საბჭოების ორგანოებისათვის აღმასრულებელი კომიტეტების გადაწყვეტილების მიმართ უშუალოდ ზემდგომი აღმასრულებელი კომიტეტი, ანდა მინისტრთა საბჭო. აღმასრულებელი

კომიტეტის თავმჯდომარეთა მიერ გამოტანილი გადაწყვეტილებებისათვის — უშუალოდ ზემდგომი აღმასრულებელი კომიტეტი, ანდა მინისტრთა საბჭო. აღმასრულებელი კომიტეტის სპეციალურ ორგანოს მიერ გამოტანილ გადაწყვეტილებაზე — უშუალოდ ზემდგომი სპეციალური ორგანო და ა. შ.

მართალია, 1957 წლის 9 ივნისის კანონი არ უშვებს მეორე ინსტანციის მიერ გამოტანილი გადაწყვეტილების გასაჩივრებას, მაგრამ მიუხედავად ამისა, უარის შემთხვევაში მოქალაქის საჩივარი განიხილება, როგორც მშრომელთა მიერ განცხადების წესით შეტანილი საჩივარი.

მეტად მნიშვნელოვანია ადმინისტრაციული და სასამართლო ორგანოების უფლებამოსილების თანაფარდობის საკითხი. ჯერ ერთი, სასამართლოს განმარტება, რომელიც ადგენს ან უარყოფს კომპეტენციის არსებობას ადმინისტრაციული ორგანოსათვის, სახელმძღვანელო მნიშვნელობისაა.

კანონის დარღვევის შემთხვევაში სათანადო ნორმის არსებობის დროს შეიძლება ადმინისტრაციული ორგანოს გადაწყვეტილების გასაჩივრება სასამართლოში. 1957 წლის 9 ივნისის კანონის 57-ე მუხლის ძალით სასამართლოში შეიძლება გასაჩივრებული იქნას მოქალაქეობრივი მდგომარეობის აქტების წიგნებში მონაცემების: დაბადების, ქორწინების, გარდაცვალების ჩაწერის, ანდა გადასწორების შესახებ, ადმინისტრაციული პროცესის დროს ყადაღადღებული ქონების გაცემის თაობაზე ადმინისტრაციული ორგანოს უარყოფითი პასუხი. ამ შემთხვევებში სასამართლოს შეუძლია რეკომენდაცია მისცეს ადმინისტრაციულ ორგანოს შესცვალოს გადაწყვეტილება.

სასამართლოში გასაჩივრდება ადმინისტრაციული ორგანოს გადაწყვეტილე-

ბა ანდა ორდერი საცხოვრებელი სახლის ან მისი ნაწილის დაკავების შესახებ. ბინის გაცვლის თაობაზე გამოტანილი უარყოფითი პასუხი, აგრეთვე მიწათმოწყობის ზოგიერთი საკითხი, გადასახადების გადახდასთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებანი. იმ შემთხვევაში, როცა სასამართლო გააუქმებს ადმინისტრაციულ ორგანოს გადაწყვეტილებას და აუცილებელია საქმის ახალი განხილვა, ადმინისტრაციული ორგანო ვალდებულია თავიდან განიხილოს იგი და გამოიტანოს ახალი გადაწყვეტილება. სასამართლოს გადაწყვეტილება სავალდებულოა ადმინისტრაციული ორგანოსათვის, რომელმაც ამ გადაწყვეტილების მიხედვით უნდა იმოქმედოს.

კანონიერების განმტკიცების საქმეში 1957 წლის 9 ივნისის კანონი განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს პროკურორის პროტესტს. პროკურორს შეუძლია განაცხადოს პროტესტი ყოველგვარი ფორმალური შეზღუდვის გარეშე. ადმინისტრაციული ორგანო ვალდებულია აღმოფხვრას კანონის დარღვევა. თუ კი ადმინისტრაციული ორგანო დაუსაბუთებლად ჩათვლის პროკურორის პროტესტს, იგი სათანადო მასალებთან ერთად 8 დღის განმავლობაში პროტესტს უგზავნის ზემდგომ ორგანოს განსახილველად და ამის შესახებ პროკურორს აცნობებს. ზემდგომმა ორგანომ უნდა გამოიტანოს გადაწყვეტილება პროკურორის პროტესტთან დაკავშირებით 30 დღის განმავლობაში და აუცილებლად უნდა აცნობოს ამის შესახებ პროკურორს.

1957 წლის 9 ივნისის კანონი საგანგებოდ ითვალისწინებს ნაკლოვანებათა და შეცდომების გამოსწორების მიზნით მშრომელთა მასების ფართოდ ჩაბმას

ქვეყნის სახელმწიფოებრივ და სამეურნეო ცხოვრებაში. ამასთან გავალისწინებულა კრიტიკის ჩამხშობთა, ბიუროკრატთა, აგრეთვე იმ პირთა პასუხისმგებლობა, ვინც ცილისმწამებლურად შეუტრაცყოფს პატიოსან მოქალაქეთა ღირსებას.

პროფ. ლასლო ნევაის შეხედულებით, უკრაინის სსრ-ში 1927 წლიდან ადმინისტრაციული კოდექსის არსებობა, უნგრეთის გარდა ადმინისტრაციული პროცესის შესახებ კანონმდებლობის განვითარება ჩეხოსლოვაკიასა და პოლონეთში, აგრეთვე სოციალისტური ბანაკის ქვეყნების. უპირველესად კი საბჭოთა

ადმინისტრაციული სამართლის სპეციალისტთა წინადადებანი ამ დარგში, ადასტურებენ იმას, რომ ადმინისტრაციული პროცესის შესახებ კანონმდებლობის შემუშავება სასარგებლო და საჭირო საქმეა.

დასასრულ პროფ. ლასლო ნევაი შეეხო სამოსამართლო სამართლის შექმნის საკითხს სოციალისტური სამართლის ერთიან სისტემაში.

პროფ. ლასლო ნევაის ლექციამ, რომელიც განსაკუთრებული ყურადღებით იქნა მოსმენილი, მეტად ცხოველი მეცნიერული ინტერესი გამოიწვია.

გაზეთ „საბჭოთა მილიციის“ 30 წელი

საქართველოს სსრ შინაგან საქმეთა სამინისტროს მილიციის სამმართველოს ორგანოს გაზეთ „საბჭოთა მილიციელს“ 30 წელი შეუსრულდა. ამასთან დაკავშირებით თბილისის მილიციის სამმართველოს კლუბში ჩატარდა გაზეთის რედაქციის მუშაკთა, კორესპონდენტთა და მკითხველთა საზეიმო კრება.

კრება შესავალი სიტყვით გახსნა საქართველოს სსრ შინაგან საქმეთა სამინისტროს მილიციის სამმართველოს უფროსმა მილიციის მესამე რანგის კომისარმა გ. შელიამ.

„საბჭოთა მილიციელის“ 30 წლისთავის შესახებ მოხსენება გააკეთა გაზეთის რედაქტორმა გ. პაპიაშვილმა.

სიტყვებით გამოვიდნენ მილიციის პოლკოვნიკი ნ. გორდენიანი, პოდპოლკოვნიკი ა. ჯანელიძე, „საბჭოთა მილიციელის“ რედაქციის ყოფილი მუშაკი

რ. ჩაჩანიძე, მილიციის ზემდეგი მადლაკელიძე და სხვ.

შემდეგ საქართველოს სსრ შინაგან საქმეთა მინისტრმა გენერალ-მაიორმა ი. ღარიბაშვილმა დაახასიათა რა გაზეთ „საბჭოთა მილიციელის“ როლი და ამოცანები მილიციის მუშაკთა პირადი შემადგენლობის კომუნისტურად აღზრდის, სისხლის სამართლის დანაშაულებათა წინააღმდეგ ბრძოლისა და სანიმუშო საზოგადოებრივი წესრიგის განმტკიცების საქმეში, მხურვალედ მიულოცა დამსწრეთ გაზეთის არსებობის 30 წლისთავი და აღნიშნა, რომ ამ თარიღთან დაკავშირებით სსრ კავშირის შინაგან საქმეთა მინისტრის ბრძანებით „საბჭოთა მილიციელის“ რედაქტორი გ. პაპიაშვილი და მისი მოადგილე შ. ჯანუაშვილი დაჯილდოებული არიან მედლით „საზოგადოებრივი წესრიგის დაც-

ვის საქმეში წარჩინებული სამსახური-სათვის“, ხოლო რედაქციის დანარჩენ მუშაკებს და აქტიურ კორესპონდენტებს საქართველოს სსრ შინაგან საქმე-

თა მინისტრის ბრძანებით გამოეცხადათ მადლობა, აგრეთვე მიეცათ ფულადი პრემიები და ფასიანი საჩუქრები.

სასწავლო-მეთოდური კონფერენცია

ამ რამდენიმე ხნის წინ საბჭოთა კავშირის პროკურატურის ინიციატივით ქ. თბილისში ჩატარდა სამი მოძმე რესპუბლიკის აზერბაიჯანის, სომხეთისა და საქართველოს პროკურატურის მუშაკთა სასწავლო-მეთოდური კონფერენცია, რომელიც მიეძღვნა სამოქალაქო საქმეების სასამართლო განხილვაზე საპროკურორო ზედამხედველობის საკითხს. კონფერენციის მონაწილეებს მიესალმა საქართველოს სსრ პროკურორი მ. თოფურბე.

კონფერენციის მონაწილეებმა მოისინეს სსრ კავშირის გენერალური პროკურორის 1955 წლის 10 დეკემბრის ბრძანების „სამოქალაქო საქმეთა სასამართლო განხილვაზე საპროკურორო ზედამხედველობის გაძლიერების შესახებ“ შესრულების საკითხზე საქართველოს, სომხეთისა და აზერბაიჯანის პროკურატურის სამოქალაქო საქმეთა სასამართლო განხილვაზე ზედამხედველობის განყოფილების უფროსების ვ. ასიეშვილის, ა. სტეფანიანისა და ფ. ფატალიევის მოხსენებები. კამათში მონაწილეობა მიიღეს ქ. ბაქოს პროკურორის მოადგილემ მ. მედვედევამ, საქართველოს სსრ პროკურატურის განყოფილების პროკურორმა გ. ცირამუამ, ქ. ერევნის პროკურორმა დ. სიმონიანმა, ნახჩევანის ასსრ პროკურორმა ს. აკპეროვმა, აფხაზეთის ასსრ პროკურორის თანამდევნი მ. ჩერქეზიამ.

როგორც მომხსენებლებმა, ისე კამათში გამოსულმა ამხანაგებმა კონფერენციის მონაწილეთ დაწვრილებით გააცნეს მათ სამუშაო უბნებზე არსებული

მდგომარეობა სამოქალაქო საქმეთა სასამართლო განხილვაზე საპროკურორო ზედამხედველობის ხაზით.

მეორე საკითხზე მოხსენებით „სასამართლო საპროკურორო პრაქტიკა იურიდიული ფაქტების დადგენის შესახებ“ გამოვიდა სსრ კავშირის პროკურატურის განყოფილების პროკურორი ალექსანდრა კნიაზევა. ამავე საკითხზე თანამოხსენებით გამოვიდა ნახჩევანის ასსრ პროკურორი ს. აკპეროვი.

დიდი ინტერესი გამოიწვია აგრეთვე ამხ. ა. კნიაზევას მოხსენებამ, რომელიც მიეძღვნა საკითხს „სამუშაოზე აღდგენის შესახებ საქმეთა განხილვის კანონიერებაზე საპროკურორო ზედამხედველობა“, თანამოხსენებით გამოვიდნენ ქ. ერევნის პროკურორი დ. სიმონიანი და ქ. თბილისის პროკურორი ა. პაიჭაძე.

მოხსენების ირგვლივ გაიმართა გაცხრილებული კამათი, რომელშიც მონაწილეობა მიიღეს ქ. თბილისის ლენინის რაიონის პროკურორმა გ. ბარამიძემ, აჭარის ასსრ პროკურორის თანამდევნი ლ. კვანტრიშვილმა, ქ. კიროვადის პროკურორის მოადგილე ბ. ახმედოვმა, ქ. ქუთაისის პროკურორმა ა. ჟღენტმა, საქ. სსრ პროკურორის განყოფილების პროკურორმა შ. შარაშენიძემ და სხვებმა.

მოხსენება საკითხზე „ბინიდან მოქალაქეთა გამოსახლების შესახებ სასამართლო-საპროკურორო პრაქტიკა“ გააკეთა ქ. ბაქოს პროკურორის მოადგილემ მ. მედვედევამ. ამავე საკითხს შეეხნენ აჭარის ასსრ პროკურორის თანა-

შემწე ლ. კვანტრიშვილი და ქ. ქუთაისის პროკურორი ა. ჟღენტი.

„სოციალისტური საკუთრების მტაცებლობით მიყენებული მატერიალური ზარალის ანაზღაურების შესახებ“ მოხსენება გააკეთა ქ. კიროვაბადის პროკურორის მოადგილემ მ. ახმედოვმა.

სამი მოძმე რესპუბლიკის პროკურა-

ტურის მუშაკთა სასწავლო-მეთოდური კონფერენცია, რომელიც სამ დღეს გაგრძელდა, ჩატარდა მაღალ იდეურ დონეზე.

კონფერენციის მუშაობა შეაჯამა საქართველოს სსრ პროკურორის მოადგილემ ანხ. ა. გიგაურმა.

სასამართლო პრაქტიკა

სისხლის სამართლის საქმეებზე

განმეორებით ჩადენილი წვრილმანი სპეკულაცია ექვემდებარება საქართველოს სსრ ს. ს. კოდ. 142-1 მუხლით კვალიფიკაციას

ქ. ზუგდიდის რაიონის სახალხო სასამართლოს 1959 წლის 15 იანვრის განაჩენით რ. ბ-ას მიესაჯა ერთი წლით თავისუფლების აღკვეთა საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის 1957 წლის 11 ივნისის ბრძანებულებით „წვრილმანი სპეკულაციისათვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის შესახებ“.

საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგიის 1959 წლის 3 თებერვლის დადგენილებით განაჩენი ბ-ას მიმართ დატოვებული იქნა ძალაში.

ბ-ას მსჯავრი დაედო მასში, რომ ის ეწეოდა წვრილმან სპეკულაციას — 1958 წლის 21 დეკემბერს დაკავებული იქნა იმ დროს, როდესაც ყიდდა მამაკაცის ყელსახვევებს.

საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილემ პროტესტი შეიტანა საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმში და მოითხოვა სახალხო სასამართლოს განაჩენისა და უმაღლესი სასამართლოს კოლეგიის დადგენილების გაუქმება ბ-ას მიმართ და საქმის წინასწარ გამოძიებაში დაბრუნება დანაშაულებრივი ქმედობის საქართველოს სსრ ს. ს. კოდ. 142 მუხლით დაკვალიფიცირების შესახებ.

უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმმა მიმდინარე წლის 9 მარტის დადგენილებით დააკმაყოფილა პროტესტი, გააუქმა სახალხო სასამართლოს განაჩენი და უმაღლესი სასამართლოს კოლეგიის დადგენილება და ბ-ას საქმე დაუბრუნა პროკურატურას დამატებითი გამოძიებისათვის იმ მოსაზრებით, რომ საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის 1957 წლის 11 ივნისის ბრძანებულებით „წვრილმანი სპეკულაციისათვის პასუხისმგებლობის შესახებ“ კვალიფიკაციას ექვემდებარება პირველად ჩადენილი წვრილმანი სპეკულაცია, ხოლო თუ იგი ჩადენილია განმეორებით, მაშინ დამნაშავეს ქმედობა უნდა დაკვალიფიცირდეს საქართველოს სსრ ს. ს. კოდ. 142-ე მუხლით. მსჯავრდადებული ბ-ა კი არ ეწეოდა რა საზოგადოებრივად სასარგებლო შრომას, სისტემატურად ყიდულობდა და ყიდდა მოგების მიზნით სამრეწველო საქონელს, 1958 წლის აგვისტოს თვეში იგი მსჯავრდადებული იყო წვრილმანი სპეკულაციისათვის.

მოტოციკლეტის მართვის დროს მოძრაობის წესების დარღვევა, რასაც შედეგად მოჰყვა ადამიანის მსხვერპლი უნდა დაკვალიფიცირდეს საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის ბრძანებულების „მოძრაობის წესების და ავტომანქანების ექსპლოატაციის წესების დარღვევისათვის მსუბუქი ავტომანქანების მფლობელთა და ამ მანქანების მძღოლთა პასუხისმგებლობის შესახებ“ მე-3 მუხლის I ნაწილით.

ქ. ქუთაისის სახალხო სასამართლოს 1958 წლის 4 მარტის განაჩენით ი. ღ-ს საქართველოს სსრ ს. ს. კოდ. 144-ე მუხლის I ნაწილით მიესაჯა ექვსი წლით თავისუფლების აღკვეთა. აღნიშნული განაჩენი საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგიის მიერ ძალაში იქნა დატოვებული.

ღ-ს მსჯავრი დაედო მასში, რომ 1958 წლის 1 იანვარს მართავდა რა საკუთარ მოტოციკლეტს განავითარა გადაჭარბებული სისწრაფე და გზის მარცხენა მხარეს დააჯახა მოქალაქე ღ-ს, რომელიც მიღებული ტრავმის შედეგად გარდაიცვალა.

სახალხო სასამართლოს განაჩენი და უმაღლესი სასამართლოს კოლეგიის დადგენილება ღ-ს საქმეზე გააპროტესტა საქართველოს სსრ პროკურორის მოადგილემ და მოითხოვა ღ-ს დანაშაულებრივი ქმედობის დაკვალიფიცირება საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის 1958 წლის 18 მარტის ბრძანებულების „მოძრაობის წესების და ავტომანქანების ექსპლოატაციის წესების დარღვევისათვის მსუბუქი ავტომანქანების მფლობელთა და ამ მანქანების მძღოლთა პასუხისმგებლობის შესახებ“ მე-3 მუხლის I ნაწილით.

საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმმა დააკმაყოფილა რესპუბლიკის პროკურორის მოადგილის პროტესტი და 1959 წლის 2 მარტის დადგენილებით ღ-ს მიმართ საქმე ს. ს. კოდ. 144-ე მუხლით გათვალისწინებულ ბრალდების ნაწილში წარმოებით მოსპო; მისი ქმედობა დაკვალიფიცირა საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის 1958 წლის 18 მარტის ბრძანებულების „მოძრაობის წესების და ავტომანქანების ექსპლოატაციის წესების დარღვევისათვის მსუბუქი ავტომანქანების მფლობელთა და ამ მანქანების მძღოლთა პასუხისმგებლობის შესახებ“ მე-3 მუხლის I ნაწილით და სასჯელის ზომად განუსაზღვრა თავისუფლების აღკვეთა სამი წლის ვადით.

უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმმა მიუთითა, რომ მოტოციკლეტი მიეკუთვნება მოტორიზებული ტრანსპორტის ერთ-ერთ სახეს და მოტოციკლეტის მძღოლიც მოძრაობის წესების დარღვევისას საფრთხეში აყენებს მოქალაქეთა სიცოცხლეს, რის გამოც ამ სახის ტრანსპორტი გათანაბრებული უნდა იქნეს ავტოტრანსპორტთან.

სხეულის დაშავება არ შეიძლება დაკვალიფიცირდეს ხულიგნობად, თუ იგი არ არის ჩადენილი საზოგადოებისადმი აშკარა უპატივცემლობით.

ქ. თბილისის ორჯონიკიძის რაიონის სახალხო სასამართლოს 1958 წლის 7 დეკემბრის განაჩენით ო. გ-ძე ცნობილი იქნა დამნაშავედ საქართველოს სსრ სსკ 155-ე მუხლით და 75-ე მუხლის I ნაწილით. 155-ე მუხლით მიესაჯა 8 თვით შრომა-გასწორებითი მუშაობა სამუშაო ადგილზე მოხდით, ხოლო 75-ე მუხლის I ნაწილით ერთი წლის ვადით პატიმრობა. საბოლოოდ მოსახდელად დაეტოვა ერთი წლით პატიმრობა.

აღნიშნული განაჩენი საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს სისხლის სამართლის კოლეგიის მიერ დატოვებული იქნა ძალაში.

გ-მე განაჩენით ცნობილი იქნა დამნაშავედ მასში, რომ 1958 წლის 30 აგვისტოს, დაახლოებით ღამის 10 საათზე თავის საცხოვრებელ სახლში ჩაიდინა ზულიგნობა, სცემა თავის ყოფილ ცოლს ე. ბ.-ს, რომელსაც სხეულის მსუბუქი დაზიანება მიაყენა.

საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმმა დააკმაყოფილა უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარის პროტესტი და 1959 წლის 16 მარტის დადგენილებით ს. ს. კოდ. 75-ე მუხლის ნაწილში გ-ძის მიმართ საქმე წარმოებით მოსპო იმის გამო, რომ გ-ძის მიერ თავის ყოფილი ცოლისადმი სხეულის მსუბუქი დაზიანების მიყენება მოხდა თვით გ-ძის ბინაში, რაც შედეგი იყო განქორწინებულ მეუღლეთა შორის არსებული უსიამოვნებისა და რომ მსჯავრდებულ გ-ძის მოქმედება არ ატარებდა საზოგადოებისადმი ან მეზობლებისადმი უპატივცემლობის ხასიათს. სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოს პლენუმის 1939 წლის 29 აპრილის დადგენილების მე-2 პუნქტის თანახმად, ისეთი მოქმედების, როგორც არის ცემა, სხეულის მძიმე ან მსუბუქი დაზიანება, შეურაცხყოფა და ა. შ. ხულიგნობად დაკვალიფიცირება შეიძლება დაიშვას მხოლოდ ისეთ შემთხვევაში, როდესაც დადგენილია, რომ ეს მოქმედება ჩადენილია საზოგადოებისადმი აშკარა უპატივცემლობით და არა მაშინ, როდესაც მას საფუძვლად ედგა მოტივი, რაც დაკავშირებული იყო ბრალდებულსა და დაზარალებულს შორის პირად ურთიერთ დამოკიდებულებასთან.

განზრახ მკვლელობის არასწორი კვალიფიკაცია

1958 წლის 10 აგვისტოს დ-ს და ა-ს მთვრალ მდგომარეობაში ყოფნის დროს მოუვიდათ ჩხუბი. ა-მ დ-ის მიმართ გამოიყენა ფიზიკური ძალადობა, სცემდა მას ხელით, ფეხით და მიუხედავად დ-ის ხვეწნისა არ დაანება თავი, აგინებდა და ცდილობდა მის დახრჩობას. ამის შემდეგ მოთმინებიდან გამოსულმა დ-მ დანით მიაყენა ა-ს მძიმე ჭრილობა, რის შედეგად ეს უკანასკნელი გარდაიცვალა.

სიღნაღის რაიონის სახალხო სასამართლომ საქართველოს სსრ ს. ს. კოდ. 144 მუხლის „ა“ პუნქტით დ-ს მიუსაჯა 10 წლით თავისუფლების აღკვეთა, რაც საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგიამ ძალაში დატოვა.

სახალხო სასამართლოს განაჩენზე და უმაღლესი სასამართლოს კოლეგიის დადგენილებაზე რესპუბლიკის პროკურორის მოადგილემ პროტესტი შეიტანა საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმში და მოითხოვა დ-ის ქმედობის დაკვალიფიცირება საქართველოს სსრ ს. ს. კოდ. 146-ე მუხლით, ნაცვლად 144-ე მუხლისა და სასჯელის ზომად ხუთი წლით თავისუფლების აღკვეთის განსაზღვრა.

საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმმა გაიზიარა პროტესტის მოსაზრება იმის შესახებ, რომ დ-ის მიერ ა-ს მკვლელობა ჩადენილი იყო ძლიერი სულიერი აღელვების შედეგად, რაც გამოწვეული იყო დაზარალებულის უკანონო მოქმედებით და მიმდინარე წლის 16 მარტის დადგენილებით დ-ის ქმედობა დააკვალიფიცირა საქართველოს სსრ ს. ს. კ. 146-ე მუხლით და სასჯელის ზომად განუსაზღვრა თავისუფლების აღკვეთა ხუთი წლის ვადით.

სასამართლო ვალდებულია სასჯელის სახე და ზომა განსაზღვროს ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმისა და დამნაშავის პიროვნების გათვალისწინებით.

ქ. სამტრედიის რაიონის სახალხო სასამართლომ 1958 წლის 25 ნოემბრის განაჩენით ლ-ს საქართველოს სსრ სსკ 19—142-ე მუხლით მიუსაჯა ხუთი წლით თავისუფლების აღკვეთა, რაც სსკ 48-ე მუხლის საფუძველზე შეუმცირა სამი წლით და მოსახდელად დაუტოვა ორი წლის ვადით თავისუფლების აღკვეთა.

ლ-ი ცნობილ იქნა დამნაშავედ მასში, რომ მოგების მიზნით შეისყიდა 48მ კილოგრამი მსხალი, რაც მას მიქონდა ქ. ლენინგრადში გასაყიდად, მაგრამ განზრახვა სისრულეში ვერ მოიყვანა იმის გამო, რომ დაკავებული იქნა რკინიგზის სადგურზე.

საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგიის მიერ განაჩენილ ლ-ს საქმეზე დატოვებულ იქნა ძალაში.

საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილემ პროტესტი შეიტანა საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმში და მოითხოვა სახალხო სასამართლოს განაჩენში და უმაღლესი სასამართლოს კოლეგიის დადგენილებაში ცვლილების შეტანა და ლ-ს მიმართ სასჯელის პირობით შეცვლა. აღნიშნული პროტესტი, რომელსაც მხარი დაუჭირა აგრეთვე საქართველოს სსრ პროკურორის მოადგილემ, საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმმა დააკმაყოფილა და ლ-ძეს მიმართ განსაზღვრული სასჯელის ზომა ორი წლის თავისუფლების აღკვეთა ჩასთვალა პირობითად. პრეზიდიუმმა მხედველობაში მიიღო ის გარემოება, რომ ლ-ძე სხვა დროს რაიმე ცუდ საქციელში არ ყოფილა შენიშნული, მის კმაყოფაზე იმყოფებიან ორი მკირეწლოვანი შვილი და ტუბერკულოზით დაავადებული ქმარი, რომელთაც სხვა მზრუნველი არ ყავთ და რომ ასეთ პირობებში მის მიმართ ორი წლის თავისუფლების აღკვეთის შეფარდება არ იყო აუცილებელი.

სამოქალაქო სამართლის საქმეებზე

ჯანმრთელობისათვის მიყენებული ზიანის ანაზღაურების საკითხის გადაწყვეტის დროს სასამართლო ვალდებულია ყოველმხრივ გამოარკვიოს რა პირობებში მოხდა დასახიჩრება

მოქ. ა. ხ. გიორგობიანმა ქ. თბილისის 26 კომისრების რაიონის სახალხო სასამართლოში სარჩელი აღძრა სანიტარულ ეპიდემიურ სადგურის მიმართ დასახიჩრებით მიყენებული ზიანის ანაზღაურების შესახებ.

მოქ. გიორგობიანმა თავის სასარჩელო განცხადებაში მიუთითა იმ გარემოებაზე, რომ სანიტარულ ეპიდემიური სადგურის მუშაკებმა არა სწორად გაუკეთეს მას ცოფის საწინააღმდეგო ნემსი, რის შედეგად ის დაავადდა და დაკარგა შრომის უნარი ასი პროცენტით. ამასთან დაკავშირებით მას დაენიშნა პენსია, მაგრამ რადგანაც დანიშნული პენსია არ არის სრული საზღაური, რასაც ის იღებდა დასახიჩრებამდე, მოითხოვა ხელფასსა და პენსიის შორის სხვაობა. სახალხო სასამართლომ სარჩელი დააკმაყოფილა და დააკისრა სანებიდსადგურს გიორგობიანის სასარგებლოდ გადაეხადა ერთდროულად 12.927 მანეთი, ხოლო ყოველთვიურად 464 მანეთი.

საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა სასამართლო კოლეგიის მიერ სახალხო სასამართლოს აღნიშნული გადაწყვეტილება დატოვებულია ძალაში.

საქართველოს სსრ პროკურორის მოადგილემ სასამართლო ორგანოების დადგენილებანი გიორგობიანის სარჩელის გამო გააპროტესტა სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმში და მოითხოვა მათი გაუქმება და საქმის ხელახლად განსახილველად წარმართვა. უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმმა პროტესტის მოთხოვნა დააკმაყოფილა და მითითება მისცა სახალხო სასამართლოს საქმის ხელახლად განხილვის დროს დაზუსტებული იქნეს რა ბრალი მიუძღვის სანეპიდსადგურს მოსარჩელეს დაზიანებაში, თუ სანეპიდსადგურის თანამშრომლის მიერ არ ყოფილა დარღვეული ცოფის საწინააღმდეგო ნემსის გაკეთების წესები, როგორც ამას აღნიშნავს ქ. თბილისის ოქტომბრის რაიონის პროკურატურა თავის დასკვნაში ექიმის თანაშემწე ტუხაშვილის საქმეზე. სასამართლოს ავრეთვე დაველა იმის გარკვევა, არის თუ არა შესაძლებელი, რომ ცოფის წინააღმდეგ ჩატარებულ მკურნალობას მოყვეს მძიმე შედეგი იმ შემთხვევაშიც, როდესაც მკურნალობა სრულიად ნორმალურ პირობებში ტარდება.

მუშაკს, რომელსაც კანონით ან ხელშეკრულებით დაკისრებული აქვს სრული მატერიალური პასუხისმგებლობა მიყენებული ზიანისათვის, მატერიალური პასუხისმგებლობა დაეკისრება სრული ოდენობით.

„თბილმრეწვევკობის“ დირექციამ აღძრა სარჩელი სახალხო სასამართლოში და მოითხოვა მოქ. ი. ზ. აკოფოვისაგან მიყენებული ზარალის 2757 მანეთის ანაზღაურება.

სასარჩელო მოთხოვნის დასასაბუთებლად „თბილმრეწვევკობის“ დირექციამ მიუთითა, რომ მოპასუხე აკოფოვი მუშაობდა მათ სისტემაში უნივერსალის ერთერთი სექციის გამგედ და მისი დაუდევრობის შედეგად „თბილმრეწვევკობამ“ განიცადა 2757 მანეთის ზარალი საქონლის დანაკლისის სახით.

სახალხო სასამართლომ სარჩელი დააკმაყოფილა. საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა სასამართლო კოლეგიამ აღნიშნული გადაწყვეტილება ძალაში დატოვა.

საქართველოს სსრ პროკურორის მოადგილის პროტესტი, რომელიც მოითხოვდა როგორც სახალხო სასამართლოს გადაწყვეტილების, ისე უმაღლესი სასამართლოს კოლეგიის დადგენილების შესწორებას იმ მხრივ, რომ მოპასუხე აკოფოვს შრომის კანონთა კოდექსის 83¹-ე მუხლის შესაბამისად მიყენებული ზარალის ასანაზღაურებლად დაკისრებოდა მისი ხელფასის 1/3 ნაწილი, საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმმა, რომელმაც ეს საქმე განიხილა 1959 წლის 6 იანვარს, არ დააკმაყოფილა შემდეგი საფუძვლების გამო:

მოქ. აკოფოვი მუშაობდა უნივერსალის სექციის გამგედ. ამ თანამდებობაზე მუშაობის დროს მან „თბილმრეწვევკობას“ მისი უყურადღებობის შედეგად მიაყენა 2757 მანეთის ზარალი.

შრომის კოდექსის 83¹-ე მუხლის „ბ“ და „გ“ პუნქტების შესაბამისად მუშები და მოსამსახურეები ქონებრივად პასუხს აგებენ დამქირავებლის წინაშე უკანასკნელისათვის მიყენებული ზიანისათვის სრული ოდენობის ფარგლებში, როდესაც სპეციალური კანონებით მუშაკს დაკისრებული აქვს სრული ან 83-ე

მუხლში ნაჩვენებ ოდენობასთან შედარებით გადიდებული მატერიალური პასუხისმგებლობა სამსახურის მოვალეობის აღსრულების დროს და როდესაც მუშაკსა და დამქირავებელს შორის დადებულია განსაკუთრებული წერილობითი ხელშეკრულება, რომ მუშაკი ღებულობს თავისთავზე სრულ ან 83-ე მუხლში ნაჩვენებ ოდენობასთან შედარებით გადიდებულ ქონებრივ პასუხისმგებლობას იმ ფასეულობის გათვალისწინებულ ნორმაზე ზევით დანაკლისისათვის, რომელიც მას ჰქონდა ჩაბარებული.

სსრ კავშირის ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტის და სახალხო კომისართა საბჭოს 1929 წლის 12 ივნისის დადგენილების მე-2 მუხლის „გ“ პუნქტის და სსრ კავშირის შრომის სახალხო კომისარიატის 1930 წლის 29 ოქტომბრის დადგენილების შესაბამისად უნივერსალის სექციის გამგეს ეკისრება სრული მატერიალური პასუხისმგებლობა მის მიერ მიყენებული ზიანისათვის. ამრიგად აკოფოვი, როგორც სექციის გამგე მიყენებული ზიანისათვის შრომის კოდექსის 83-ე მუხლის თანახმად მატერიალურად პასუხისმგებელია სრული ოდენობის ფარგლებში და მასზე შრომის კოდექსის 83-ე მუხლის შესაბამისად პასუხისმგებლობის დაკისრება კანონიდან არ გამომდინარეობს.

მეორე ინსტანციის სასამართლოს სამოქალაქო საქმეზე გადაწყვეტილების გაუქმების შემთხვევაში არა აქვს უფლება არსებითად საქმის გადაწყვეტისა, თუ ყველა გარემოებები არ არის გამორკვეული.

ქ. თბილისის ორგანიკიძის სახელობის რაიონის სახალხო სასამართლომ 1958 წლის 30 ივნისის გადაწყვეტილებით მოქ. კ. გ. კუხალიეშვილს უარი უთხრა სარჩელზე, რომლითაც ის მოითხოვდა „თბილმრეწვევაქრობის“ № 126 მაღაზიიდან გაყიდული ტელევიზორის საფასურის 2.292 მანეთის ანაზღაურებას იმის გამო, რომ ტელევიზორი უფარგისი აღმოჩნდა.

საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა სასამართლო კოლეგიამ, რომელმაც ეს საქმე განიხილა 1958 წლის 18 ივლისს საკასაციო წესით გააუქმა სახალხო სასამართლოს გადაწყვეტილება და გამოიტანა დადგენილება კუხალიეშვილის სარჩელის დაკმაყოფილების შესახებ.

მიიჩნია რა არასწორად უმაღლესი სასამართლოს კოლეგიის ეს დადგენილება, საქართველოს სსრ პროკურორის მოადგილემ პროტესტი შეიტანა საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმში და მოითხოვა კოლეგიის დადგენილების გაუქმება და სახალხო სასამართლოს გადაწყვეტილების ძალაში დატოვება.

უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმმა პროტესტი დაკმაყოფილა იმ ცვლილებით, რომ გააუქმა როგორც კოლეგიის დადგენილება, აგრეთვე სახალხო სასამართლოს გადაწყვეტილება და საქმე ხელახლად განსახილველად დაუბრუნა იმავე სახალხო სასამართლოს, იმის გამო, რომ სახალხო სასამართლომ სათანადო სპეციალისტების საშუალებით არ შეამოწმა ტელევიზორის ვარგისიანობის საკითხი და არ დაადგინა, თუ რა მიზეზით იყო გამოწვეული ტელევიზორის უფარგისობა.

უმაღლესი სასამართლოს კოლეგიას არ ჰქონდა საკმარისი საფუძველი დავა არსებითად გადაეჭრა და დაეკმაყოფილებინა კუხალიეშვილის სარჩელი, რამდენადაც გამორკვეული არ იყო მთავარი საკითხი.

სახალხო სასამართლოს გადაწყვეტილება და საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს კოლეგიის დადგენილება გაუქმდა სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-3 მუხლის დარღვევის გამო.

მოქ. ჩაჩხიანის მიერ გაფლანგული 16.360 მანეთის ასანაზღაურებლად 1956 წლის 10 მაისს ამბროლაურის რაიონის სახალხო სასამართლოს აღმასრულებელმა საკუთრების უფლებით გადასცა დაზარალებულ „თბილკვებვაჭრობის“ დირექციას ჩაჩხიანის კუთვნილი ქონებიდან ერთი ოთახი, ბეღელი და სხვადასხვა ნივთები.

1956 წლის 13 სექტემბერს ონის რაიონის სახალხო სასამართლოს გადაწყვეტილებით ჩაჩხიანზე ჩამორთმეული ქონება ამორიცხული იქნა აღწერილობის სიიდან და ცნობილ იქნა ჩაჩხიანის კომლის წევრთა საკუთრებად.

ონის რაიონის სახალხო სასამართლოს ეს გადაწყვეტილება დატოვებულ იქნა ძალაში საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა სასამართლო კოლეგიის მიერ, რის შემდეგ ჩაჩხიანმა 1956 წლის 30 დეკემბერს საცხოვრებელი სახლი მთლიანად და მათ შორის სადაო ოთახიც მიჰყიდა 35.000 მანეთად სოფელ სადმელის კოლმეურნეობას.

საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმმა 1957 წლის 26 აპრილის დადგენილებით ონის რაიონის სახალხო სასამართლოს გადაწყვეტილებაში და საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს კოლეგიის დადგენილებაში შეიტანა ცვლილება და ჩაჩხიანის დავალიანების დასაფარავად აღწერილობის სიაში დატოვა ერთი ოთახი, ერთი ბეღელი, ერთი ქვევრი და სწორად ჩასთვალა ამბროლაურის რაიონის სახალხო სასამართლოს აღმასრულებლის მოქმედება.

„თბილკვებვაჭრობამ“ ამის შემდეგ ხელახლად აღძრა სარჩელი ჩაჩხიანისა და სადმელის კოლმეურნეობის მიმართ სახლის დაბრუნების შესახებ. ამბროლაურის რაიონის სახალხო სასამართლომ 1958 წლის 16 დეკემბრის გადაწყვეტილებით „თბილკვებვაჭრობას“ სარჩელზე უარი უთხრა.

საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა სასამართლო კოლეგიამ ამბროლაურის რაიონის სახალხო სასამართლოს ეს გადაწყვეტილება გააუქმა და საქმე ხელახლად განსახილველად დააბრუნა.

საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარემ პროტესტი შეიტანა უმაღლეს სასამართლოს პრეზიდიუმში და მოითხოვა ამბროლაურის რაიონის სახალხო სასამართლოს 1958 წლის 16 დეკემბრის გადაწყვეტილების და უმაღლესი სასამართლოს კოლეგიის დადგენილების გაუქმება და საქმის წარმოებით მოსპობა. პროტესტის ამ მოთხოვნილებას საფუძვლად დაედო ის გარემოება, რომ საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმის 1957 წლის 26 აპრილის დადგენილებით ჩაჩხიანის დავა აღწერილობის სიიდან ქონების ამორიცხვის შესახებ გადაწყვეტილია და მის შემდეგ ყოველგვარი დავა ამ საქმეზე სამოქალაქო სამ. საპრ. კოდექსის მე-3 მუხლის შესაბამისად სასამართლო ორგანოთა განხილვას არ ექვემდებარება. ამ საფუძვლით საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმმა დააკმაყოფილა პროტესტის მოთხოვნა, გააუქმა სახალხო სასამართლოს გადაწყვეტილება, უმაღლესი სასამართლოს კოლეგიის დადგენილება და საქმე წარმოებით მოსპო.

მ. ლო
გ

ანაწყო
შეკ

სარედაქციო კოლეგია:

მ. ლომიძე (რედაქტორი), ბ. ბარათაშვილი, მ. ვეფხვაძე, მ. თაფურაძე,
გ. ინწკირველი, მ. ლეკვეიშვილი (რედაქტორის მოადგილე),
თ. წერეთელი.

გადაეცა წარმოებას 8/V-59; ხელმოწერილია დასაბეჭდად 1/VII-59 წ;
ანაწყობის ზომა 7×12; ქალაქის ზომა 70×108; სატამბო ფორმათა რაოდენობა 5.

შეე. № 601.

ტირაჟი 3.000

უფ 03905.

საქ. კვ ცკ-ის გამომცემლობის პოლიგრაფკომბინატი „კომუნისტი“,
თბილისი, ლენინის ქ. № 14.

Полиграфкомбинат „Комунисти“ Издательства ЦК КП
Грузии, ул. Ленина № 14.